

౯॥ కాగాలాపములతోనునోయును మహాంభోదితజ్ఞానభూ
 భానుడై ప్రకృతిప్రభావగతి విధ్వస్తాంధకారండునై
 ప్రాసక్తిక ద్విబద తతీవనఃకాతాండు, భాస్వకమహా
 యోగమూర్తిదనయ్యబద్ధినికి మాయాంజల్ల దేవోదరీ.

వసుమర్తి రృష్టమూర్తి.

1933
సంవత్సరము 6

పుష్ప వేణీ పుష్కరము

మార్గాన ర్తితపాదుకాః పశుపతేః గర్భకూర్చాయతే
గంధూమంబునిషేచనం పురరిహార్తివ్యాభిషేచాయతే
కించిద్భక్తితమాంసశేషకలశం నవ్యోపహారాయతే
ధత్తేః క్షిప్తకరోత్యహోపనవరో ధత్తావతంసాయతే.

—శి వా నందల హరి.

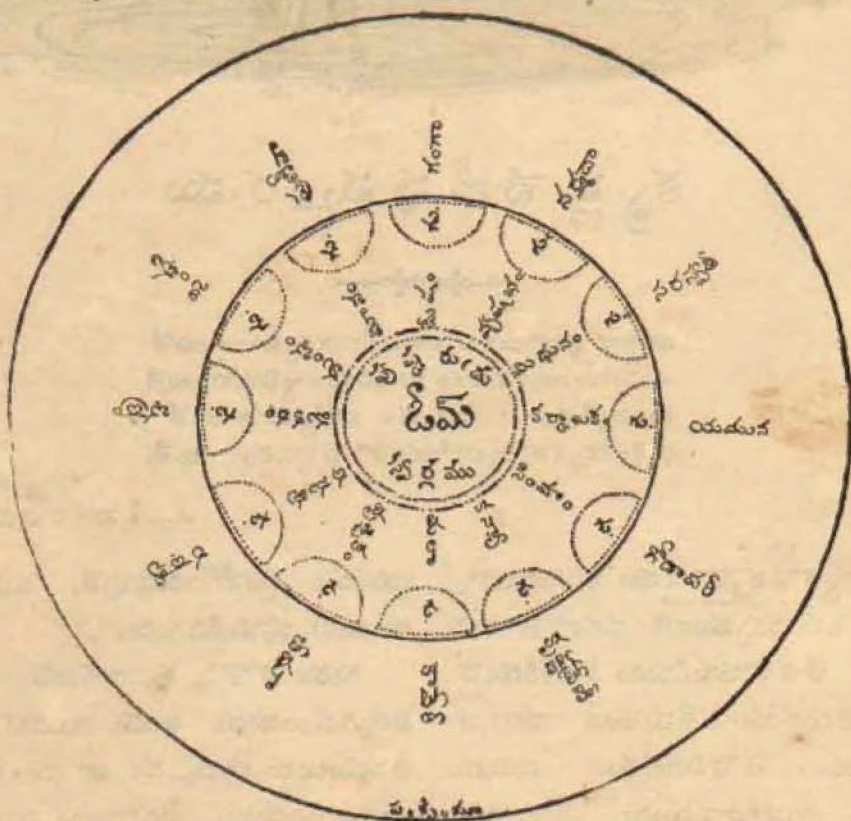
అహల్యాళాపవృత్తాస్తము నెరిగియున్నాముకదా! ఆనందర్థముననే పరవనితానంగమగు నకై పాకళాననుడును నీచశరీరుడై మరల గౌతమదయావిశేషంబున సహస్రాక్షుడగుటయు లోకవిదితమే. మరియు నీయింద్రుని మహాపాపమును దొలంగింప బ్రహ్మదేవుడు, పుష్కరుని నిర్మించెను. వెండియు నీపుష్కరుడు సమస్తతీర్థములకును రాజు. దేవజ్యేష్ఠు నాదేశానుసారమీ పుష్కరతీర్థరాట్టు స్వర్గమున గంగావది యందు నివసించుచుండును; కాని భూలోకమును గూడఁ బవిత్రముగఁజేయు నుద్దేశమునఁ గొన్నికొన్ని సమయములయందుఁ గొన్ని కొన్ని నదులయందుఁ గొంతకాలముండును. దేవగురుడగు బృహస్పతి, మేపాదిరాసుల

యందుఁ బ్రవేశించునపుడే, యీ పుష్కరుడును భూమికిదిగును. గురుఁ డాకొక్కొక్కరాశియం దొక్కొక్క వత్సిరముండును. ఇందు మొదటి పదిరెండు దినములును పుష్కరుఁ డా యా పుణ్యనదులయందుండును. తీర్థరాజగు నాతఁ డేనది యందుండునో అనదియం దాపదిరెండుదినములును, ద్రిమూర్తులును వారి యిల్లాండ్రును, ద్రింశత్కోటిదేవతలును, సప్తమహర్షులును, సర్వ నదులును, సాగరసప్తకమును, నిలచును. మరియు మూడుకోట్లయేబదిలక్షల తీర్థములు సందేయుండును. నియమప్రకారము పుష్కరు డా యా నదులలోఁ బదిరెండుదినములు మాత్రమేయుండి మరల దేవలోకమునకు బోయినను, ఈదేవ

తాదులందరునుమాత్ర మొకయేడాదివరకు డ్రెండు నదులున్నవి. వీనికే పుష్కరము నుందురు. పండ్లెండేమల కొకతూరి వచ్చుచుండును.

భారతవర్షమున గంగ, యమున, సర క్రిందిచక్రమందు సక్రమముగా నీయబడిన స్వతి, సర్పదా, సింధు, కావేరి, గోదావరి, విధమును దిలకించునది.

కృష్ణ, భీమ, రధ్య, ఇద్ర ప్రాంతలను పం

పుష్కర క్రమము

పురాణవిశిష్టమగు నాయర్థములుండ నింక మన సామాన్యతాకికదృష్టితో నీతీర్థ ములను గూర్చి విచారితము.

ఆర్యులు ప్రకృతిని బూజించి తద్వార మున మోక్షమును బొందుచుండువారనుట యిందలి పరమార్థముగా గ్రహించుట మరి యొక ఫకీ. ప్రకృతియం దీశ్వరుడును,

ఈశ్వరునియందు బ్రకృతియు నున్నవికదా. అదియులుండ నింక సాధారణ దృష్టి తోఁ జూచినను, ఇట్టి విశేషములవలన సామాన్యుల కెంతయో లోకజ్ఞానముదయిల చుట కవకాశములున్నవి.

రైల్వే మొదలగు సౌకర్యములులేని యా పూర్వకాలములయందు, నానారాష్ట్రముల

వారు నొక్కప్రదేశమున, సంవత్సరమున
కొక్కమార్తెను, సమావేశమగుటయు,
సన్మన్యవరిచయముల గలిగించుకొని
తమతమ దేశాచారము విషయములను
మాటాడుకొంటయు, నిట్టి తీర్థప్రదేశముల
యందు నెరివేయును. ఇట్టివి యీనాటిదేశీయ
మహాసభలకు బోల్చువచ్చును. శ్రీశీవాజి
మహారాజు తీర్థసమయములను రాజకీయ
సాంఘికమతివిజ్ఞానపరివ్యాప్తికై వినియో
గించుకొనుచుండెను. ఏయంశముం గూర్చి
యైన బ్రహ్మసామాన్యమున బ్రచారము
సేయవలెనన్న నింతకంటె మరి మంచియదను
లేదు. మరియును మతమే యాదికారణము
గాగొని ప్రజలెట్టి తీర్థసేవలకేయవత్తురు.
అవెనుక ప్రాపంచిక విషయములు. అవియు
మతముమీదనే యాధారపడి యుండవల
యును. లేకున్న సామాన్యుల కవి తలకె
క్కపు. అదియే జాతీయతాభావము. ఏవిష
యములయందుగాని మతము పునాదియై
యుండవలయును. ఈతత్వమే నేడు మహా
త్ముడు డెలుపుచున్నదియును. మతము
నకును రాజకీయమునకును సంబంధము
లేదనువాదము ముమ్మాటికి నిరర్థకమే కాక
యనర్థకముగూడ నగును. పరలోకభయమే
ప్రజల నింతవరకుగూడ నడపించుకొని పోవు
చున్నది, కాని రాజదండములుకావు. అవి
య సామాన్యవికృత ప్రవృత్తులకే
వనికొనవచ్చును.

ఈతీర్థములకు లక్షోపలక్షలుగ వచ్చు
ప్రజలలో నెక్కువమంది పల్లెటూళ్ళవారే.
వారు చదువురానివారనియు మూఝలనియు,
చాదస్తలనియు నాగరికతావిశిష్ట లిప్తము

వచ్చినట్లు నాజ్ఞేపింతురుగా! వారికేమి
లోపము! దైవచిన్తనయుఁ బాపభీతియు.
సత్యదయలును గలవారు. ఇవియేగదా
సమస్తకాస్త్రములను జదివి సంపాదించఁ
దగినవి. అవిలేనినా డీచదువులు చాకింట
వేయఁదగినవేకదా! అమాయకులగు నిట్టి
ప్రజలకు, సర్వసంగపరిత్యాగులగు సన్న్యా
సులు భక్తిజ్ఞానవైరాగ్యముల గూర్చియు,
దేశభక్తులు దేశోన్నతీకగూరిచియు సులభ
ముగా నచ్చుఁజెప్పవచ్చును. పరార్థపథులగు
మహాత్ములయొడ వారికి సంపూర్ణవిశ్వాసము
తోల కాడుచుండును. విశ్వాసము వారి
సొమ్ము. కాబట్టి యిట్టివారి పూజలే యా
పరమేశ్వరునకుఁ జెందుచుండును.

దేశారాధకుల మనుకొనుచున్నవారు,
తెన్నగ యోచించి యీమహాతరుణుండు
దేశాభ్యుదయము అట్టి యమాయకుల
యోగిజ్ఞేమములపై నాధారపడియుండునను
సత్యమును, దామెరిగి వారికి బోధింపవలసి
యున్నది. అనేక సహస్రసంఖ్యాకులగు ప్రజ
లను దర్శించుమాత్రముననే పుణ్యమున్నదని
పెద్దలందురుకదా! అట్టియొడ అంతమంది
ప్రజలకై నాటుపడువా రెంతటి సుకృతులో
యోచింపుడు.

ఒకవంక శ్రీమత్కృష్ణకదుర్గాంబాజ్ఞేత్రమై,
యింకొకవంక శ్రీమత్కృష్ణవేణీతీర్థప్రదేశమై
యొప్పుచున్న విజయవాటిక యిప్పట్టున
యథార్థముగ ముముక్షువులకు విజయవాటి
కయే. ఇట్టి యుత్తమప్రదేశ మాంధ్రదేశ
మున నుండుటంజేసి యాంధ్రులు ధన్యచరితు
లగుచున్నారు.

లలిత గృహలక్ష్మి

క్రిష్టి శకంబంకటాశీవతి గారు

సీ॥ ముద్దులమూటవై మత్తాలసరమవై,
తేనియతేటవై తెలుగుబాస!
సేవజేయంగనెంచి చిన్నారిపొన్నారి,
చిత్రంపుంగధలతో జెలుపుమిగుల!
నబలామణులభావి యభివృద్ధిభావించి,
ప్రకృతకర్తవ్యమున్ బ్రచురపరచి,
మహానీయదీక్షతో మాసక్రమంబుగా,
నకలది కృతముల సంపదించి॥

తే॥గీ॥ బుధులమాశీస్సులనుబొంది పూర్ణకళల!
మూఢవిశ్వాసఛేద్యైక మూలసార!
పద్యగద్యార్థకప్రభా భావకలిత!
లలితగృహలక్ష్మివై తమ్మ! రమ్యగతుల॥

శ్రావణము

యర్రుమిల్లి శివశంకరమూర్తిగాడు

గీ॥ సంతసమున గృహంబులఁజక్కజేసి
మేల్మీయా భూషణంబులుమేనదాల్చి
లలితశ్రావణవరలక్ష్మి రాకకొరకు
ప్రీతితోడను యువిదలువేచియుండ

సీ॥ మోవిపై మెరపుల మొలకనవ్వెంతయు ధవళంపుకాంతులఁదగుకులొత్త
భుజమునమొయిధుల ముంగురులెంతయు నిగనిగలాడుచు నీటుగొల్ప
తనువునిండినపూలు తనదగుసాగనుకు మిణ్ణుమిణ్ణుమటంచుమేలుగూర్చ
ఫెళఫెళలాడుచు భీకరధ్వనులంత తేరుపర్వడి వచ్చుతీరుతోప

తనదురాకకై నూచెడు తలిరుబోండ్ల
కోరికల్ దీర్చగాబోలు చేరవచ్చె
ననుచువసుధయందలిప్రజ లలరుమాడ్కి
మరలనేతెంచె శ్రావణమాసలక్ష్మి

సీ॥ నీళ్లొత్తినవరించి నిడుదలొకురులను చక్కనొరీతి కీల్పడఘటించి
బాలచంద్రునిబోలు ఫాలభాగంబున పాలుపుగఁగుంకుమబొట్టుదీర్చి
పాదపద్మంబులపై బడి జీరాడు పైడంచుఖద్దరు వలువగట్టి
సహజకాంతులగడుసారభిల్లుచునున్న రమ్యమౌఖద్దరు రవికదోడిసి

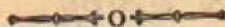
లక్ష్మిపూజించి భక్తితో నక్షతలను
శిరమునందునధరియించి చెలులఁగూడి
వాయుసంబులఁగొనిరాగ పరమప్రీతి
వీధివీధికిపోదురు వెలదులెల్ల

గీ॥ భూషణోపేతలై జను పూవుబోండ్లు
మరునిరాచిల్కలనుమాడ్కి మదినిదోచు
సౌఖ్యకరమగు శుక్రవాసరమునందు
భద్రములకూర్చు శ్రావణమాసమునను

కృష్ణా పుష్కరమ్

బ్ర॥ శ్రీ॥ సోమయాజుల వేంకటాచల శాస్త్రి గారు

శ్లో॥ భక్తజనచాతకానాం, భాగ్యం చిరసందితంహి పరిపక్వమ్ ।
 కృష్ణాపుష్కరమధునా, సమాగతం కృష్ణమేఘవనమ్ ।
 భక్తభ్రమరాః ! క్షీప్రం, ప్రబుధ్యతోత్తివృత త్వరధ్వమిహ ।
 పుణ్యం మకరందమిదం, సంచినుతాస్మిన్ సుపుష్కరేమహతిమ్ ।
 కతిచనధార్మికముఖ్యాః, కృష్ణాంతాం సర్వతీర్థసలిలయుతామ్ ।
 కృష్ణా! ప్రసీదమామితి, అవగాహ్యపాపాంహి పాపయంతితనుమ్ ॥
 కతిజనజవంతిమంత్రాన్, కతిచనదేవంస్తువంతి సమయేస్మిన్ ।
 కతిచనభక్త్యావిష్టాః, కరితురగాదీంశ్చ దదతిపాత్రేభ్యః ॥
 కృష్ణాపుష్కరసమయే, కృష్ణామనగాహ్య కృష్ణమపధూయ ।
 కృష్ణాద్వైతంకతికతి, కృష్ణాహంభావినః ప్రపద్యంతే ॥

సేవామార్గము

తారాదేవి దుర్గాపూజాపరురాలు. ఆమె అన్నాహారములను విసర్జించి ఎండురొట్టెలను తినుచు కాషాయవస్త్రములను ధరించుచు సకలాలంకారములును విడనాడి భక్తి శ్రద్ధలతో దుర్గాదేవి నారాధించుచుండెను. ఆమె శరీరము కృష్ణవక్ష సుధాకరునిమాడ్కి క్షీణించుచుండెను. ప్రజలందఱామెను ఉన్నాదనియని భావించుచుండిరి. జనసీజనకు లామెను రాతిబొమ్మలను పూజించుటవలన ప్రయోజనములేదనియు పెండ్లాడి సుఖించవలసినదనియు నిర్బంధపెట్టసాగిరి. కాని ఆమె చలించక నిశ్చలమైన మనస్సుతో దేవిని ధ్యానించుచుండెను. ఇవిధంబున పన్నెండు సంవత్సరములు గడచుననికి దేవి ప్రసన్నచిత్తురాలాయెను. నిశీధనమయము. దుర్గామందిరములో దీపము దేదీప్యమానముగ వెలుగుచుండెను. పాపాణవిగ్రహమును దేవి మూర్తియందు చలనము కన్పడెను. మందిరములో సుగంధము వ్యాపించెను. జగజ్జననియగు దుర్గాదేవి జ్యోతిర్లతవోలె తారాదేవి సాక్షాత్కరించెను. కరుణారస మొల్కు చిరుపవ్వుతో దేవి తారను వరములను కోరుమనెను. తార హర్షముస్ఫుంగ దేవికి సాష్టాంగనమస్కార మాచరించి సకలైశ్వర్యములను జగన్మోహనమైన రూపమును ఇమ్మని కోరెను. దేవి చిరుపవ్వుతో తార కోరిన వరములనిచ్చి అంతర్ధానమాయెను. సూర్యోదయమున తార లేచి చూచుకొనుననికి ఆమె శరీరము మెలుపు

శ్రీమతి బి. లక్ష్మీ వెంకాయమ్మగారు.

తీగవోలె ప్రకాశించుచు నవరత్నహారములతో నలంకరింపబడియుండెను. ఆమె సౌందర్యమునుజూచి అనేకమంది రాజులు మోహించిరి. ఆమె వారిని పరిణయమాడనొల్లక బ్రహ్మచారిణిగానేయుండెను.

తార బాల్యమునుండియు తనకై శ్వర్యము లభించినప్పుడు జనసీజనకులను సోదర సోదరీ మణులను తీసుకువచ్చి వారి సేవ జేయవలయునని సంకల్పించుకొనియుండెను. ఇప్పుడు ఆమె ధనగర్వమువలన వారిని మరచిపోయెను. చూచితిరా ధనప్రభావము! ఆమె ఒక రోజున ఉద్యానవనవిహారమునకై సఖివరి వృత్తయై బయలుదేరెను. వనమంతయు సుగంధపుష్పములతో నిండియుండి పక్షుల యొక్క కిలకిలారవములతో వింతగొల్పుచుండెను. తార పుష్పములు గోయుచుండగా మనోహరమగు వీణాగానము వినుపించెను. వనమంతయు వెదకగా స్ఫటికశిల మంటపమున గూర్చుండి కాషాయవస్త్రములు ధరించి శరీరమునవిభూతిపలంది చేత వీణెందాల్చి మనోహరముగా గానమొనర్చుచున్న యౌవనుడగు సాధువు కాన్పించెను. అతని వీణాగానమునకు తన్నయత్నమునొంది పక్షులన్నియు సంచారములేక నిలచియుండెను. తార సాధువుగానమునకు రూపమునకు ముగ్ధురాలై సాష్టాంగనమస్కార మాచరించి తన్ను వివాహమాడవలసినదనియు తన యొక్క సకలైశ్వర్యములను సౌందర్యమును సమర్పించెదననియు ప్రార్థించెను. సాధువు

తన కైశ్వర్యములతో నిమిత్తములేదనియు వివాహమాడ నొల్లననియు చెప్పి వదలి పోయెను. తార తనకు సకలైశ్వర్యములు సౌందర్యము ఉన్నప్పటికికూడ సాధువు దృష్టియందుమాత్రము ఇంటి సీచముగా ఉంటినని విచారించెను.

ఆమె గర్వమంతయు పటాపంచలై పోయెను. ఆమె హృదయపీఠికయందు సాధువు గానమును రూపమును చిత్రింపబడెను. తార దుర్గామందిరమునకు వెళ్లి దేవిని పూజించి, తల్లీ, జగజ్జననీ, త్రిలోకేశ్వరీ మాతా! నా కైశ్వర్యములతోను సౌందర్యముతోను నిమిత్తములేదు. మనోహరుడగు సాధువుయొక్క ప్రేమమాత్రము లభ్యమగునటుల అనుగ్రహించవలసినదని ప్రార్థించెను. దేవి తారయొక్క కోరికకు చిరునవ్వు నవ్వి ప్రేమ, సేవజేయుటవలన లభ్యమగుననిచెప్పి అంతర్ధానమాయెను. తార తక్షణమే అమూల్యాలంకారములను విడచి కాషాయవస్త్రములు ధరించి యోగిని సేవించుటకై బయలుదేరెను. పర్ణశాలలో యోగినిగాంచి హర్షముహ్వాంగ భయభక్తితో సేవజేయ నారంభించెను.

ఆమె అరణ్యమందలి మృగములకుకూడ సేవజేయుటవలన అవియన్నియు ఆమె యందు వినయవిధేయతలు గలిగి వర్తింపసాగెను. ఆమె సాధువుదగ్గరకు ఔషధములకు వచ్చు రోగులకు పరిచర్యలు చేయసాగెను. తార తన జీవితమంతయు సేవామార్గముననే గడప నిశ్చయించెను. ఒక

నాటి సాయంకాలమున తార చెట్టుక్రింద నిల్చుండి శేల్లకు మేతపెట్టుచుండెను. ఆ సమయమున సాధువువచ్చి ఆమెను క్షమా ర్పణకోరి 'సీయొక్క ఐశ్వర్యమునకు సౌందర్యమునకు వశుడనుకాని నేను ఇప్పుడు సీయొక్క సేవకు వశుడైతిని. నీ విదివరలో కోరిన కోర్కెను నెరవేర్చుట కిప్పుడు సిద్ధముగానున్నాను. నిన్ను గురించి తపో వ్రత నియమములన్నిటిని వదలివేయ సంసిద్ధుడనై యున్నాను. మనమిరువురము పరిణయమాడి సకలైశ్వర్యముల సనుభవించుద'మని చెప్పెను. తార సాధువు చరణములకు సాష్టాంగసమస్కారమొనరించి, 'జనకా నే నిప్పు డా తుచ్ఛపువాంఛను కోరుటలేదు. సర్వజనులకు, ఐశు, పక్షి మృగములకు సేవ జేసి ఆనందించెదను. నా జీవితమంతయు పరోపకారార్థమై వినయోగించెద'నని చెప్పెను. సాధువు ఆమెకు జ్ఞానోదయమైనదని సంతోషించెను. తారాదేవి వివేకమునకు సంతోషించి కల్యాణదాయయగు దుర్గాదేవి ప్రత్యక్షమై తారను గాఢాలింగన మొనర్చుకొని 'బిడ్డా! నీ వివేకమునకు సంతసించితిని. సర్వమార్గములలోను సేవామార్గమే సర్వోత్తమమైనది. ఎవరైతే పరోపకారార్థమై జీవితము వినయోగించెదరో అట్టివారికి ఇహపరలోకములందు కీర్తి గలుగును. సర్వేశ్వరుడు సంతోషించి మోక్షము నిచ్చును' అని చెప్పి దేవి అంతర్ధానమాయెను. తారాదేవి సేవామార్గమునే అవలంబించెను.

౧

ప్రవేశము - గౌతమాశ్రమ ప్రాంతము : కాలము - అర్ధరాత్రుము : కృతకకుక్కుటారాచము వివరము.
కుటీరములో గౌతముడు.

(ఓయహల్యా! యహల్యా! యోయునిద! లేచి

నాకమండలుపునుదెమ్ము నాతి! స్నాన
మునకుబోవలె, వినుమదే పువ్వుబోడి
కొక్కురోయనిగూసెను కుక్కుటాబు.

అమె లేచినది

స్వామిగై కొనుఁ డివెమీదుశాటియునుక
మండలుపుక్షమియింపుఁ డీమగువతప్పు

అతఁడు

ధర్మబుద్ధినిఁజరియింపు తరుణి, యిపుడె
స్నానమొసరించివచ్చెద నత్వరముగ

(వెడలును)

అహల్యా

ఒంటరిగ కుటీరంబున నున్నయపుడు
జపముచేసికోమన్నాదు స్వామివారు.

(ధ్యానింపును)

ప్రవేశము ఇంద్రుఁడు గౌతములై :

ఓయహల్యా! యహల్యా! యోయునిదలెమ్ము
యేలజపములు స్నానములేలమనకు

అహల్యా (సిగ్గుతోఁ దలవంచి)

యెపుడుపలకనివాక్యము లేలనిపుడు
పలుకుచున్నాదువితగా స్వామినారు?

అతఁడు

మదనునారాచములు నాదుమదినినాటి
నను మరల గొనివచ్చెనే నాతియిపుడు

౨

నదియొడ్డున గౌతముడు.

రాత్రిరెండుజాములను మీరంగలేదు
మోపమొసరించెనెవ్వఁడో మూర్ఖుఁడిపుడు
మత్సరాయణచిత్త నామగువపర్ణ
జాలలోనెంతలేసి బన్నాలపడెనో

(శౌండరతో నిష్క్రమించును.)

ద్వారమున నిద్దరుగౌతములు.

ఋషి

ఓరిమూర్ఖా! మునిద్రోహి! యోరి యింద్ర!
యెంతపనిచేసినాపురా యిపుడునీవు!

ఇంద్రుడు (సాగిలపడిమ్రొక్కి)

తప్పుచేసితి చెనటినో తాపనంద!
యిచ్చవచ్చినరీతి కిచ్చింపుమయ్య!

ఋషి (కోపముతో)

దేనినాశించియుట కరుజెంచినాహ
యవ్వినదేహముదెల్ల నమరుగాక!
లమరలోకపాలనకు ననర్హుడవయి
పోయెదవుగాక! పొమ్మిక బుద్ధిహీన.

(ఇంద్రుడు తలవంచుకొనిపోవును)

ప్రదేశము—స్వర్గప్రాంతము: ప్రవేశము—నికృతాకారుడు బలారి.

యెటులస్వర్గనీమనుజుత్తు నెటుల నాశ
చీరమణిమోముఁగాంతును? ఛీ నికృష్ట
యాపమున నేకరణి నమరులకనులను
బడెద? నమరత్వమున మేనుబాయరాదు.

అకాశవాణి

సురవలీ! దేవనదిని పుష్కరసమాఖ్య
తీర్థరాజాకడున్నాడు, దివ్యశక్తి
సీదుదుర్భరాఘంబు లన్నియునడంగు
నతనియందీవుతానంబు లాడితేని?

ఇంద్రుడు

బ్రదుకుజీవుడా దొరకనుపోదుమిపుడు

పుష్కరునికడకేగి

తీర్థరాజ ! పుష్కర ! నమస్తేమహాత్మ !
పారదోలుమునా ఘోరపాతకమును

(మునుకలిడును)

పుష్కరుడు ప్రత్యక్షమై

అతిపవిత్రుడవిపుడు స్వర్గాధినాథ !
మర్త్యలోకంబులోనున్న మనుజులెల్ల
పరమహేయస్వభావులై పరగుచుండు
గాన గంగాదినదులలోఁ గలియుచుండు
మొక్కొకమహానదిని నీవొక్కొక్కమారు.

(నిష్క్రమించును)

ప్రణేమ—కృష్ణానదీతీరము : ప్రణేమ—పుష్కరుడు.

భరతవాక్యము

ఇంద్రునాసతిఁబొంది యేతెంచినాను
కృష్ణవేణిరో ! భూజనకల్పిషముల
నెల్లహరియింతుని త్తరి నెవరుభక్తి
తోడనీయేడునీయందు దోగువారో.

—ॐ॥—

మంజీరము

కొమ్మనమంచి జోగయ్య శర్మ గారు

సీ॥ సెలయేటియనుకతిన్నెల విశ్రమింపనాదరినిల్చిప్రేమ గీతములఁబాడు
నారామవాటివిహారంబొనర్పఁగా నుచికిభావంబునుట్టూఁతలూఁచు
భ్రమరంపుమంగళారాత్రికల్పినిసంత హృదయానఁబొడమిస్వనించుచుండుఁ
దనివారఁచికపాళిధవళమ్ములాలింపఁగెరలి కర్ణములగింగురులుబెట్టు

తే॥ సీ॥ ప్రకృతిసౌందర్యశాంత ప్రపంచసీమ
భావవీణీయనవరించి పాడుకొనఁగఁ
గమ్రుభంగులఁదాళ సంగతులుగూర్చు
చెలియ తావకపాదమంజీరరవము.

అభినందనము

వి. ఆయ్య పు రెడ్డి గారు

తే॥ ఆంధ్రమహిళల యుష్మతికానవదమ
కడవజల్లాయటంచను గడుసుపల్కు
నన్మతముగఁజేసెగాదె నీయమితజయము
కోటిరెడ్డిసతీమణి ! కొనుమునుతులు.

తే॥ సాంద్రతరకిరి కే. రామచంద్రరెడ్డి
కడుపుచల్లగ జన్మించిగౌరవంబు
భ్యాతియలరంగ నంది తధ్యక్షవదవి
ఎడ్యతేమనుకొన్నిలం దెసగశుభము.

తే॥ మండలంబుననెందరో మాన్యలుండ
వారిసందరిఁగాదని వయినమొప్ప
యిరువదేకులయీడున నిట్టివదవి
యజ్ఞుని కన్నమదిఁగల్గు నబ్బురంబు.

సీ॥ కోటివరాల్ నేయు కోట్రెడ్డిగారిని । భర్తగాఁబడసిన పడతియీమె
సంగీతశాస్త్రాది సాహిత్యవిద్యల । నారితేరినయట్టి యతివయీమె
మున్నిపల్ మెంబరై ముద మొప్పజనులకు । సతతోపకారముల్ నలిపెనీమె
అమరాపగా తరంగార్పటి స్తనియించు । వాక్ శక్తిగలయట్టి ననితయీమె

తే॥ అనుచునిన్నాంచిప్రజ లాడుకొనెడివల్కు
లాలకించిననామది యోలలాడె
నిపులసంతోషసాగర వీచిపై న
శుభగుణకడంబ శ్రీరామసుబ్బమాంబ.

సీ॥ కలిమిచేఁజెలిమిచేఁగడువానిఁగాంచియు । హితులొసరించెడి నుతులఁగొనుము
భక్తిచేరక్తిచేఁ బరిచర్యఁగావించి । ఆత్మేశుమదిలోన నలరుమెప్పుడు
మమతచేసమతచే మతభేదమెంచక । అమితహాసట్కరి నవనిఁగొనుము
ప్రియముచే నయముచేఁ బ్రీతులఁగావించి । గురుజనంబులప్రేమఁ జూరఁ

తే॥ పుత్రక్షేత్రసుమిత్రాది భూరివిభవ గొనుము
మాయురారోగ్యసంపద లతిశయిల్ల
సంతసంబునటీచర్లు సంస్తుతింప
విద్యకథికారపదవిని వెలయుమమ్మ

గానవిలాసము

శ్రీ కలకదుర్గాయము

“ప్రభా!” అని పిలిచాడు ప్రసాదరావు పాపిట్లో బాటు విప్పుతూ. ప్రభావతి లోపల ‘యెంకిపాటలు’ పాడుకుంటోంది సన్నని గొంతుతో. ప్రసాదరావు వచ్చడే వచ్చాడు కాలేదనింది. ప్రభావతి నవ్వుతూ యెదురుగావచ్చింది పాటలు పాడుతూ.

సల్లన్న యెన్నట్లో పాడే పాటలుంటే
ఒట్టమ్మ వావోల్లు ఉలికులికిపడతాడ
నన్నిదీసి పెట్టెల్లినాడే
వారానా

నిన్న తిరిగి ప్రసన్నాడే.

“ఒకరో రుచీగారు, ఉమరుగా ఉన్నా రీవేర. సిద్ధంగా ఉండాలి. బలరామ్ ‘కెమిరా’ పట్టు కొస్తున్నాడు. తప్పింది.”

“అబ్బ! పోనిస్తురూ, ఫోటోలు గిటోలూను. రోజూ యిదే తగాదా. నేనేమో! చల్లబూయ దాన్ని. వాగరికతాలతజా లింకా నట్టుపడలేదు. నేర్చుకొంటున్నా నొక్కటొక్కటే. కష్టపడి నేర్చారు యెంకిపాటలని. అది పాడుకుంటున్నా విప్పుడే.”

ప్రభా! యెల్లాగ నేర్చుకోకపోలే? నేనేమో వి.యె., యల్.టి. పేపరునాయు. కాస్తో కూస్తో ఉద్యోగం చేస్తున్నాను కాలేదలో. కొంచెం పాగ పరిపని పెళ్లాదాను చల్లబూరిదానివైనా. కొంచెం తెలుగు చదవడం నేర్చుకున్నావు నీ పుణ్యమా అంటాను. చూడు నీచేత యెల్లాటి ఇంగ్లీషు పేషన్ గా చదివించకపోలే కొన్ని సెల్లల్లో” అని తిలో ‘హిందు’ పేపరు చదేశాడు.

ప్రభావతి కాగితాలు తిరగేస్తోంది. చూస్తూ న్నూ “ఇదేమిటండోయ్, వీలైవట్లు!” అని ఒక టో చూపింది.

“ఆయన ఒక పెద్దఉద్యోగిగనుడు. ఆవిడ ఆయన భార్య” అన్నాడు ప్రసాదరావు. -

“వీళ్లు దీనిమీది కెల్లాగోచ్చారు.”

“వాళ్లు ఫోటో తియ్యించుకుని పేపరుకి పంపారు.”

“ఇదేమిటి, సిస్టరేను? ముసద్దు చక్కని నుంచుం టే రను కూచుంటేం కుప్పీయిద మొద్దులాగ? ఇదే నేమిటి ఫోటో ఫోటో అంటున్నార రోజా? నా కొద్దు బాబూ ఆయితే ఫోటో.”

ప్రసాదరావుకి నవ్వొచ్చింది.

2

“ప్రభా! నాకు కాలేకీ టైమయిపోతుంది. చప్పుని రావాలి.”

“ఇదిగో ఇంక రెండే ఆపబలున్నాయి. కొంచెం ముదురుగా ఉన్నాయండీ.

ఇంకా లేతమోదలుండవు మాచ్చిట్టులో?”

“ఉండలేం, Trade Depression.”

“అంటే.”

“పర్తకమందం.”

“రెండు సమానంగానే తెలికాయి రెండీ.”

“జోచారా! ఇలా చూడు!”

“అబ్బ చాలెద్దురూ! మరొక అయిందిరెండీ. ఆ మీసాలనిండా కాటికీ.”

“ఒరేగాని ఫోటో మాటేం చెప్పావు? నిన్న పుధాగాతిరిగిపోయాడు బలరామ్. పండి అద్ద వండుగ నువకి.”

“ఫోటోగ్రాఫా! అలా అయితే తియ్యించుకోవ బాబూ. పొత్తుగా సిస్టరేకుండానా?”

“అలా ఒడ్డులే. నే చెపుతాగా! యేం ప్రభా?”

“వీడో ఆలోచిస్తాను గానూ.”

“అరిగదీ దారి!” నవ్వుందాటాడు.

3

“ప్రభా!”

“మేమండీ.”

“పాకం వచ్చిందా?”

“మెల్లిగా ఆడుగుడుదూ? యెవరేవా చింటే నవ్వుతాడు.”

“ఎందుకు నవ్వుతాడు? ఏమేనా ఆశురాలు గుర్తిపడుతున్నావా?”

“ఓ! పేపర్లో Headingలు కూడబలుక్కుంటు వ్వాను.”

“ఇంకేం, మరి ఫోటోమాట.”

“అబ్బ, సరే అలాగేలేండి. కాని పేపర్లో ఫోటోలాగమాత్రం నే తియ్యించుకోను.”

“అలావొద్దులే. రమ్మన్నా బలరామ్మని ఈవేళ?”

“సరే లేండి.”

“అకోరైట్! ఏదీ.....”

“యేమిటండీ.”

౪

“బలరామ్! యెలాగోయ్ తియ్యడం ఫోటో? మాఆవిడ నేచెపితే నమ్మడంలేదు.” ప్రసాదరావు సంజచేశాడు.

“నిజమేనండమ్మా. ఈ కమరా ఈ చట్రంమీద నుంచి తీసేటప్పుడే ఫోటోపడుతుందండీ” అన్నాడు బలరామ్.

ప్రభావతి ప్రసాదులు డ్రెస్సియ్యాయ నీటుగా. పల్లెటూరు భార్యను ‘ఫోర్సీలేడి’ని చేశాడు ప్రసాద రావు.

బలరామ్ కమరా అమర్చాడు. కుర్చీఒక్కటే ఉంది.

“ప్రభా! కూర్చో!” అన్నాడు ప్రసాదు.

“అబ్బ, నాకు తెలుసుగా మీయెక్తులు. నే కూర్చోను.”

“అదికాదు. ఇప్పుడు బొమ్మ పడదుకామా? నేనూ కూచుంటాను యేదోయ్, వీరాస్వామి కుర్చీ?”

ప్రభావతి చీరపద్దుకుని కూచుంది కుర్చీలో. ప్రసాద రావు చిరునవ్వుతో నించున్నాడు కుర్చీపట్టుకొని. బలరామ్ తెలియకుండా నవ్వుకున్నాడు. ‘కమీరా’ స్వయంగానే expose చేసుకుంది. అది Automatic self-exposer.

వీరాస్వామి కుర్చీ తెచ్చాడు. “రండి” అంది ప్రభావతి. ఇద్దరూ చెకోకుర్చీలోను కూర్చున్నారు. బలరామ్ కమీరా రెండుమాట్లుతిప్పి Remove చేశాడు.

“చాలా బాగుంటుందండీ ఫోటో.”

ప్రభావతి లోపలికెల్లింది.

బలరామ్ కీ నవ్వాగలేడు. ప్రసాదరావుకీ నవ్వాగ లేడు.

౫

“ప్రభా!”

“ఎమండీ.”

“ఎంతాకా వొచ్చింది యింగ్లీషుచదువు?”

“పెద్ద పెద్ద పంక్తులు చదివేస్తున్నా.”

“అబ్బో యింకనేం. అయితే యిదిగో నీకు Present క్రొత్త Magazine.”

ఆనందంతో చూచింది ప్రభావతి.

మొదట వాళ్ల ఫోటోఉంది. పేపర్లోలాగే. పించిత్ పరిజ్ఞానంతో యిలా చదువుతుంది.

Neo Magazine

Mr. & Mrs. Editors

Prabhavathi and Prasada Rao,

నవ్వుకున్న కళ్లతో చూచి అంది భర్తత “ఎంతటివారండీ.”

“ఏమనుకున్నావు. లేవు తెజనాడలో క చెయ్యాలిది.”

“అవును పుష్కరాల్లో ‘అమ్మలి’ కాదా?”

“ఎంతటిదానివే.”

హిందూనుందరి

కర్ణపాలెం శృష్టిరావుగారు

రాజాధిరాజ ముద్దుబిడ్డవు, అతిసుకుమారవతివి, అమితలావణ్యవతివి,—
సీహృదయము నవసీతకోమలము, ఆకార మానందప్రదము.

* * * * *

అతడి కేలడానికి రాజ్యంలేదు, ధరించడానికి దువ్వలువలులేవు, కను
నన్నలమెలగడానికి సేవకులులేరు, వీటిఅన్నిటి కేమిగాని, “అల్పాయువు”
విన్నంతనే గుండె బ్రద్దలవుతుంది.

* * * * *

తల్లి దండ్రులు తగదన్నారు, బంధువులు వలదన్నారు, చెలికత్తెలు శిర
మూపారు.

ఎంత సాహసము? నుందరీ! ఎంతటి మనోనిశ్చయము? అక్రమమునకు
వెళిచి, అధర్మానికి లోబడక, నిజమనోనాయకుని అల్పాయువునా పరిణయ
మాడితివి?

* * * * *

దినములు లెక్కపెట్టుచూ, ఆత్మశక్తిని వృద్ధిజేసుకొనుట, కనివిని
యెఱుగని యమధర్మరాజును జూచుటకా? ఆహా! తపోమహిమ!

* * * * *

మహాభయంకరములు సింహశార్దూలాది క్రూరమృగాలు దిరుగు దుర్గ
మారణ్యలు చాటి, బునలుగొట్టుచువచ్చే త్రాచుబాములను తిప్పించుకొని,
భీభత్సిమునకాలవాలమగు వై తరిణిదాటి యమలోకానికేగుటా?

ఇవన్నీ ఒకయెత్తు,

రుద్రమూర్తియగు యముని, చండేశ్వరనుడగు యముని, సీతపోశక్తిచే
పాతివ్రత్యమహిమచే, గడగడలాడించి, ప్రాణపతిని సంపాదించు టాగయెత్తు,
నుందరీ! ధన్యచరిత్రవు. నీశక్తి సామర్థ్యాలు వర్ణనాతీతములు.

* * * * *

ఇట్టి లలనారత్నములున్న, భరతమూత కేమిలోటు? మే మెందుకు
గర్వపడకూడదు?

మా ధృనిమందలింపు

పసుమర్తి కృష్ణమూర్తిగారు

మ॥ అదియట్లుంచుము పార్థ బుద్ధికిదురూహ్యం; బిట్టులంజూడు నీ
మదిసేమైనదలంచితే స్వకులధర్మంబున్? మహారాజ్యసం
పదయోస్వగ్గనివాసమో పరమధర్మ్యంబై న యుద్ధంబునం
గద చేకూరునుమీకు: రాజులకుయోగ్యంబై నకర్మంబితే.

చ॥ కడుఁగడుఁగధన్యతేవనులు గారొకొరాలలు? చిన్న యీతపం
డిడియొకతాటిపండునుగడింతురు చూడుముదేహ మాత్రో
విడచి ఏరావజొత్తురు దివిన్; మరిరారటనుండి! కష్టముల్
పడిపడియట్టెకోరుకొనువారికి లేదది యింతసూటిగా.

ఉ॥ కావుననీపుధన్యఁడవు కాలికెఁక్కినమందునే రిదే
త్రావుమునీకుఁగల్గునమృతత్వము; లేమ్మికనేపుమానిగాం
డివముఁజేతఁబూనుమువడిన్ మరియట్టులఁజేయకుందువా
పోవునగీర్తిధర్మములు బూడిదకాలయి: పాపమజ్ఞేడిన్.

ళా॥ అంతేనా? అసర్వీయీపుడమిలో నాచంద్రతారార్కమా
“కుంటిదేవికివట్టిగొడ్డరికమే కొండంత మే లిట్టిదు
స్సంతానంబునకంబె”నంచుయువతీసంతానముల్ నవ్వరో
యంతల్ సేసినమేధుధిరునకునీకా నిండ! చారాదొకో.

మ॥ వినఁగానేమునునన్యసాచివను నీవిఖ్యాతనామంబు నే
జననాథుల్ పరువెత్తుచుండిరోకటన్ శ్వసంబులంబట్టి యా
ఘనులేనా రరుకోమహారథు లయోగాండివియేమోయటం
చనుకొన్నారమె మమ్ముజూడఁగనె యారా పారినాడందురే.

చ॥ పడఁపడినాడు ఖండవముభస్మముసేయనె? మూడుకండ్లవాఁ
డెదురయినన్ వహవ్యయనిపించుచు నాతినిచేలిమన్నుకుం
బాడలవె? మన్ను గొట్టుకొనిపోవునవన్నియు నింకదిట్టై
వదరునురెన్నియే నెదిరిదివారది వీచలవిండె యర్జునా.

మ॥ అతివాదంబనియెంచఁబోకు మొకముఖ్యాంశంబువాక్రుత్తుఁజ
చ్చితివా నీకేకజన్మలేదు: సురసంసేప్యండవై యందు;గె
ల్చితివా నిస్తులరాజ్యభోగముల నోలింగొందు; కాఁబట్టిసం
స్కృతబుద్ధిన్ మతిలేమ్మువై రిజనవిచ్చేడంబుఁగావింపఁగన్.

వ ధూ వ రు లు

దా మెర రాజగోపాలరావుగారు

౧

ఈ మధుమాస నిశీధమున,
ఇరువురు కలసికొని రేకముగా
ప్రేమ ప్రళాంత నిశాంతమున,
ప్రేయసీ ప్రియతము లేకలేమున్;

౨

అందితగతి తెరచిరి, సుప్త
హృదయ క్రమ కవాటములున్;
మించులవలె మెఱయు చుండిరి,
మిలమిలమని కాముకు లిరువురున్;

౩

ఒ విజన విభావరీ, యిటు
ఒకవరి పరికింపుము సాంపుగా,
తావక మనోహర నీరవ
తారా నిమలనీడణ విరతిన్!

౧

బాల్మీక వారాయణమూర్తిగారు ఒక్కడ ప్రా
జ్ఞీమచేసుకొనుచుండిరి. వారిది చాలా పెద్దమేడ.
అవీధిలోనే యున్న రామకాష్ఠీగారికిన్ని మీడిన్ని
చాలా పడచు ముందడంచలన లేండు కుటుంబముల
చారును చాలా స్నేహముగానుండిరి. బాల్మీకగారి
కూతురు శేషమ్మకు, రామకాష్ఠీగారి కుమార్తె
కమల అరవిప్రాణం. “మల్లెపువ్వులు చూర్దాయ
మా పెరటికి రావమ్మ శేషా” అంటే, “పొగడపువ్వు
లేర్దాయ మా పెరటికి రావమ్మ కమలా,” అని ఇద్దరూ
మాట్లాడుట నేవారు. బాలికాపాఠశాలలో కమల
కన్నా తెలివైన పిల్ల లేకనేవారు.

“రమణమ్మ గారూ! మా కమల, రత్నంలాంటిపిల్ల
నుమండి” అని ఇరుగుపొరుగు వారన్నప్పుడు ఎంత
సంతోషం కలిగినా రమణమ్మ వచ్చుకూ “మా కమల
పట్టిక్కరిపిల్ల” అనేది. శేషమ్మ చాలా విద్యావతి
కాదుగాని, గొప్పగా దయార్థివృద్ధుడు. ఒకసా
యంకాలం కమల శేషమ్మ చేయి పట్టుకొని “శేషా!
మన ప్రేమబంధం మనవాపాములతో తెగిపోతుంది
మనీ” అని ఎంతో విమచయతో అన్నది. కమలా
శేషమ్మలు ఒకరినొకరు కవుగలించుకొని వెక్కిరిక్కెక్కి
ఏడ్చిరి. కొంతసేపయిన తరువాత శేషమ్మ సంతోష
ముగా “కమలా! మన ప్రేమబంధం తెగదు. మంచి
పోయినావేమో నీవు...” అని ఏమో చెప్పతోగా,
కమల ఆమెను మఱమాట్లాడఁజుకొంటే ఒక్క
మందుతో ఆమెనోరు మూరవేసెను.

౨

అదివారం. బాల్మీకగారి సరి పాఠ్యశాలమ్మ.
కమల, శేషమ్మ, వీరుముగ్గురు మేడగదిలో ఆనంద
ముగా మాట్లాడుకొనుచుండిరి. కొంత, రయానడ
పరస్పరి మొదలగు మహాపురుషుల చిత్రములముఠా
అగోచరంకరింపుచుండియుండెను. తేజోమూర్తి చిత్ర
విచిత్రతలవలన అమలతో చేర్చి కట్టుబడిన పూల

గుఱులు వారికై ప్రత్యేకముగా నేర్పడిన గాలనీసా
లలో నుంచుండెను. ఆపువ్వులు, ఆకులు, బాల్మీక
గారి మేడలోనైనను, వానిగించి, అందముగాకట్టి,
అడుర్చిన రదవాడమర్కటామృతం కమలదే. పాఠ్య
శమ్మ “మాడవే శేషా! కమల నేర్చు. ఎంతలక్కాగా
పూలగుఱులు కట్టించో” అన్నది. శేషమ్మ కమలవైపు
నెంకిరవముతోను, వచ్చుతోను కూడుకున్న ఒకచూ
పొకటి ఒకరింది. ఇంతలో ఇంటిముందు మోటారాగి
వది. కమల శేషమ్మ చెయ్యిని గట్టిగా పట్టుకున్నది.
బాల్మీక వారాయణమూర్తిగారున్నా, ఒకయిం
నుకున్నా మేడమీదికివచ్చిరి. పాఠ్యశమ్మ ఆట్ర
వాడిని కవుగలించుకుని మద్దులెట్టుకున్నది. అప్పుడు
ఆమెకొడుమ ఒక్కవాధం. ఇంట్లాండులో చదువుకొ
నుచు స్వదేశం వచ్చివాడు. ఆనందంట్లు కలిగిన
అందోళన తగ్గిపోగానే పాఠ్యశమ్మ పదులు చూచు
టకు వెళ్లిపోయివది. వారాయణమూర్తిగారుకూడా
మేడమీదికిపోయివారు. శేషమ్మ అన్నతో హాయిగా
మాట్లాడింది. “ఏమేకవలా! విశ్వనాథాన్ని పక్క
రించావుకావు. అన్నయ్యా! క్రిందలేడు నీవు కమల
కిచ్చిన పొగడపూలహారం ఇంకా దానిపెట్టెలో
ఉన్నది” అన్నది శేష. విశ్వనాథం, తన ఆలోచ
నాపూరితములైన పేరములను కమలవైపు త్రిప్పి
“ఆపువ్వులహారం ఎన్నుకొనాడ”దన్నాడు. శేషమ్మ
కన్ఠంకాశేధి. కాని కమలకుమాత్రం ఆమాటలలో
ఒకప్రబంధం ఏర్పడింది.

3

విశ్వనాథం చిన్నప్పటినుండి విద్యాలాలనుడు.
తొంకగలతేళలలో చెల్లెలితో మాట్లాడునప్పుడుకూడా
ఆమెనకు విద్యావని క్రియేయమండెడిది. ఆనమయము
లలో కమల, శేషమ్మకు సహాధ్యాయుని గనుక వారి
మైదుగారిఇంటి తోయగానుండుట ఆకర్షణముకాదు.
విశ్వనాథం చాలా బుద్ధిమంతుడనీ, ఉచార
స్వభావుడనీనీ చేరుపొందినవాడు. ఆయన స్ఫుర

ద్రాపకాడు. కాని అతని గంభీరభాషలు అలాంటివి, మితివాదిత్వములాంటివి, ప్రియోక్షులయంటిను, అలాగే యిన్ని దోహకందని చక్కదనము అందర్ని తన నైపు ఆకర్షించుకునేది. కమలా విశ్వవాధముల సహవాసం ఎంతో అగ్గజముగా కనపడలేదు. ఆవును; ఎందుకనవలసివచ్చెను. కాని ఒకసారి కేసుల ఇంటికివచ్చుచు కమలా విశ్వవాధములు మేడదీసుట చూచి పార్వతమ్మ వచ్చుతూ “కమలా, నీవు మా వాణ్ని పెళ్ళి చేసుకుంటావా?” అన్నది. కమలకు ఒకక్షణం మాటరాక తల వంచలేనవది. ఇది ఒక ఏడాదికిందటిమాట. ఆనంతర్నరేమే, సంతోషమొందిచారమో తెలియకదని అవ్యక్తవాదియతో, కమల, విశ్వవాధం చెయ్యబట్టుకొని అతడిచ్చిన పొగడలూల పోరం గ్రహించుట తటస్థించినది. ఒకరితోకరు ప్రేమించుకున్నారన్న సంగతి మాధిగా తెలిసి పార్వతమ్మ కొడుకును మందలించింది. “నాయనా! కమల చక్కనిదిల్లు. సుగుణంబురాలు. కాని రానికి నీకు వివాహం కానేరదు. వాణ్ని మధ్యండుకు ప్రేమించాలి. నీ కింకొకటిల్లనిచ్చి పెండ్లిచేస్తా” అన్నది పార్వతమ్మ. విశ్వవాధం “ఎందుకు ప్రేమించాలి! ఎందుకా? సంగీతమునకు అనంతానుభవమేమిటో, పువ్వులకు సౌందర్యమహావల సకృతి ఎందుకో అందుకే. ఎందుకా ప్రేమించాలి? అది కమల గమక, నేను విశ్వవాధాన్ని గమక! అమ్మా!...” మతి చెప్పలేక పోయెను. పార్వతమ్మ పాపం నశ్య కాలం మనిషి; తెల్లబోయింది.

౪

దీనిలో అమ్మలక్కలందరూ మామలు కరవడం సుసమలాదనం మొదలుపెట్టిరి. “సుబ్బమ్మక్కా! శేషమ్మకేమి. వాళ్ళనాయన బారిష్టరు; ఎంతకాలం అయినా పెళ్ళి చేయకుండా ఉంచేస్తాడు. గాని రమణమ్మ, కూతురికి పెళ్ళి చేయకపోవడం బాగులే” అన్నది లచ్చమ్మ.

ప్రీ! బుద్ధికిందాలి, రమణమ్మ ఏంచేస్తుంది? అన్నది సుబ్బమ్మ.

“పెద్దమనిషైతేమిటా! గానోమ కమలకు పెళ్ళి చేస్తావా?” అన్నది బెంగమ్మ. “దీయజోషమ్మా చెప్తావు, ఇప్పుటి కళ్ళు దే పెద్దమనిషికావట్టు” అన్నది రామమ్మ.

దీనిలోలా వ్వాళ్ళకు బకేవంతి పుట్టింది. కలల కేమా ఇచ్చుచు పెండ్లిచేయాలిన్నీ, కిర్యానాధందదువు పూర్తిఅయిన తరువాత వానికి కమలనిచ్చి పెండ్లి చేస్తామిన్నీ. వారాయణమూర్తిగారు రామకాస్త్రీ గారు మాట్లాడుకున్నారనిన్నీ. అందరూ ముగ్గుమీద చేబుల్బెట్టుకున్నారు.

౫

కమలా విశ్వవాధములు ఒకరితోకరు ప్రేమించు కొనుటలో నిజముగా ఆకర్షణ మేమిలేదు. కాని కొంత మందికి ఆకర్షణమే కాదు, కోపంకూడా కలిగింది. “కలరా, ప్లేటు మొదలగు ఇన్ని జబ్బులకు కారణములున్నవి. వానిని ప్రచారము చేయుటకు ప్రత్యేక క్రిమిసంతకులున్నవి. కాని ఈ ప్రేమ బాధ్యము ఎందుకు పుట్టిందో, ఏర్పడుకు ప్రచార మయినదో గ్రంథములలో ప్రమా.నం కానరాలేదు,” అన్నారు రెండు బల్ల తాటాకుల పుస్తకాలు చదివిన వారాయణకాస్త్రీగారు. “వివాహం కాస్త్రువిరుద్ధం. బారిష్టరుగారు నియోగులు. రామకాస్త్రీగారు వ్రాసెళ్లు. ఈ రెండు కాళిలవారికి ఎక్కడైనా సంబంధం కలిగిందంటే, రెండు కర్రల రాపిడిపల్ల నిచ్చు ఎలాగు పుట్టుచో, అలాగే పెద్దమంట పుట్టి లోకాన్ని తగలబెట్టేస్తుందని, భగవంతుడు వేదం చెప్పినాడు. ఇలాంటి వివాహానికి సంఘం ఒప్పుకుంటుందా? ఎంతమాట” అన్నారు బెంగటూనిభాష గారు. రమణమూర్తి అనే యొవకు దొక ముసలా యనతో “అయితే ఒకరితోకరు ప్రేమించిగనుట తప్పా? కేరమా?” అన్నాడు. ఆ ముసలాయన “అయ్యో పెరికిల్లవాడా! ప్రేమ యేమిటోయి?”

“అవునోకే, మచ్చలొంటావుగాని రామకా

పూర్వం ప్రేమ అంటూ ఒకటుండేది కాదు. మీ తొలి నడుగు, ఆయన మహానుభావుడు; పూర్వా చారపరాయణుడు. ఇంగ్లీషు చిరువులు రాగానే అన్నీ చిత్రాలు పుట్టాయి" అని చాలా తెలివైన వాడు గనుక ఒక చిన్ననవ్వు వచ్చినాడు.

౬

విశ్వవాణం సీమలో అడుపుకొని స్వదేశం వచ్చి వాడు. కమలా విశ్వవాణముల పెండ్లి నిశ్చయమై నది. "రామకృష్ణిగారి పిల్ల కమలను బారీబ్దరుగారి కుమార్తె విశ్వవాణంకే యిచ్చి పెండ్లిచేస్తారట. వాళ్ళకివాళ్ళకి వివాహం కృష్ణవిరుద్ధం కాదా? అందుచే వాళ్లు అలాగు పెండ్లికొని చేసుకొంటే, మన మందరము కలసి, ఒక మీటుంగుచేసి, వీరిని సంఘ బాహ్యులనుచేయాలి. వాళ్ల గర్వమును పోగొట్టాలి" అని డబ్బూ డుట్టూమని చెండుపట్ల పొడుము యీ ముక్కున ఆ ముక్కున పిల్చి ఒక తుమ్ముకుమ్మి, ముక్కు ఒక్కనూటు నులుపుకున్నాడు చెంకటావు ధాన్లుగారు. "ఇలాగు రామకృష్ణిగారు వివాహం చేస్తే మన సహానధ్యక్షులుకు లోటు గనుక మన మందరముకలసి వారిని సంఘబాహ్యులను చేయాలి" అన్నారు వారాయణ కాన్పుర్లుగారు.

రామనభట్టుగారు లేచి, "ప్రస్తుతిమయ్యన్న సర్కారు రూప్రకారము సంఘబాహ్యులంటే వేయి రూపాయలు జరిమానా వేస్తారుగదా! అలాగు మనం వారిని సంఘబాహ్యులంటే వారు దావా చేస్తే యెవరు రూపాయలు యిచ్చుకొంటారు?" అన్నాడు. వారాయణ కాన్పుర్లుగారు లేచి "అయితే మనం అందరము వెలిఅని అనకుండా వాళ్లయింటికి వెళ్లడము మనిషేదాం". అన్నారు. "అలాగు యెలా గాతుంది. ఒకవేళ వాళ్లు సంభావనకు రమ్మన్న ట్లయితే భోజనం మాట యేమిటిచేస్తాం" అన్నారు రామనభట్టుగారు. "భోజనానికిరమ్మంకే మాకు తీరుపాటు లేదా, మేము రాలాల్సిన మందము" అన్నారపుధాన్లుగారు. "ఇది బాగున్నది. ఓను.

నిజమే! మనం భోజనం మనిషేదీ దక్షులు పుచ్చు కొనివచ్చుట మంచిది" అన్నారు రామనభట్టు గారు.

౭

రామకృష్ణి తనకుతురు కమల పెండ్లి చేయించు మని పిలవడానికి చెంకటావధాన్లుగారి యింటికి వెళ్లెడు. "అవధాన్లుగారూ! నమస్కారమండోయి" అని యింటిలోనికి వెళ్లినప్పటికి అవధాన్లు సంధ్య వందనం చేసుకొని బయటనువచ్చి "ఓహో?..... కృష్ణిగారా! యీమధ్య మీరు కనుపించడం లేదే? ఊళ్ళోఉన్నారా!"

"అఁ లేకేమి? యేనో కొన్ని వ్యవహారాల్లో తిరుగుచున్నాను. అంతేలే కనుపించడం లేదు."

"నా కుమార్తె కమలకు పెండ్లి యెల్లండి దళమివాడు పగలు ౨½ గంటలకు నిశ్చయించివాము. గ్రామమందరిని తీసుకొనివచ్చి సానుకూలముగా పెండ్లి చేయించివారి. మీరు కాస్త వేగిరముగా దయచేస్తే బాగాయింటుంది."

"అఁ..... అలాగే—వివాహము మీ యింటనేనా? కట్నాలు కానుకలు ఉన్నాయా?"

"అచ్చే! ఏమీలేనండీ. యభాకృష్ణముగా పెండ్లి అడుగుటే కావలసింది నేను వెళ్లుచున్నాను. మీరు తప్పక వేగిరముగా దయచేయాలి మనందీ, వెళ్లుచున్నాను."

చెంకటావధాన్లు వీధిలోనికి వెళ్లి తక్కిన తన వైదికబృందముతో "రామకృష్ణిగారింట పెండ్లి యీవేళ. మీరు యావత్తుంది వచ్చి ఆశీర్వాదము చెయ్యవలసిం"దని చెప్పి తాను రామకృష్ణిగారి గృహమునకు పెండ్లి చేయించుటకు వెళ్లాడు. ఇంతలో తక్కిన బృందమంతా చేరుకొన్నారు. పెండ్లివారు సంసిద్ధముగానుండుటచే పెండ్లికి ఉపక్రమింతునా యని మంగళాన్నావం లగాయకు మంగళనూత్ర ధారణవలెనూ విధిగా జరిపించాడు. బ్రాహ్మణ

అశీర్వాదము జరిపించాడు. కాని దక్షులకు మాత్రం బారీష్టరు వారాయణమూర్తి లేచి, "తమ యాద స్మంది చేదికబ్బందము యిచ్చుట భోజనంచేసి తాం బూలములు ఆందుకొని పోవలసిందని మా ప్రార్థన. అలాగు భోజనం చేయనివారు తాంబూలాని కనర్దులు" అనునప్పటికి "అన్నా చచ్చామురా" అని కొంతమంది 'మా యింట నంది కేళ్యమని నోము. మేము రాలేమండీ' అనియు, 'మా యింట దేవతా ద్వివ' అని మరికొంతమందియు, ఈలాగున తలో విధముగా చెప్పి తప్పించుకొనుచున్నారు. కాని పైసా పోతుందన్న ఆశచేత కాని, 'నేను కానంటే వాళ్లు రారుగదా! అప్పుడు నేను ఒక్కన్నె వల్లి భోజనంచేస్తే వాపైసావాకువస్తుందిగదా' అని యెవరి

చునన్నులో వారు నిశ్చయించుకొని, యింటికి వెళ్లి పోయినారు. అందరూ యింటికి వెళ్లి యెవరిమట్టుకు వాళ్లు మడులు కట్టుకొని, యెవరిమట్టుకు వాళ్లు ఒక్కడే బయలుదేరినారు. తిరా రామకాష్ఠిగారి యింటికి వచ్చినప్పటికి వీరికి వారు వారికి వీరు తారినప్పడారు. యేమండోయి అంటే యేమండోయి అని ఒకరినొకరు యూరుకొని, చిన్న మొగ్గాలు చేను కొన్నారు. ఎవ్వరికైన ప్రపంచమునందు ఒక్క మాస్త్రుగా నడవదు. అందుచే మన ప్రాయశ్చిత్త ము మనము అనుభవించినాయి. ఇకమీద మన మెవ్వ రికిగాని జాతివెలియనరాదని నిశ్చయించుకొనిరి. కడుపునిండ తిని దక్షిణ తాంబూలములతో పంతో పముని నిండ్లకేగిరి.

“సా భా గ్య వ తీ భ వ”

కొమ్మనమంచి జోగయ్య శర్మగారు

- || సీ || జలకంబులార్చిక్రొంజపులీనుకేళబంధయు త్రికాగ్రంబుపై తాండవింప
కస్తూరిలిలకంబుకాటుకరేకలున్ మోముపై దాగిలిమ్మా తలాడ
అధరసమున్పూతహాసాంకురంబులు చెక్కుటద్దములనాశీర్వరింప
కెందమ్మిచూలపోల్కిని చీరకుచ్చెళ్ళల్ మించుటండియల చుంబించుచుండ
నకియ! శ్రావణశుక్రవాసరమునందు
అంబఁబూజంప జపవేదికాంతరమున
మాస్తములమోడ్పునిన్ను నే నరసింపతి
వినుముప్రేయసీ, నన్ను నే విస్మరింతు.
- || సీ || డరిలేనియెద్దియోతలఁపుతో దేవిని మించుపూవులను బూజించునపుడు
చేడియలిచ్చునాశీర్వచనాక్షత లంజలిపుటముతో నందునపుడు
వందనంబొదరింపఁగవున్నెపుటెలుల్ నిన్ను చీననలమన్నించునపుడు
నేనుచేయించియిచ్చినభూషదాల్చి నన్నరగన్ను మోడ్పుతో నరయనపుడు.
కాంచి, హర్షాశ్రుకణములు కంటికింపల
జాలువార, విశాలవిశ్వంబునందు
ధన్యుడనునేనెయంచు గాదగికతోడఁ
బాడుకొందునుప్రేయసీ! భావగీతి.

తెలుగుబిడ్డ

శ్రీమతులు పదిమూరి భువనేశ్వరీ జివి

పదిమూరి అన్నపూర్ణా జివిగార్లు

కడుపుదిండార త్రాగింగింటిలేదు
కట్టుకొనుటకు దింపిపెట్టలేదు
విద్రవచ్చుచో జానమ సేలేదు
దీనహరిజనస్థితియిది తెలుగుబిడ్డ!

దారిలోరాగ పామ్మచు తరుమువారు
యింటిగడపలద్రోక్కిన గొంటువారు
పలుకవచ్చిననేమైన బాదువారు
దిక్కువహి వారిజనులకు తెలుగుబిడ్డ!

అశ్రయంబింతలేక అల్లాడుచున్న
కూర్మిగాంచువార్లెమికి కుములుచున్న
ధరను సరకమనుభవించు హరిజనులకు
తెన్ను నాపించిప్రోవునూ! తెలుగుబిడ్డ!

విరు సాటివారించు భావించవేల
ఈశ్వరనుతులటంచు యూహించవేల
రక్త సంబంధముంటు లేలంపవేల
నీకు సోదరుల్ వారునూ! తెలుగుబిడ్డ!

ప్రభుమహేశ్వరదర్శన ప్రాప్తి లేదు
వారికొజకు తటాకంపుస్పర్శలేదు
గ్రామమధ్య సంచారముకష్టము. దుర
దృష్టతా హరిజనులకు తెలుగుబిడ్డ!

గిర్భగుడియందెయిందెడు గిబ్బిలములు
జలములకొ నేదులాడు పందులుసతంబు
గ్రామమధ్యనతిరుగు కుక్కలుచుధేచ్చు
తేలికింతుండెవారికి తెలుగుబిడ్డ!

మేటి ఆదిమకవులు వాల్మీకితనకొ
భారతామ్నాయక రిలు వ్యానులెవరొ
స్త్రీలరత్ని మరుంధటి దేవులెవరొ
యిలనుపూజ్యులు వార్ధార తెలుగుబిడ్డ!

సృష్టి నాల్గుజాతుల విలసిల్లుచుండు
బ్రాహ్మణ, క్షత్రి, వైశ్య, శూద్రంబు, అనుచు
పంచములటంచు నె దినవారులేరు
దీవితి త్త్వంబు తెలియనూ తెలుగుబిడ్డ!

కర్మవిన్యాసయోగులు గాంధీగారు
మదనమోహన మాలవ్య మూగ్యమతులు
జాతిభేదంబు లేదంచు చాటుచుండ
కలిగియుండు భేదంబు తెలుగుబిడ్డ!

పనసించెగాంధీ యిరువదొక్క దినము
వారిక్షేమాభివృద్ధికి పాటుపడుచు
పన్న మొడ్డెను వారికై ప్రాణములను
పిలిచిజేరదీయనదేమి? తెలుగుబిడ్డ!

హరిజనోద్ధార కార్యంబునాదరించి
వారిక్షేమాభివృద్ధికి పాటుపడుచు
వారు సోదరుల్ మనకంచు జేరదీసి
అలరుచుండముదేశాల తెలుగుబిడ్డ!

గాంధీమహోద్యోగకవితలెవెన్ను
శ్రీఘృకాలమ్మున సిద్ధించుగాక!

పడవలో

మల్లాది రామమూర్తిగారు

అమృతేశ్వరమఠం ఆకాశంలో తన శిశులకేరణము లను వెదజల్లుచున్నాడు. ఆ శిశుల ప్రచారం నమించిరికి ఆనందం కలుగజేస్తున్నది.

అదో నదీప్రవాహం. వేగం యెక్కువగా వుంది. చల్లని పిల్లవాడువుంటే చియడం మొదలు పెట్టివది. గట్టిన్న చెట్టితో నిండివున్నై. అప్పుడప్పుడు ఒక్కొక్క పండు నీళ్లలో పడుతున్నది. అది ఆ నదీరేయి సమయంలో, పరాజనాంతాకారం వాల్చివున్న ప్రకృతి కన్యకు మెల్లగా కదలిస్తున్నది. ఆ చెట్టుమండి, పండ్లు, ఆకులు వ్రాలి నీళ్లలో పడ్డప్పుడల్లా ఉలికులికి పడుతున్నది—ప్రకృతి.

ఆ ప్రవాహంలో ఓ పడవ. అది ప్రవాహం, యిద్దరూ వాల్చున్న హితులు. ఇద్దరూ ఎప్పుడూ కలిసి మెలిపేవుంటారు. ఒకరినొకరు విడచివుండడం చిన్న పుటిమంటి లేదు. ఆవాడు పడవా, ప్రవాహం, యిద్దరు కలిసి ఒకేవాని పోతున్నారు. వాల్చిద్దరూ వీరు మాట్లాడుకుంటున్నారో ఎంతో తెలియడం లేదు. కానీ యెదో 'బుంయ్య' మను ప్రాతమాత్రం వివరించుతూవుంది.

పడవవాడు యెదో పాటవాడుతూ తెడ్డేస్తున్నాడు. ప్రయాణీకులంతా నిద్రపోతున్నారు. మధ్య మధ్య ఒకరిద్దరుమాత్రం నిద్రక పెడుతున్నారు. పడవ వాడికి కష్టం అనిపించింది పాపం—తెడ్డునెయ్యడం. కాస్త నడుము నాలుద్దామరుతున్నాడు. పడవ పై భాగంమీద మెల్లగా కూర్చున్నాడు ఏమిటో దీర్ఘంగా ఆలోచిస్తూ. "ఇక నా యీజన్మ యింతేగా? నా శివశివ్యమీదకి పండ్లూ, ఫలాలు లేవా? నాటుకున్న వేల్డుకూడా తెగిపోవలసిందేనా? చేతుకున్న భార్యతో పొట్టం అనుభవించేగత నానునటిమీద వ్రాసులేదు కాబోలు—భగవంతుడు. పోనీ, యీ పాటికి చేరికి అక్కరకునచ్చే బిడ్డడు....." అంటూ కండ్లు తెరచి చూచాడు—పడవకేసి. ఇం

డ్డనుబిందువులు వ్రాలిన్నై ఆ ముసలికండ్లలోనుంచి అప్రమత్తుంగా. ఆనే తాలవ్వకు అరనమిలితా లైన్నై. ఒక నిమిషము—ఒక ఘడియ—ఒక గంట—పడవ తనవారిన తాను పోతూవుంది. ముసలివాడు ఉలిక్కిపడి లేచిచూచాడు. ఎందుకు? ఏమో!!

మల్లీ కళ్లు మూశాడు. వేపవిజాయ అయింది. పడవ బిడ్డబిడ్డలకు చేరుతూవుంది. పడవవాడికి అది వనకు జరిగిన తన కథ జ్ఞాపకంవచ్చింది—కలలో.

ఆ సుహృదముద్రమధ్యమం. అలలు, చింపరవం దరిగా యిచ్చుంపచ్చిన దిక్కుకు, రాక్కుంరామని కాబోలు, పరుగెత్తిపోతున్నై. దారిదోంకా లేకుండా. కొన్ని కరటాలు ఆకాశంలోకి తొమ్మకొని పోతున్నవి—భూమ్యాకాశాలు కలిసి కలిపి వైస స్వర్గంలోవుండే వేంకటకు క్రింద భూలోకంగా వుండే ప్రజలకు పాంగత్యం సమకూరుద్దామని.

అందులో ఓ చిన్నపడవ. అది ఆ చిన్న సముద్రం లో తూగుబుయ్యాలలాగ వూగుతూవుంది. అందులో వుండేవాళ్ల హృదయమలకూడా సముద్రపు కరటాల్లాగ చింపరవందరిగా మైకి క్రిందికి వూగుతున్నై. ఆ ఒడ్డో—యీ ఒడ్డో—అంతర్భాగమో!

అంతట్లోకే ఓ మంచుకొండ. పడవ ప్రక్కకు ఒరుక్కుంది. కానీ ప్రయోజనంలేదు. మంచుగడ్డ పడవను డీకొన్నది. పడవ విచ్చిన్నమైంది. ఒక అడమనిషికి ఓ చిన్ని తెప్ప దొరికింది. అందులో తన చంకలోవున్న కుర్రాణ్ణి బాపిపాతెసింది. తాను కూడా అందులో కూర్చుంది. అందులవాకా నీళ్లు వచ్చిన్నై. లోపలికి ప్రవేశించడానికి మార్గం తెలుసు కున్నై.

* * *

ఆ పడవలో యిద్దరు యెక్కిలే ముణుగురుంది. ఒక్కరు ఎక్కిలే తేలుగుంది.

* * *

అ పడుచు యిది గ్రహించింది. “బాడుకు బతికితే వంకం.....” అనుకుంది. తాను సముద్రానికి తిరి ప్రాణాన్ని అప్పించింది.

ఆ ముసలిపక్షపాదు యీదకుంటూ బయట పడ్డాడు.

భార్యగానూ అంతేమైపోయింది.

* * *

అప్పు డాముసలివాడికి ఒక లేజోసంబంధమైన శ్రీ వ్యక్తి కనిపించింది.

“ఎవరు?” అన్నాడు.

మళ్ళాడలేదు..... చిరునవ్వు.

“అప్పుడే నన్ను మరచిపోయినారా?” అంది.

కండ్లు విప్పి చూచాడు.

“నేను నీ భార్యను కానా?” అంది.

“నా భార్య యెవరు? ఆమె చనిపోయి చాలా కాలమైంది” అన్నాడు.

“ఆమెనే నేను..... నిన్ను వదిలలేక యిట్లా యీ మాడేండ్లనుంచి నీకు కనిపించకుండా కాపాడుతూవున్నా. మన ఋణం యిక తీరిపోయింది. నా మనోమూర్తిని చూచి నే నొక్కసారి ఆనందించా. నీ ఆర్థాంగిని చూచి నీ నొక్కసారి.....” అంది.

“అయితే ఒకమొదట రుద్రవాత నీ యిష్టం— ఇక ఎవరిదారి వారిది. ఈ విహికప్రపంచానికి

నీకు సంబంధం లేనిపోయింది.”

“అది కాదు. అది కాదు. అదివల్ల కాదు. ముద్దు— పక్షపాతి! పడుకున్న ఆ పచ్చనిమృతాణ్ణి ముద్దాడు. అతడు నీ కుమారుడు.”

కల అయిపోయింది. నిద్ర మెళుకూ వచ్చింది. కండ్లు తెరిచి చూచాడు— ఆ ముసలివాడు. ఏమీ ఎదుట కనిపించలేదు. కండ్లలో అక్రమించువులన్నై విభ్రాంతి—

“ఏమిటి యీకల?” అని ఆలోచించాడు. అది ఒకకటి తనకథ అని గ్రహించాడు. చనిపోయిన భార్య కండ్లమంటు తాండవమాడుతూవుంది. ఆమె తుదిపలుకులు మరుద్దామన్నా వరువు రావడంలేదు. తెల్లవారుజామువచ్చినకల త్రుర్తిగా దమకున్నాడు. పక్షపాతి కల్గి చూచాడు.

పక్షపాతి మూడేండ్ల మర్రివాడు. బొద్దుగా, పచ్చగావున్నాడు. ఎరుకున్నాడు. ముద్దాడాడు. సముద్రంలో ఆగిన కథంతా ఆ మృతాణ్ణి పెంచే తలిపండ్లులకు చెప్పాడు. అతను తన కుమారుడేనని ఒప్పించాడు. మృతాణ్ణి మల్లా రేఖలలోకి తీసుకున్నాడు. గట్టిగా కాగలించుకున్నాడు.

తనకు వాళ్ళకుమారుడా ఆ మృతాడు ఒక్కడే అని ఆన్నాడు.

అన్ని కలలు అనత్యలేనా!

సాధ్య

భయిడి ఉచా మహేశ్వరాన ధాని గారు

అలసినచ్చినవేళ నగివుపజ్జనకేరి శ్రమదీర్చి సమకూర్పు సంతనంబు;
వంతనొందినవేళ కాంతుచెంతనుకేరి హేతువారసికూర్పు కొతుకంబు;
మాటదోచువేళ మగనియండనుకేరి మనసారఃబలికెను మంతనంబు;
క్రోధమూనినవేళ నాధుడండనుకేరి మనముగః గలిగించుకనికరంబు;

పతియెడై నంబు, పతియెనవ్యవృత్తుచుచు,
నిఖలసుఖదుఃఖములః దోడునీడయగుచు,
క్షీరసీరన్యాయమునను కెలగుసాధ్య
కన్నః బలికెన్ననవ్య భాగ్యంబుకలదె.

గది తెలియవట్టు తెలుగులో మాట్లాడతాడేమిటి అని అడగడమిప్పుడుగా "My native place is Vizianagaram city" అని వమాధానం చెప్పెను. అక్కడ అదెల్లా అర్థం అయిందోకాని ప్రాణం విసిరిపోయి "హీ కీ అవస్థాద్వి యోవాశ్చయిందహ్య" అని తీవ్రంగా ప్రశ్నించెను. అతేసుచ్చటికి నిప్పులేసిందా అంటును పోయింది వాళ్ళొప్పు. "What is this? ఏమిటయ్యా యీ అనప్త? మాకుమాత్రం హాస్యంకొద్దీ లేరనుకొన్నావుటయ్యా" అని గట్టిగా గద్దరించారు వాల్లిద్దరూ చికోమూలాను. ఈలా వాళ్లు కేకలేసిటప్పటికి అందులో ఉన్న ఆడాళ్ళంతాకలిసి వాల్లిద్దర్ని "ఓసి మోతమ్మడ, మీకేం జాడైందచ్చింది. పాతవీరదేవి

లాగ పసుపూసుకు బొట్టెట్టుకుంటే ఆయిబాల్సి చూపి నప్పుడా కందుమా" అని ఒక్కమాటు కేకలేట్టారు. చిలికిచిలికి కలిపాడైంది. ఎక్కడో కట్టు అటారో అని భయపెరిచి మా తల్లిరింద్రులవద్దగిరహా కూర్చున్నాను. అప్పుడు వాల్లిద్దరూ యాగోడవలో ఒరిక లేంకాయా అని రెవురాగానే ముచోపదవక్కీ రచ్చక్కాచాయేరు. వాలోపేయ వాగరికత ఎంత పనిచేసిందయ్యా అని ఆశ్చర్యపడుతూ చూస్తూవుండగానే నిద్దకొచ్చింది. ఇల్లావుంది, వలవాగరికతలోకంలో వారపాట్లుకయిపోదాం అని, ఇది పరిగింపే ప్రత్యక్షంగాను, కల్పితంకాదు.

—:—

మ ర పి ం పు

క న క పి ం డి గో పా ల య స్త కా స్త్రి గా రు

కాంతుడెట్టులనేగె; ననియన కలువకన్నీయ చులకరనముతో విరుగబడితా నవ్వుకొనుచును వెల్లిపోమ్మనియెక.

శివమునెత్తుక పర్యతేశుడు తెల్ల నెలబోయెక.

ప్రియునిబాడలు తెలియునా, యన పికము రునరున వినుగుకొనుచును కనులనెరగచేసి చూచుచు కనరియేవేసెక.

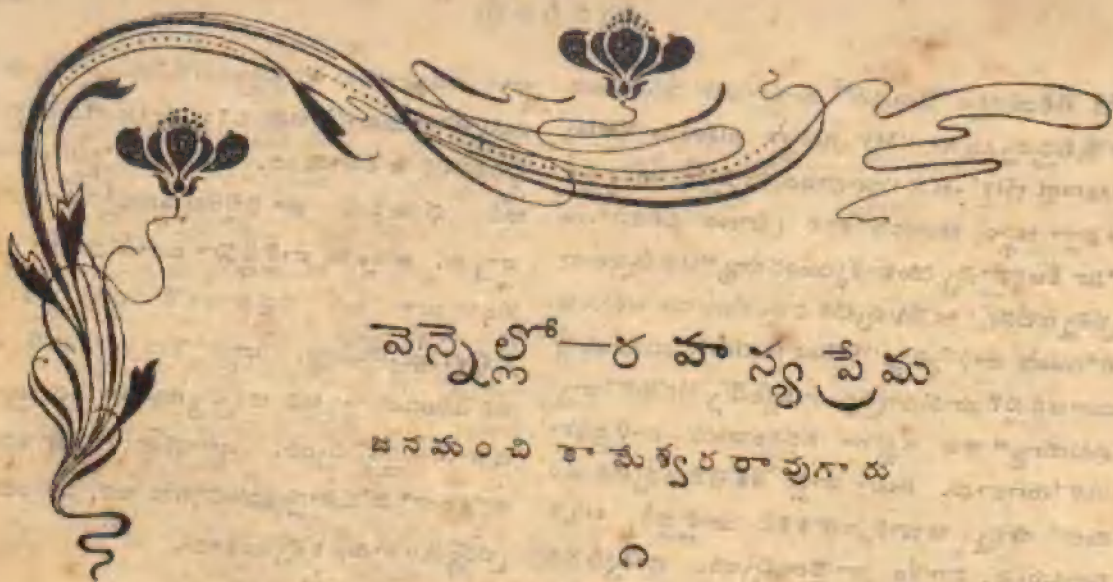
ఇట్లులేకద! ప్రియుడేగి? పనియన వేగమే రేరాని వనుగని పులకరించిన తనువునోడను రిచ్చవడిచూచెక.

ఆత్మవిభుడిటు చనియెవా, యన నిలువున్నోరెనడలి పోవుచు మలయపననుడు మాటలాడక వేగమే చనియెక.

నాధుకాడలు తెలియునా? యన సగమువిడిచిన పూవుకన్నుల నన్ను చూచుచు మల్లికాంబిక కంటలేడినిడియెక.

ప్రియుండెవు డెటువనియెనో, యని పిలచియడుగగ తెల్లనముతో

పెరినై నే వెదకుచుండుగ వెనుక వెనుక నె కూడతిరుగుచు మాటలాడక యూరకొనినను మరుపచూచెదనోయే?

వెన్నెల్లో—రహస్యప్రేమ

జనమంచి కామేశ్వరరావుగారు

౧

వెన్నెల్లో:—

కలువలు కన్నులువిప్పు

కన్నెలవలపులు విరియు

ప్రేమలబాధల పొగలు

నింగికి పైగానెగయు.

౨

రహస్యప్రేమ:—

చుక్కలారా! మీదుచూడరాకండి

చందమామ! నీవుచక్కబోవోయి

గాలిమాడేవుడా! కనికారముంచు

మావలపులెచ్చటా! ఊడిరాకోయి.

ఇందువచ్చుచున్నది

రంగారావు:—కలెక్టర్ రాసును గుమాస్తా

మీనాక్షి:—అతని భార్య

(క్రిమినాసరావు:—9 యేండ్ల బాలుడు) వారి

భానుమతి:—7 యేండ్ల బాలిక) పుత్రుడు

పుత్రికయు.

రంగము 1

స్థలము:—సాధారణ రైతాగమందలి గది.

(రంగారావు కుర్చీలో కూర్చొని భార్యతో మాట్లాడుచుండును—పిల్లలు బొమ్మలపై నృత్యము చేయుచుండును.)

రంగారావు:—అయితే నీమాట గలుస్తుందంటావు.

మీనాక్షి:—కాక—

రంగా:—కాకలేదు జ్వరమాలేదు.

మీ:—అదుగో మళ్లీ యిటు తిప్పురా?

రం:—నీవన్నమాటేగా!

మీ:—నాపుద్దేశ్యం “నామాట గలయ మీమాట గలుస్తుందా” అని.

రం:—మొత్తానికి నీ చెప్పింది కారవటం నేర్చుకున్నావు, ఇంకాయేం.

మీ:—మరి ఆందులో నాకేమిమంది నిజం చెప్పామగా!

రం:—నిజమేమిటంటావు?

మీ:—భానే తెలివిగలది.

రం:—క్రిసంటే నీకంత కసియెందును?

మీ:—క నీమంది యిద్దరు సమానులే నాకు.

రం:—పోనీ అమాటన్నా బొమ్మకోవే?

మీ:—సమానులంటే తెలివియందు కాదు—నాకేమి యందు.

రం:—క్రీమనంగలేమి వచ్చిందిప్పుడు.

మీ:—కనీసంగలేవా వచ్చింది?

రం:—నీవీంకా కొన్ని రోజులకు “మహిళామండలి”

అధ్యక్షురాలవయ్యెదవు!

మీ:—అంటే?

రం:—అంత తెలివి వుందని.

మీ:—తెలివంతా మాటకట్టి మీజాతికే యిచ్చా

దెట్టా బ్రహ్మ చేవుడు?

రం:—అందులో సగం ప్రియమిగూడాను.

మీ:—యెట్లా?

రం:—సగం కాబట్టి

మీ:—సగంఅంటారు విందాఅంటారు, అన్నిటికీ సమర్థులే

రం:—నామార్గ్యంవుంటే నీవెట్లా యెదిరిస్తావా?

మీ:—ఉన్నమాటంటే వున్నవూరు అచ్చిరాదంటారు పెద్దలు.

రం:—పెద్దలమాటవింటే చాగువదేచావు.

మీ:—యేం వివర?

రం:—నేను నీకు పెద్దమకానా.

మీ:—అయితే!

రం:—నామాట వింటున్నావా?

మీ:—వివటంలేదా?

రం:—మరి క్రినే తెలివిగలవాడని ఒప్పుకో.

మీ:—అందుకనే కావాలి తండ్రికి పెద్దకొడుకు మీద ఆశేతుంటారు.

రం:—తల్లికి తుదివారిపై ఆని గూడా.

మీ:—నాకుమట్టుకు భేదంలేదు.

రం:—నాకుందనేనా నీభావం?

మీ:—వేనన్నావా?

రం:—సరే నీవట్నుంచి భానుమతి నీవే గుడ్డలు సామ్యులు చేయించుకో.

మీ:—అతెలివితేలును మాజాతివంటే యిలా మాట్లాడరాదు నుగచాడు!

రం:—ఒక అంగడిపెట్టి అమ్మరామా నీవు?

(అంగడిమాటవిని క్రిమినాసరావు తండ్రి బుగ్గలకు

వచ్చి)

శ్రీ:—నాన్నా కొనిపెట్టవు?

రం:—యేమిటా?

మీ:—తెలివి

శ్రీ:—అదికాదే పిప్పరమెంట్లే.

రం:—పిప్పరమెంట్లా సరేతే.

(పిప్పరమెంట్ల మాటవిని భానుమతివచ్చి)

భా:—నాకో నాన్నా.

రం:—మీఅమ్మనడుగు.

రం:—యేమీ అమ్మా నాకేమో పిప్ప మెంట్లే

మీ:—అన్నీ నీకే కొనిపెడతానీ, మా అమ్మకదూ!

(అంటూ యెక్కుకొని మద్దుపెట్టుకొనును. అది చూచి)

శ్రీ:—మాఅమ్మ. మీఅమ్మకాదు. పో, దిగు.

భా:—మాఅమ్మ. యేమీ అమ్మా, కదూ?

(శ్రీను భానుకాలువట్టి గుంజాను. భాను శ్రీను ను గిల్లును. ఇద్దరూ యేడ్చురు.)

రం:—చెడవగోల. యింట్లో ఒక్క నిమిషం వుండ నివ్వరు (లేచును తెరజారును)

రంగము 2

సాయం సమయము

స్థలము—సాధబహిర్భాగము

(భాను శ్రీను ఆడుకొనుచుందురు.)

శ్రీ:—యెందుకే అమ్మ మనన్నారికేబాదుతుంది?

భా:—తోచక:—

శ్రీ:—నిజంగా అంతేనే. లేకుంటే నిన్న నేనూరికే కూచుంటే తన్నిండ!

భా:—పిలిచే రాలేదని.

శ్రీ:—నాకు వివరిచితేగా మరి.

భా:—అందుకే నేమోకాని నిన్నేమో పూరికనే కొట్టింది. నాన్నతో చెప్తానన్నా, మరీకొట్టింది.

శ్రీ:—అందుకేనా పింట్లో యేడ్చింది?

భా:—ఓం నా గాని నిన్నేమో నాన్న అమ్మను తిరిగించెందుకూ?

శ్రీ:—పులుసులో వున్నప్పుడైందని.

భా:—వున్నప్పుడైతే కొట్టడంకేసిక, తియ్యరాడో

శ్రీ:—కలిసిపోతుందిగా, మరి తియ్యటంయెట్లా?

భా:—అట్లాగైతే పులుసులో వున్నప్పుడైతే అమ్మకు తిన్నెన్నమాట.

శ్రీ:—యెడలినై తింతుండేవ!

భా:—అవునోయి—మరెన్నదమ్మ—అప్పుడు మనం బాలయ్యగారింటి కెళ్లం మాచా; అప్పుడు తన్నాడూ.

శ్రీ:—.....

భా:—యేరా, కామా?

శ్రీ:—వుండనే.

భా:—యేమిటా అట్లా వున్నావ?

శ్రీ:—నేనొకటి చెప్తాగాని అమ్మతో చెప్పవుగదా?

భా:—తన్ను.

శ్రీ:—మనిం రాత్రికి పులుసులో వున్నప్పుడైతే, యెక్కువవుతుంది. చీవాట్లు తగుల్తాయి, మనన్ని కొట్టింది కదూ?

భా:—అన్నింటో నేదాం నాన్నకు యింకాకోసం వస్తుంది?

శ్రీ:—ఓం నేవ!

భాను:—యెన్నుదేదాం?

శ్రీ:—రాత్రికే.

భా:—రాత్రికే!

శ్రీ:—రాత్రి కమ్మ పనాతుంది.

భా:—నాకేమీ నవ్వనస్తుంది.

శ్రీ:—అమ్మ నిన్ను కొడుకుంది.

భా:—అమ్మ నిన్నే కొడుకుంది.

శ్రీ:—అన్నఅన్నమా టంటుంది.

భా:—అన్న.

శ్రీ:—నాకేమీ లేకుగా!

(తెరపడును.)

రంగము 3

స్థలము—భోజనాలసానడి.

రాత్రి భోజనసమయము. చెరుగుపరుగుకొని నేలపరుండియున్న మీనాక్షి విసుగుకొనుచుండును.

దగ్గరనేనియున్న పిల్లలెల్ల చచ్చుచుకొగ మీవాడి
“యెవరు?” అన నోనుంది.

“చేసే మీమా, వంట పూర్తయిందా?”

మీ—యేమిటండీ యింత అలస్యంగా వచ్చారంటి?
కాస్త పెండలకాదేరానుదమా?

రం—“వా మొగుడురానిదేగా” (అంటూ
ప్రచేకించును).

మీ—అదేమిటండీయి.

రం—మీపై అధికారి రానిచ్చాడు కాదు.

మీ—అధికారి మీ—

రం—అదంతా నీకెందుకు. అన్నంపెద్దా అకాశాను
న్నది. పిల్లలన్నంతిన్నారా?

మీ—చెవులు పగిలిపోయ్యెట టిప్పటిదాకా గోల
చేసి చడుతున్నాడు. అన్నానికి రమ్మంటే రా
లేదు.

రం—నీవు బాదావు.

మీ—మధ్యపెట్టుకోమంటారా గోలచేస్తుంటే మి.

రం—నిన్ను మా ఆత్తగారెట్లాగే పెంచినారా?

మీ—మా ఆమ్మ అయితేనా పిల్ల చేసే గోలకు?

రం—చిన్నపిల్లల అటలు నీ చెవులకు గోలగావుం
టుంది.

మీ—అటలేమిటండీ పూరితే నడిబజారులో పార్లా
డుకూ కింమెత్తినట్లు అరుస్తుంటేను.

రం—నీళ్లన్నా పోకావా?

మీ—పిలిస్తే వస్తేగా!

రం—పిల్లల్ని పెంచటం నీకు చేతలే రాకేం
చేస్తావో? మగవాణ్ని చచ్చి వెడి యిప్పటికీ
అధీనునంది ఇంటికివస్తే యీగోల. పిల్లల్ని
పెంచటంగాదా తెలియనివారికట వ్యతంగం
కావాలట—ఎర ఆలాంత రిట్టా తగలేయి—
దొడ్లో యేన్నీళ్లున్నాయో?

మీ—.....

రం—యేం ప్రత్యేకం యేడుస్తున్నా? వాళ్ల కన్నం.
యీ చిలిలో చనినీళ్లు.....(నివ్వమించును)

మీ—అడ్డమైన చాకిరిచేస్తూన్నా చీవాట్లుగూడా
పైన (అది వసుగుకూ చెడించును)

(రంగారావు విడ్డూరు తుదిమూ తీసుకోవచ్చి
పీటపైన కూర్చుండబెట్టును.

రం—(భుజిస్తూ) శ్రీనూ మీరు సాయంత్రం బజా
రులో గోలచేసిం చెందుకురా. నేనేమని చెప్పి
వల్లాను?

శ్రీ—మేమేం గోలచేశాం. ఏమే, మనం గోల
చేశాంలే?

రం—మనందకు అమ్మ కొట్టింది. యేమే భానూ
నిజం చెప్పు?

భా—మరేమో. మేమిద్దరం మేమో దసరా పాటలు
పాడుకుంటుంటే నే గోలచేస్తున్నా మరేమో అమ్మ
కొట్టింది.

రం—యేమిటే కూరలో పుప్పెక్కువైంది?

మీ—కొద్దిగానే చేశానే!

రం—కొద్ది పుప్పు.....

మీ—అయినా యీ చెదవ లొకటితో చనిస్తారా?

రం—నీ మొఖం. వాళ్లను తిట్టమంటే వుండే నం
గోషం వ.ట చేయటంలో వుండగూడదా?

మీ—వాళ్లను తిట్టడం నాకు సంతోషమా?

రం—పులుసు.

మీ—అ!

(భానుమతి శ్రీనివాసరావును చూచి నవ్వును.
శ్రీనివాసరావు గుడ్లురుచును)

రం—(కొద్దిగా పులుసు రుచిచూచి ఆసరికి బ్రోసి
తేసి) యేంకోగం వచ్చిం దివార అన్నియ్యో
పుప్పెక్కుచేసే.

మీ—ఎక్కువ?

రం—ఎక్కువ! కనాయం మేలు. పట్టుబిసి కొట్టు
కుంటున్నావు. ఇరవైయేండ్లు పెబడ్డవి యింకా
వంట చేర్చుకునేచెప్పుడు?

మీ—ఇవాళేదో.

రం—నోరు ముయ్య.

(భాను శ్రీనును చూచి చిరునవ్వు నవ్వును.
శ్రీను మందహాసము చేయును.)

మీ—అతికాదండీ.

రం—పైన యెదురు మాట్లాడవస్తున్నావ్! మూతి
పండ్లు!రాలకొట్టేను బాగ్గుత.

(మీనాక్షి కండ్ల వెంటడి నీరు కాయించుచును)
 రం—మట్టగ
 (మీనాక్షి నుట్లనీరు నుట్ల కుక్కుకొనుచు మట్టగ వడ్డించును. రంగారాత్ర దుచిచూచి వ్రుక్కేసి కోపముతో) నీవు శేఫలదయం బందెక్కి పుట్టిటికి దయచేసి మీ అమ్మనడిగి పిల్లల్ని పెంచడం వంటచేయడం చేయకొని మరీ యింటి యిఖం చూడు. కూర పులును మట్టగ యిల్లువాకిలి అమ్మ అంతా వ్రుప్పమయం.
 (భానుమతి యేద్య ప్రారంభించును. శ్రీనివాసుడు నుద్దురుచును. రంగారా విడి చూచును.)
 రం—భానూ యెందుకే ఆలా యేడుస్తున్నావు?
 భా—.....
 రం—యేమిటా శ్రీను ఆలా మాస్తున్నావు. యేమిట భానూ?
 భా—అమ్మ యేడుస్తుంది.
 రం—యేడుస్తుంది అన్నిటికీ సాహనుకాలే. రెండు బాదిలేకాని పూర్తికాదు.
 భా—(నిగ్గరగా నేర్పుచు) అమ్మకాదు వ్రుప్పే సిం అవ్యయ్య.
 రం—యేరా.
 శ్రీ—అదే, నేకాదు.
 రం—నిజం చెప్పకే భాను.
 భా—పులునులో వ్రుప్పెక్కువకేతై నేయె నాన్నకు కోపంవస్తుంది. అమ్మకు చివాట్లు వత్తవి వేర్తా మన్నా దప్పయ్య. సరే. చాలావాట్లో వేర్తాం చాలా వత్తేంన్నా. పరేవన్నాడు. నేనేకా అమ్మ బావికాడికల్లంది చూరా. అప్పుడు వాకిట్లోనుంచున్నా మాస్తూ. వాడు నేకాడు. (మరీ నిగ్గరగా యేడుస్తుంది)
 రం—ధరే పనిచేకావ శ్రీనూ (చేతులు కడుగు కొనును)
 మీ—అదేంటి చేయి కడుగుచున్నాడు. కాస్త పూరగాయితో తింటుందండి పాయమ్మ త్రవడిగి

మట్టగ పోయిందయినా. (రెండడుగులు ముందు చేయును)
 [శ్రీను తనవైపునకు వచ్చుచున్న మీనాక్షిని గాంచి "అమ్మ కొడుకుండేవ్" అంటూ బయటికి పరుగుత్తును. భానుమతి ధయచడి అన్న కనుసరించును.]
 రం—కారులే చెప్తావుండు.
 (ఆని చేతులు కడుగుకొని లేచి మీనాక్షి రెండు చేతులు చుట్టుకొని)
 ఎవరు తెలిగలవారో తెలిసినవా? మీనూ, యింత చేసినది శ్రీనా, భానా?
 (మీనాక్షి సిగ్గుచేతలవంతురని చూరాదగు)
 రం—(మీను గడ్డముపట్టుకొని తలయెత్తుచు)
 మీనూ యిప్పుటికైవా వొప్పుకుంటావా తెలివి లేటలు మా బాతివేవని.
 మీ—దేను కాబట్టి భాను సలహా, సహాయము గూడా కావలసినదొంది. అది లేకపోతే గాడిద యింకా యేడుస్తుండేవాడు.
 రం—సరే రావీ. మాబాతి కంత తెలివిలేటలున్నా మీబాతి దయలేపోతే సానపట్టని వజ్రమే.
 మీ—ఆ?.....సరే లేండి, చేయివదలండి, పాయమ్మ త్రవడిగి—
 రం—నిజానిజములెరుగక మందే నిన్ను దూషించి వందుకు గాను మల్లి నీకు క్రమనివ్వకుండా హోటలునుంచి భోజనం తెప్పిస్తాను. మరి నీ వోడి పోయివందుకో.
 మీ—నే వోడానా! రావీకాదు?
 రం—దేను రావీ—కాని ఖర్చులకు నీమీద డిక్కి అయింది.
 భా—ఖర్చులేమిటి డిక్రయేమిటి?
 రం—నీతో యీవిషయమై వాదించలేక నా నోరు నొప్పైతింది కావున (అంటూ భానుమతిని దగ్గరకు లానుకొనును)
 భా—ఆ! యెప్పుడూ మీకు పరసాలే..... వదలండి పది నిమిషాల్లో వంటచేస్తాను. కరువు కాలంలో దబ్బు దండుగ చేసికి?
 (యవనికాపలేకము)

ఒక్కదినంబున నుల్లాసమొదల
జక్కనిబాలికాచయము పెంపొప్పు
పల్లవకొప్పించి యాహ్లాదముగను
బొమ్మల పెండ్లిదా ర్పించుగాఁజేయఁ
దమదిన్ని డెందాలఁ దలపోసి రంత

అమితసంతోషాబ్ధి సలరుచి తల్లముల
సంతనాబాలిక లప్పుడొచ్చార
కంతునిసరిబొమ్మ ఘనవేణియొకతె
రతిబోలునొకబొమ్మ గావననేత్ర
మతిలోపదిడ్డల మారుగానెన్ని
సంబంధబంధంబు సలుపుదుమనుచు
నింబుగానొకదిన మెంచిరయ్యెడను.

వరుగన్నవయ్యాం వరుసగానపుడు
ఇరుగుపొరుగునగ లేన్ని యోతెచ్చి
కోడలిగని వీనిఁ గొనుమనిచెప్పి
చేడరోకట్నాలు సెప్పుమాకనిన
వధువునుగనుతల్లి వదియించెనిట్లు
విధిగాగవిడుషియై వెలసెనాపిల్ల
తెలివితేటలుభువి తిన్ననై యుండు
నెలఁతరోమీనలు నెయ్యమిలపార
లలననద్దుణములు లలిఁజూచుకొనుడు
కలకాలముండదు కనకమెవ్వఁకి
జదివినముగుడలు సరితెంబుమిగుల
ముదముతోఁగాలంబు ముగియింతురెపుడు
అనితనతోడ నత్యాదరంబుగను
వినయమొచ్చారగ వివరించెనంత
వరుమాతవినితాను వదియించెనిట్లు
సరెధనమూలము జగతిలోనుమ్ము
కయ్యంబుఁవియ్యంబు గలుగునయ్యెడల

తియ్యదనంబుగాఁ దీరిదిచెప్పి
సంధున మేమేమి యడుగమానెదమ
యెదరోకట్నాలు హెచ్చుగానీయు
చున్నారు క్రొత్తయా! చూడుదు మొన్న
నెన్నెన్నోవేలతో నెదురింటివారి
కోడలువచ్చెను గుణవతి విడుషి.
మేడలోఁగనుపట్టి మొలపునుబోలి
మూడువేలిచ్చిరి ముదముతోవారు
మూడురోజులలోన ముగిసెను పెండ్లి
అతివరోయారీతి వరమకలేక
అతులితంబుగఁగట్న మడుగనిచ్చెదరు.
మాడేమిదోపంబు? మదికినిష్ఠంబు
లేదేనిజెప్పుము లేదిపోయెదము

ఈరీతినానాతి హీనతఁబల్కు
మారుమాటాడక మగువయిట్లనియె
వనితిరోయొకవేయి వరునికేగిడుదు
సనిచెప్పకొప్పుక యతివకెట్లనియె
జాలుచాలమ్మ మా చక్కదనాల
బాలునికెందతో వనివడిచూచి
యుల్లములేవలసిల్ల యుప్పొంగితాము
పిల్లలనీయగా నిలిపించిమాకు
దండీగాఁడగువర దక్షిణలోవోసి
పెండ్లిసేసెదమంచుఁ బ్రేమనున్నారు
కాని మాకిష్టము గాని హేతువున
బోని, లే, మీపిల్ల పొంతనేయుండ
దూరముగాపోయి నురపిల్లనేల
వారిసంబంధ మవ్వారిగాఁజేయ
నాదునెయ్యనమున నచ్చనందులకు
మీదెవఁదిరిగితి మేలిమిదొప్ప.

బాబురే యిక్కడ బాగుగాబుద్ధి
దబ్బునఁజేప్పితి తమవుకోకుండ.
భూమిపుట్టలులేవ? భూషలులేవ?
యేమిలేదంచుమీ రెంచియిపోల్కి
పలుచగాననుజూచి పలుకుచున్నార?
పలుమాటలేలమా బాబుకేరార?
రత్నాలరాశితో రమణినిచ్చేరు
యత్నిమింకేటికో యమ్మచాల్చాలు
యిష్టంబులేదని యింతిపోజోవ
కష్టంబుపై నప్తు కట్టుంబుమూడు
వేలిత్తునంచుదా వేడినమీద
కాలు నిలిపెనంత కనికరంబుగను

అమ్మలార తుదకు సతికష్టమొదలవ
బొమ్మలపెండిలి పొందికయయ్యె॥

“వరదక్షిణలులేక నధువునెవ్వరు
కరముగ్రహింపక కదలఁజూచెదరు?”

పెల్లివ్రయత్నాలు పెల్లుగాఁజేయ
వెల్లిరిహితబంధు వితతులఁబిలువ.
చెలులుచుదానును చెలిమిపెంపార
సలరారుచుండంగ నందఱుకలసి
వేసిరిపందిల్లు వేడుకనంతఁ
జేసిరిపనులన్ని చేడియలపుడు

సుముహూర్తమపుడుతో శ్యులుసెప్పి
[నారు

తమతమపంచాంగ ధర్మంబులరసి

విఘ్నంబులేకుండ వేదోక్తముగను
విఘ్నేశుఁబూజించి వివిధంబులైన
వేడుకలనుదీర్చి వేదికపైని
చేడియలప్పుడు చేరినిల్చుండ
వెలలేనిమోదంబు విలసిల్లునదల
చెలులుగారిపూజ నేయించిరెంత.

అడిగినకట్టుంటు లల్లునికిచ్చి
యడుగుల గడిగి కన్యనాసంగఁడల్లి.
జంటగా సంపారచక్రంబునీడ్వ
నంటగట్టిరి పూజ నందుసూత్రంబు.
కర్మానుకూలసుజ్ఞానసూత్రంబు
ధర్మార్థకామసంధానసూత్రంబు
మాంగళ్యమూలసమ్మాన్యసూత్రంబు
మంగళసూత్రంబు మహితలగ్నాన
మంగళవాద్యసమ్యగేవదనాద
సంగీతరవము లుత్సాహమొప్పుగను
గట్టెవరుఁడు కన్యకాకంఠసీమ.

తనకూతువప్పగిం తలఁజేయతల్లి
మనము నుయ్యెలవలె మల్లాడుచుండ
సనియె నీకూతురు సరసినరీతి
మనుపుముచుర్యాద మాసిపోకుండ
వదినె నీయదియిది వదలి నీకిడితి
సదయతగ్గ కొమ్ము సరగుసరమ్ము
యెన్నొన్నొకప్టాల నెనసికన్నాను
కన్నులనిడుకొని కడకు నీకిడితి.
కనకంబుబొమ్మగా గాపాడినాడు
తనయ నీమతునకు ధారవోసితిని
చిన్నానీపాన్నారి చెలిగాఁజేసి.
యెన్నొన్లుపెంచిన యితరులసామ్మె
అడవిడ్డలటన్న యార్యులమాట
నేడుపుట్టఁగలేదు నెఁతనేజెప్ప.
నెఁతోగారాబాస నెత్తిపెంచితిని!
గొంతెత్తిగట్టిగాఁ గోపించిపిలువ
నామేల్మీఁగారు నామూలధనము
నీమూలధనమని నీతిగాఁజూడు
బిగ్గరగాఁబిల్వ బెదరిజూచెడిని
దగ్గరకురావన్న తహతహలాఁడు

పనులేమిచేర్వదీ ఒంగారుబొమ్మ
కొనినట్టిసీతేమి కొనలుపెంపిక్క
తీచారుముద్దుగాఁ దేకువతోడ
కాచాడిరక్షింపు కడుభద్రముగను
అనియిట్లుతనపుత్రి నప్పగించుచును
ఘనవిచారగ్రస్త కార్యసంతప్త
మానసయైయుండె మానినియంత
మానుగకన్యనా మరునాడెయత్త
వారుగొంపోయిరి నైభవమొప్పు
తీరుగానీరీతి తీరెనీపెండ్లి.
“కయ్యోబునకువచ్చు కన్యయత్తయును
వియ్యంపురాల్చెట్లు విలపించుచుండ,
వియ్యముకయ్యమై విశ్వధరితి

తియ్యదనంబున దీపింప’దనుచుఁ
బెద్దలు సెప్పిన ప్రియవాక్యమెన్నఁ
దద్దయునత్యమై ధరలోఁబ్రసీద్ధి
యాచంద్రతారార్కమైయుంచునంచు
యోచింతునామది. ఉవిదలగన్న
చింతతోపరియగు చెకుగులోకమున
నెంతటివారికి నీశ్వరా తప్ప
దంచు నామనమున నరసిప్రారబ్ధ
సంచితంబెడలింప నర్హేశుచింత
మురిఁగిభర్మము నత్యమును తానుఁగా
ఘనముగనుండిన కల్యాణమంచు
నీరీతిజెప్పితి నిదినిజంబంచు
నారీజనంబులూ నందంబుసెంద.

భావకవితలో మెఱపుతీగ

శ్రీ చిలుకపల్లి సాక్షిగోపాలస్వామిగారు

అదృగంతవిశాలనక్షో
రుహవిహార విహంగసాధపు
మధ్యమధ్యాంత ద్వయానపు
మానినీమణి సారుచూచుటచేన్
అస్మదీయానంద పరివృత
వార్ధివీచిక గణముఁ దేలుచు
సౌఖ్యసంపదలెల్లఁగోరెను
జాణ గనుగొనుచున్
అర్థరహితంబైన గేయము
లందుపాల్గొను నగ్రజలలో
మేటియా యీ మెఱపుతీగెను
హాయి..కాగిలిగుచ్చెదన్

భావకవితా వార్ధివీచిక
భవ్యలక్ష్మీ కటాక్షవీక్షణ
కలితసంతృప్తావలోకన
కాంతకాంతిని మెచ్చెదన్
భావకవితలో మంచిమెఱపును
మెఱపులోపల మంచితీగెను
తీగెయందున తియ్యదనమును
తినఁగనెంచియుఁ గోరెదన్
మెఱపుతీగెలో మేల్మియున్నది
మేల్మిలోపల భావమున్నది
భావమందున హాయియున్నది
శోధనేయుట మేలగున్

ప్రాచీన స్త్రీల స్థితి

మరాఠీ వంశము బృహద్రామ్యుడు గారు, ఎమ్.ఎ.

ప్రాచీన కాలమున ప్రపంచమున స్త్రీ పాత్రలు చాల తక్కువయినయో, ఆమె మిగుల దుఃఖినియో దుండెననియు మనకే పూర్వమునుండి జాగ్రత్త గలవి యని శేర్వదనీన నోముయొక్కయు గ్రీను శేకముయొక్కయు, చరిత్రలు తిగగవైచిన స్పష్టముగా గానవచ్చును. హిందూ దేశ చరిత్రములమున గూడ కొంతవఱ కిట్టి దుస్థితియే యున్నట్లు కనుపించినను గ్రుడ్డిలో మెల్ల యనునట్లు అనాటి స్త్రీయొక్క స్థితి గ్రీను రోములలోకంటే భారతదేశమున కొన్ని విధముల మేలైనట్లు గానవచ్చును.

భాంగ్యపుత్రులమీదను, సేవకులమీదను అధికారము చెలాయించుటే, అధికారప్రియుడగు పురుషుని అధికారపు చెలాయించుట మొదటి మెట్టు అనదగును. కుటుంబములోని వృద్ధపురుషుడు పూర్వ కాలమునుండియు కుటుంబమునంతకు ప్రభువగుచు వచ్చెను. అట్టి ప్రభువునకు నిజపత్యాది శంకువుల మీదను, భనువాపాపాదులమీదనువలె నాలుదిద్దల మీదగూడ సంపూర్ణమగు హక్కులుండియుండెను. ఆ రోములలో బలవంతులు బలహీనులకు రాజ్యాలై యుండిరి. అట్టికటి బలహీనులకు స్త్రీ శిశ్వాదులను బలవంతులను కుటుంబపు పెద్దలు ప్రభువులగుట సముచితమేయైయున్నది. అందున అట్టి కుటుంబపు పెద్దకు (గృహపితకు) స్త్రీ శిశ్వాదులు భానివలీతి ఆజ్ఞామీఱక బద్ధులైయుండిరి. సాంఘికమంధ్యము గూడ అనాటికి పెరుగకుంటును పురుషుడు స్వస్వామిత్వమును విరంతుశముగ చెలాయించుకొనుచుండెను. మన స్త్రీకులలోగూడ నీ స్థితియే కానముచున్నది.

స్త్రీ శిశు పితృవంధులును నొకేవర్గియై ఓటు బయలుపరిచి తక్కువ గృహపితయొక్క ద్రవ్యమున స్త్రీకులు చాలుచున్నది. ఒకరిసామ్రై ఉండుటకాని

ఎట్టి ద్రవ్యమును వీరికి లేదనికూడచున్నది. వీరి కెట్టి ద్రవ్యము లభించినను లభించునాము గృహపితకే చెందును. మను స్మృతి-8-418.

గృహపితకును వీరికి కెట్టి వివాహవచ్చినను, అట్టి తగాదాలో తీర్పుచెప్పటకు పరులకు హక్కు లేదని మా మిత్రాక్షరిలో నుదహరింపబడిన యొక స్మృతి వాక్యమవుచున్నది. ఇందులకు కారణము, నిజపత్రువునై పురుషునకు మర్యాదముల నుపయోగించుకొనుటకైయున్న హక్కుయని తోచును. అట్టి నింకుక ప్రభుత్వమున కొంతక రద్దువచ్చుట తప్పేనును.

ఇట్టి పురుషస్వామిత్వము నానాటికి ప్రపృథ్విమై కొంతకాలము నాటికి పరిపాటియైపోయినది. వెలదికి పురుషయజమాన్యమునై నాధారపడియుండుట హెచ్చి వచినస్మృతులనాటికి పూర్తిగా భార్య మగనిపై ఆధారపడియుండునట్టి స్థితికలిగెను.

తొండ్రెకి విద్వల నమ్మకొనుటకుకూడ హక్కు ఉండెను. అట్టివో జనములు నిజతనయులను కుల్కమునకు వివాహమున నమ్మకొనుటకుగాని, బానిస లకైవడి విక్రయించుటకుగాని స్వతంత్రులైయుండిరి. కొందఱు కాస్త్రపురీశోధకులు దీనినిబట్టి యాసుర వివాహము బ్రాహ్మయకంటే ప్రాచీనమైనదని తలంచుచున్నారు. ఈ రెండు విధముల వివాహములలోను (కన్యాదానమైనను, కన్యావిక్రయమైనను) కన్యయిచ్చుటయే ప్రధానమైనదయినను పత్యాదిదాన విక్రయములకు కన్యాదాన విక్రయములకు నిమిషాంత యైనను భేదములేమి మనున సామాన్యవస్తువతో ఎట్టి హక్కులును లేనివైయున్నది. పై నుదహరించిన రెండు పంచదర్శములలోనుగూడ హక్కులు ఒకరి నుండి యొకరికి మాత్రమేగాని విక్రీత-(లేక దత్త) కడయమున కెట్టి మాన్యునలేదు. కన్యకకు వైశ్విక స్వామిత్వముపోయి భర్తయొక్క అధిపత్యము వచ్చినది. అట్టి కన్యయొక్క భర్త నిజజనకునికి లేక

గృహపితకు లోనైయున్నయెడల భర్తసామ్యము నీ యుపదేశాదు భర్తతోపాటు కృతులనకు లేక గృహ పితకు స్వాధీనముగనుండును. అందుచే నామె, భర్తచే నార్జింపబడెను ఇతర వస్తువాహనముల భంగి కలుంబుముకొనలే (పుత్రోత్పత్తికై) యర్జిం పబడినది అగుచున్నది.

ఇట్టి యుద్దేశములతో నాకాలపు మనుష్యుల మనఃబులు నిండియుండుటచే స్త్రీయొక్క యిష్ట నిష్టములు గణంపకయే నిజకార్యముల నామె నుపయోగించుకొనుట యొక తప్పుని ఆకాలపువారికి తోచుండుట వింతకాదు. యజ్ఞసమ్మోహిని 1 88 ప్రకారము విధించిన నియోగవిషయమునగూడ స్త్రీయొక్క యిష్ట పుష్కరియే లేక పై మదహరించిన స్త్రీయొక్క సామాన్యవస్తువ్యాధితత్వము జ్ఞాపి యగుచున్నది. యజ్ఞసమ్మోహిని నాటివఱకును హిం దవవారిమఱుల సాంఘికస్థితి ఇట్టిదియైయున్నది.

స్త్రీకిశునేదములపై పురుషుల కిట్టి మామూలుఁ డుట ఒక హిందూదేశముననే కాదు. పుటార్కుని "శీవితములు" ప్లేట్ "ప్రజాస్వామ్యము" మొదలగువానిని జదివి ప్రాచీనగ్రీకుల (యవనుల) చరిత్ర తెలిసికొనిన విజ్ఞానులగును తోమక భక్తిశాస్త్రమును గూర్చి చదివినవారిని ఆ యందు దేశములలోగూడ స్త్రీలస్థితి ఇట్టిదే—కాదు, ఇంతకంటె హింమై నదే—యని తోచును. గ్రీసుదేశములో స్త్రీల వమ్మట, లేనిచో కేవల భోగార్థమైకాని సుభుత్రోత్పత్తికై కాని మిత్రుల కెఱచిమ్మట నాడుకముట!

[C Plato's Republic Bk. IV c. 3 Bk. V c. 7 (2 Bohn's Edn.) pp 107, 141 but see contra. Aristot's Politics II c. 2. Hist. Animals IX. 1.)

ఇట్టి సంగతులే లైకర్గస్ అనునాతని శీవితచరిత్ర యందు స్పష్టమగుచున్నవి. ఈ లైకర్గస్ అనునాతనికి స్త్రీకొఱకు పుట్టి లెగురగొట్టుకొనువారిని చూచిన నవహృదులు, అట్టివారిని చూచి పరిహాసము చేయునట. వృద్ధునకు యౌవనవతియగు భార్యయుం దిన నామెకు మిక్కిలి సౌందర్యవంతుడగు నొక

యవనుని పరిచయము గలిగించి యాతనిచలన నామెకు గల్గిన ముత్రుక్తుని నిజపుత్రునివోలె పెంచు కొను వృద్ధులకు జూచిన నాల్కర్గమున కిష్టపట. (Life of Lycurgus, the Spartan Law-giver) దీనిని లైకర్గస్ ఈవిధముగా నమర్చించును. "మిల్లు దేశముయొక్క సాత్తుగాని పితరుల సామ్రాధి కారు. దేశ మెల్లప్పుడు నిజలాభము నిజశ్రేయస్సునకై తన పుత్రులు శ్రేష్టులు బలిష్టులైన పుట్టవలెనని కోరు చుండును. అందుచే నట్టి పుత్రు లడయించునట్లు తల్లి దండ్రులు ప్రయత్నించవలెను."

[Plutarch's Lives-Lycurgus (ward Lock) p. 36.]

ఇట్టి సాంఘికసమయములన స్త్రీల నైతికవర్తి నము చాల బాగుపరచినదట.

భార్యదాన పరిగ్రహములు గల్గినవారు స్నాత్తా నాగరికులలో మిక్కిలి గౌరవనీయులుగను, అట్టి గౌరవప్రదముగు పదవిని పొందలేనివారు తుమ్మలు గను నీయలుగను పరిగణించబడుదుమంటెడివారు.

భార్యల మిత్రుల కెఱచిమ్మట ఏథెన్సులో (Athens) నొక గొప్పయగుగ్రహము మహాప్రసాదము నైయుండెను. సోక్రటీస్వంటి మహనీయుడు నిజ కళిత్రమగు జాంటిప్పీ (Xantippe) యను నామెను సన్పాక్రుడు మిత్రుడునగు ఆల్బిబియడీస్ (Alcibiades) అనునాతనికిచ్చి యుమగ్రహించినట్లు చరిత్రవలన తెలియుచున్నది. కేటో (Cato) శీవితచరిత్రయందు గూడ భార్య మిత్రదత్తయినట్లు కనబడును. క్వింటస్ హోర్టెన్షియస్ అనునాతడు పుత్రోత్పత్తికై నవోధముగు పోర్టియా (Portia) యను తనయనిమ్మ వగా నామె తండ్రియగు కేటో హోర్టెన్షియస్ (Hortensius) పై మైత్రిచేసిన గౌరవమున్నను, నవ్యదత్తయగు కూతు నాతని కివ్వవని హోర్టెన్షి యస్ ప్రార్థనపై కేటో నిజభార్యనే ఆమె జనకుని యనుమతిగ గైకొని, యెరుచిమ్మటయేగాక కేవలము కానుకగ నిచ్చెనట!

[Plutarch's Lives—Cato the younger (Ward-Lock) pp 536—9.]

ఎక్కినియన్ వ్యాయపద్ధతి ప్రకారము వివాహచ్ఛేదమునకు నీలున్నది. కాని దానికై భార్య నిర్దోషకమును తెల్పుచు పుత్రము నొకవానిని స్వయముగా ఆర్చన్ (Archon) అనునొక సభవారికి సమర్పించవలెను. అట్టి సందర్భమున భర్త కిష్టముండినయెడల నామెను తీసికొని పారిపోవచ్చును. అందుచే తేలిక పర్యవసాన మేమనగా భార్య కిష్టముండి వివాహచ్ఛేదము కలిగించుకొనుటకు హక్కున్నను నట్టి హక్కును చెడగొట్టుటకు భర్త కవకాశముండుటచే నామెను హక్కు ఉండియు ప్రయోజనములేక పోయెను.

(Cf Ibid. Alcibiades p 144)

యెవ్వరోముక దేశములలో ప్రాచీనకాలమున స్త్రీ లెల్లప్పుడు నేకాంశవేష చేయుచుండవట్లును, పులితముననే వివాహములగుచుండువట్లును, మగండు పుట్టలగునెడ స్త్రీలు యువకుల సాంగత్యము సంపాదించి బలులగు చిడ్డల గనుచుండువట్లును తెలియుచున్నది. పై నుదహరింపబడిన లైకర్గస్ అను నాతడు కడపటి విషయమునుగూర్చి మఱియొకచోట సమర్థించుచు నిట్లు వాదించుచున్నాడు. “మనమున ఇంటిలోని పశుశ్యావ మార్జాలాదులు మంచిపిల్లల గనుటకై ప్రయత్నము చేయునప్పుడు మన పిల్లలే బాగుండునట్టి మార్గమేల చూచికొనరాదు?” ఇట్టి చక్కలతో నాతడు, “భర్త ఎట్టి కురూపి బలహీనుడు నైవను, భార్య యాతనినే దైవముగ నమ్మి యాతని వలననే పుత్రుల బడయవలె” నను మర్యాదగల దేశంపు ప్రజలకొంది యా లైకర్గస్ పోహసము చేయునట. అట్టివారిలో పోరనీకులు, అస్మిరియనులు, బాబిలోనియనులు, హింతువులు చేరుదురు.

స్త్రీయొక్క తీవ్రతచరిత్రలో నీ ప్రతిష్ఠనదంతయు పెండ్లవ యవస్థ యనదగును. మొదటివశలోని విశేషములు హిందూశాస్త్రానులనుండి యుదహరించితిమి. ద్వితీయావస్థలో స్త్రీస్థితి కొంత మార్పుకెందినను నామెను పరాధీనతయు గృహలోపకరణవర్తనోపయోగ్యతయు తప్పినవికావు. ఆమె యువ

యోగము శేవలము భర్తకుటుంబవృద్ధికై ప్రవేశిస్తూ దేయెయున్నది.

హైందవ్యశాస్త్రమునందువలె రోముక వ్యాయశాస్త్రమునగూడ వివాహ మొక సంస్కారముగా నెందుకొనబడుచున్నది. అన్నర్థకాని భూత నమత్తముననే రోమునందు వివాహములు జరుగుచుండెడివి.

గ్రీసునందువలె రోమునందుగూడ మొదటినుండియు ఒచుపత్నికల్పము విషేధింపబడియుండెను. కాని భర్త వేళాక స్త్రీని ఉంచుకొనుట యాచారమై ఆపట్టవ కాలమువాటికి కాస్త్రావిరుద్ధముకూడ నయ్యెను. అట్లంటితే నొప్పుకొనబడి యది (ఒక స్త్రీ నుంచుకొనుట) కూడ, శాస్త్రసమ్మతమగు వివాహమువలెనే పరిగణింపబడుచు వచ్చెను. ఈ ఆచారము మొదటినుండియు శాస్త్రసమ్మతము కాక పోవుటకు కారణమేమనగా, రోమునందు స్వతంత్రులగు స్త్రీ పురుషులకు తప్ప ఇతరులతో స్వతంత్రులగు స్త్రీపురుషులకు రోముక వ్యాయశాస్త్రము ప్రకారము నీలులేదు. అట్టి శాసనమూలము సంబంధములు మళ్ళి పదములుగానుండక—యెంపుడుకలెలవలన సాంగత్యమే పురుషులకు ముఖాపహమై వోచి పురుషులందఱు నీరీతి వివాహములనే కోరుచుండెడివారు. ఉంపుడుకలెలను సామాన్య ప్రజలనుండిగాని, బానిసలనుండిగాని ఏటికొనుచుండెడివారు. కాని ఎంత హీనకులజలైనను ఉంపుడుకలెలే, అగ్ని సాక్షిగ పుగ్యహితలైన కులకాంతల కంటె నైతిక పరస్పరమున మేలిగి పేరుగాంచిరి. అందుచే గౌరవ నీయులగు వారందఱును ఉంపుడుకలెలే యెంచుకొనుచుండెడివారు కాని ఇట్టి సంబంధమువలన పుట్టిన పిల్లలకును, సామాన్య దేశ్యులకు లేకబారి యులకు పుట్టిన పిల్లలకును భేదముగలదు. వేశ్యాదుల చిడ్డలకు ప్రేమవహించించి ఉంపుడు కలెల పిల్లలకున్న కొన్ని హక్కులులేవు. జస్టినియన్ చక్రవర్తి శాసన మూలమున ఉంపుడుకలెల చిడ్డలకు ప్రసిద్ధ జంకుని యాస్త్రీలో నాజనవంతు ఎచ్చునట్లును వేశ్యాదుల

సంతానమునకు భరణముమాత్రము కచ్చుకట్టును నియమించెను.

బహువర్షకత్వము ఆశియా ఈశప్రభయందు గూడ నున్నట్లు సర్వత్రవలన తెలియుచున్నది. పాలామన్ అనునతనికి 700 రాణులును 300 పానులు (ఉంపుడుకత్తెలు) మన్నట్లు కనుపించును. (1 Kings XI. 3.) ఇట్టి దురాచారమున విడియాకులచట్టుమే తరణోపాయమని కొందఱి యుద్దేశము. అందుచే క్రీస్తు కీష్యులుగూడ విచ్చేదమునకు పీలులేని వివాహము విషమించునని తమయభిప్రాయమును చల్లడి చేసియుండిరి. (Mathew XIX. 10). ఆశేక భర్తృకత లేక బహు భర్తృస్వీకారము హేయముగను, పాశ్చేత్యముగను నెంచుకొనబడినను వాయుచారము పూర్తిగ భరణభండమున లేకపోలేదు. ఇట్టి యాచారమునకు మనసుకాభారతమున నొకని దర్శనముగలదు. అందు ఆదిపర్వమున నైదవయాశ్వాసమున ద్రౌపది కైదు గుఱిపాండవులతోడి వివాహము దైవప్రేరితమనియు, నారదుడు ద్రౌపదిభర్తలతో నియమితకాల మొక్కొక్కనిలో నుండునట్లేర్పాటు కావించెననియు నున్నది.

ఈ ఆచారము (స్త్రీ) పలువురు భర్తలతో నివసించుట) చాలవఱకు నశించిపోయినను నిప్పటికిని హిమాలయ పంసరమందున్న కొండజాతులలోను, పంజాబునందున్న కొన్ని జాతులలోను కలదని తెలియుచున్నది. ఇట్టి ఆచారమునకు శ్రీద్రౌణ్యమే కారణమనియు, పురుషుల సంఖ్య అనంతమైయుండునకాగోని ప్రాచీన కాలపు ప్రజలచే నామోదించబడుటచే నశించక నిలచి యుండెననియు కొందఱు చరిత్రకవిభోధకుల యభిప్రాయము. ఇట్టి వాంఛయే భర్తృకాస్త్రములు నియోగమును విధించుటకుగూడ కారణమని కొందఱుండురు. (కాతమధర్మ—XVIII. 8. కాని నును 9-52 చూడుడు)

ఆశేక భర్తృకత కొచ్చి మలబారులందిప్పటి కిది కొన్ని జాతులలో కలదని తెలియుచున్నది.

ఇటీవలవఱకును వాయుచారమున దీయాచారము కొద్దిభేదముతో నుండెడిది. ఆయాచారము యాపు మానినను తచ్చిప్పాలు మాత్రమిచ్చుటకని వారి దాడు కాస్త్రమును వీడినవికావు. ఇట్టి యాచారమును గూర్చి విచారించుటకై నియోగించిన మలబారు వివాహకమిషనువారు తమనివేదికలో నిట్లు వ్రాయుచున్నారు. (ఈసభవారి యుద్దేశము, “ఆశేక భర్తృకత హిందూదేశమున (మలబారున) ఉన్నదా లేదా యను ప్రశ్నకు జవాబు ఆపదముయొక్క వ్యాఖ్యానమునుబట్టి యుండు”నని.) “ఆశేక భర్తృకత” అనుపదమును, పలువురు భర్తలపై పడి యొకతె నుంచుకొనుటగాని రాహిత్యముగా వివాహము చేసి కొనుటగాని లేనిచో (ద్రౌపది యంచువలె) భర్తలం దఱు భార్యయందు సమానహక్కుగల్గియుండుట—యని యర్థము చేసికొనినచో—నట్టి వివాహములు గాని యాచారములుగాని మలబారుననే కాదు హిందూదేశమున నెచ్చటను కానుపించవు. కాని యాపదమునకు విద్యుక్తవివాహమున గాక, దొరక శ్రీ పలువురుపురుషులతోరమించిన జాతిభ్రష్టతలేకుండుట యని మాత్రము సంకుచితమగు నర్థముతో వ్యాఖ్య చేసిన నట్టి యాచారము మలబారున చాలవోట్ల కనుపించును.”

Gait's Centers of India. (1911) Vol. I, Part I Pp. 242, 294.

ప్రాచీన భర్తృకాస్త్రమున, నశేక వివాహములు పున్సరానురాగమాత్రమాలములై మన కన్తెతిక ములగ గావించునవి అనిషిద్ధములైయుండెను. ఇందులకు నిదర్శనము. (1) అబ్రహీము నిజపోదరిని వివాహమాడెనట. (2) ఈశప్రలో భిన్నజనకులు గల యేకోదరులగు శ్రీపురుషులకు మిథుసంబంధము లక్యత్యస్తమునని పరిగణింపబడుచుండెను. (Genesis XII 19) అందుచేతనే (Cleopatra) క్లియోపేట్రా అనువామె తమ్ముని వివాహమాడి యాపదల పాలు గావలసినదైనట్లు తెలియుచున్నది. (3) పాన్ద్రాయందు భిన్నక్షేత్రజలగు నేకోరసులకును, ఏగ

స్వవందు భిన్నజనకులను శోదయించును చైవవాహిక సంబంధము లుండెడివి. శోమనందుమాత్రము ధర్మకాస్త్రవేత్త లిట్టి వివాహములు నిలిమారములని యెంచి నిషేధించిరి. (ఇట్టి నిషేధములు శోమనందు కంటే హిందూదేశమున మిక్కిలి యెక్కువయ్యెను.)

శోమకధర్మకాస్త్రవేత్త్యా స్త్రీలు సదా ఆస్వతంత్రులై (అనగా పరతంత్రులై) యుండవలెను. శోమ మలయుద్దేశమున స్త్రీబాధి. పురుషబాధిని సంహృష పెట్టుటకేపుటైను. విధేయతయే స్త్రీధర్మమునకు, నామే సదా (ఎంతవయసువచ్చినను) అవివేకియా, అనుభవకూష్యయునని వారి యభిప్రాయము. అందుచే శోమను స్త్రీలందఱును గూడ భర్త, తండ్రి, పోషకుడగు ఇతరపురుషుడు వీరిలో నేయొకరిపైనైన సదా ఆధారపడియుండవలెను. హిందూ ధర్మకాస్త్రమున గూడ స్త్రీలారని గూర్చిన యభిప్రాయమిట్టిదే. మనుస్మృతి 5. 148 క్లోకము ప్రకారము స్త్రీ చతుర్విధావస్థలలోను పురుషునిపై నాధారపడి యుండవలెననియు స్వాతంత్ర్యమున కనర్హురాలనియు నున్నది. IX. 2. క్లోకమున మాత్రము స్త్రీస్వాతంత్ర్యమునకు కొంత యవకాశమిచ్చబడినది.

శోమకధర్మకాస్త్రవేత్త్యా భార్యాపుత్రులు గృహవృద్ధుని ద్రోహునుట వాతనికి వారిపై స్వవక్యాదులపై నుండు హక్కులన్నియునుండిను. ఇందుకు తార్కాణ (1) భార్యను పరుడు దుర్మార్గమును ద్రోశించిన వాతనిపై భర్త తీసికొనవలసినచర్య చార్యమునకై గాని బారత్యమునకుగాను.

(2) పుత్రకాపుత్రులు గృహపితసామ్యునుట వాతనియనుమతిలేకుండ వారెవరిని వివాహమాడరాదు. శోమనందు వివాహమొక సంస్కారముగ నెంచుకొన బడుచుండెనని ఇదివరలో చెప్పియుంటిమి గదా. చైవాహికసంస్కారమునకు శోమనందు (Confarratio) కన్ఫేరెషియో అందురు. ఈసంస్కారమున జరిగిన వివాహమునుండి విడగొట్టుకొనుటకు

భర్తకు హక్కుగలదు. కాని భార్యకులేకుండెను. అట్టి విచ్ఛేదమునకై పురుషుడు భార్యపై వంధ్యత్వ దోషముమాత్ర మారోపించిన చాలును. కొంత కాలమున తది యన్యాయముని ప్రజలందోశన చేయుటచే స్త్రీకిగూడ పురుషికిగల వివాహవిచ్ఛేదమునకైన హక్కులన్నియు కానవలయును నివ్వబడెను. ఇట్టి హక్కులనుపొంది స్త్రీలు వానిని దుర్వినియోగపరుచుటచే నావెనక మొదలగు కవిత్యలు స్త్రీలారి నెగతాళిచేయుదు, “నోక్కోక్కు ఇల్లాలైదెండ్లలో నెనమండు పురుషుల కంతాశేష ననుభవించుచుండె” నని వ్రాసిరి.

ఒక్కమాటుగ స్త్రీలకింత స్వాతంత్ర్య మిచ్చుట చలన నిట్టి చేటు వచ్చినదిగదా యని ధర్మకాస్త్రవేత్తలు తత్తరపాలు సందిరట—సంస్కారమై ప్రారంభించి వివాహమునవది శోమలో ఒడచడికవలె సామాన్యవస్తువు లిచ్చి పుచ్చుకొనుటవంటి దైవాయెను.

శోమ గ్రీనులందు హిందూదేశమునందు వలె, పూర్వము బాల్యవివాహములు పరిపాటియైయుండెను. నూతన అమనాతకు, భర్త తనభార్యను తన కనువగునట్లు విధేయత కలిగియుండునట్లు శిక్షించుకొనుటకుగాను, వస్తువునకు ద్వాదశాబ్దము లుండవలెనని శాసించెను. లైకర్గన్ కాలమునాటివఱకు గ్రీను నందుగూడ విల్లజరుగుచుండెను. కాని గ్రీనునందు శోమప్రజలన్న గౌరవము వివాహవిషయమున లేదు. గ్రీనులకు పౌండర్యము వీర్యము ప్రధానమై యుండుటే దీనికి కారణము—లైకర్గన్ సంఘతంబురణకు పూర్వము చతుర్దశవయ్యలైన నిండని బాలికలకు తొలుగా వివాహములగుచుండెను. లైకర్గన్ పెండ్లియాడు హెచ్చుచేసెను. దుర్వలులు అంగవికలులనగు శిశువులను చంపిపాప చేయుట కేదియు తల్లుల కనుజ్జయిచ్చెనట.

గ్రీనునందు భిన్నదరులై యశోరసులగు అన్న చెల్లెల ద్రవ్యోన్యము పెండ్లాడుటకు నిలుండెను.

ఇట్టి వారిస్థితి సామాన్యుల స్థితికంటె నీవల్లభువుగా నుండెను.

(గ్రీను లేకత్త స్త్రీ) లెల్లప్పుడును వారికై ప్రత్యేక మునియ్యమింపబడిన గృహములో నొకభాగమున నివసించెడివారు. వారివద్దకు దగ్గఱబంధువులు లేవు వితరులు పోకూడదట. స్వామ్యలోదప్పు నింకెచ్చటను స్త్రీ యాస్తిని సంపాదించ వీలులేదు. బయటికి వచ్చు వపుడు మేలి మునుగు ధరించవలెను. ప్రాచీనకాల మున ప్రజల యార్థికస్థితి హెచ్చిన కొలదిని సాంఘికదుస్థితి, అవివీరియు హెచ్చినట్లు కనుపించును. ఈమువందు వివాహము లన కోతఁబుట్టి ప్రీ. పూ. 131 వాటికి మెటెల్స్ అనువాతడు ప్రజలు లేకోద్ధరణకైనను వివాహముల తీసికొనవలెనని హెచ్చరించవలసిన యవస్థపచ్చెను. కాని యెంత దుస్థితివచ్చినను కోములోని సామాన్యగృహిణిస్థితి,

సామాన్యయవస్థగృహిణిస్థితికన్న చాల మేలమట నిశ్చయము. మొత్తముమీద వీరిద్దఱును భర్తలకు లోబడిన వారే యైనను యవన స్త్రీవలె గాక కోము య స్త్రీలు స్వేచ్ఛగా నెచ్చటకైనను, మునుగులేకనే వెళ్లుచుండెడివారు. రెండులేళ్ములలోను చలువుర పెండ్లాడుట నిషేధించబడినను ఉంపుడుకత్తెల నుంచుకొనుట యచారమై అట్టి వారి నుదయించిన సంతానము దాయార్థముగా వంగీకరించబడెను.

వీరితో పోల్చిచూచిన ప్రాచీన హిందూయువతి స్థితి వేయిమడుంగులు మేలని చెప్పకయే చెప్పుదున్నది. హిందూగృహిణి గృహమున సర్వాధికారిణియై యున్నది. ఆమెను ప్రత్యేకించి యాస్తియుండుటకు పాక్కున్నది. సంతానములేక భర్త చనిపోయిన వాతని స్వాధికమంతయు భార్యకే చెందును.

ఒక నాడు

నా గృహప్రాంగణోద్యానా ననాటబడిన
లేరుణసురపొన్న మూలవిత్తిర్దిమీద
కరముదక్షిణానిల తరంగములుమలయ
కూరుచుంటిని నేనందుకొంతదనుక.
తోగరువిరులవగరు గొనితూలిపోయి
జీవగానమ్ము కోయిలజమ్ముచుండె;
జాలమార్గాలయందునఁ బూలచెంత
మధువునాని పాటల మధుమక్షిపాడె;
ఒక్కఫలశాఖ రాచిలుకెక్కిపలుక
ఆటుగుపలుకుల కులికియు సాలసివోవ
మధుర పేమంతమధుమాస మధరమునకు
అతులితానందసౌఖ్యంబులందచేసె.

శ్రీమతి ఆచూరి లీలావతీ జేవిగరు
విరియబూసినమాలతి విరులపజ్జ
పూవుసెజ్జల నిదురింపబోవ మనసు
వడగ లేచివెల్లితి తీవకడకు అపును.
కావిరంగులసంధ్య నల్లడలనలమె
కొడవలితోకొంత వచ్చికకోసి కాపు
కన్న తనచింతపూవన్న చిన్నయావు
వెనుక మోపుతో తోలుక వెళ్లుచుండె.
కాపాకండు తనపొలాన కవ్వవడియు
జేరుచుండెనువల్లెకు చెలియతోడ.
వింతవింతయందాల నొకింతనేపు
అరసిఅరసియు యింటిలోకరుగ, ప్రకృతి
నిద్రజెందెనొయన మానముద్రదాల్చె.

పూ. దో. ట. కు

సామవేదం జానకిరామశర్మగారు

౧

కలకలమంచు నీవిహగగానము నిద్దురమేలుకొల్పు. మం
దలలితకల్పవాయుసముదాయము ప్రీతిరచించి, జేకువన్
చెలులనుగూడి పుష్పవనిఁ తేరెనీవు హిమాంబుస్సంతరిన్
వలివములార్ద్రనూటఁ గన్వెలివి పుష్పపరీతచిత్తవై.

౨

ఓవికచారవిందచగోజ్జ్వలిసి! బహుకంటకావృతం
బీజనమార్గ మెట్లుచెయించెదవో, అణుమాత్రమేనిభా
ధావిధిసోర్వలేని పరిపానపు! తావకముగ్ధమోహనేం
దీవరనేతయుగ్మముఁ బథింబ్రసరింపగనిమ్ము లెస్సగన్.

౩

ఓనననీలనీరదనిభోజ్జ్వలకై కిక్! చాత్రినుప్తియం
దానశరీరమెస అలకారిని గోరులదువ్వవేల? భా
రానరశాఖశాఖలఁ బటాంతర-మంటుటగానవేల? నీ
తోనరుడంచుచేడె లలిదూరమేనుండుటఁ గాంచవేలతో!

౪

నిచ్చినపూలగుత్తులస్రవించెడు న్వాదుమరందమాని, నీ
సచ్చరితెంబు భృంగ మును శ్రావ్యముగానినడించి, ప్రేమతో
వచ్చెడునిన్ను లజ్జాద; కనవా? అటులేలవృథాగ సాధ్యసం
బచ్చివడంగ పర్వితద! వాత్మరుతిన్ సహియింపలేవోకో!

౫

మాదుపుకొండపైఁ దోగరుతోచి ముహూర్తముతోన జేవులం
దేసి డెనుప్తి నుండి, యువణిములులెల్లరు గేహకృత్యముల్
దీరుపనాగినాడు, గడ్డిదేసినవారి విధానకృత్యముల్
దోచి నేర్పుతో ముగిరితియనిచూడు, ల నందుమీ నెనన్

అంతఃపురోపన్యాసము

(శ్రీ) యుత్య రావుల జీవేంద్రనాథశాస్త్రి

పరస్పర! యెవరో పోయియున్నట్లు అన్నది. బాబుగారేమో చూడుము. ఏమో! పర్వినారు కాబోయి! నడిరేయియైనను ఇంటికే రాకుండుటయే కాక కవాటములు బ్రద్దలుపేయుటయేనా? ఇది మన సొంతయిల్లు కావచ్చును, కాదుకొంచె యైన పుడు, యెవరూని యేమనుకొనునో యనుభవితమైన దనక్కరలేదా? ఎంత ప్రాద్దుహాయివనో యెటున్ను దురా? అంధత్వము వాసుఁ బ్రాపించిన దనుచు న్నారా? పంటిగంట యైనది. గడియోగమును తోడుచును. భక్తలకోట కేట్లు భార్యలు కనిపెట్టుకొని యుండువలెనన్న నిత్యము దాడువారి దృష్టయ నీరాజ్యమును తెండిలిఁజేసికొనవలయు తెప్పవగును. ప్రాణప్రియ! మీరింతింట కెచ్చట నుంటిరా? రాజేవ్వరరావుగారి యింటిదగ్గట పారికభాకాలక్షేమమును వాలించుచుంటిరా? బోరా! మీరెప్పుడు భక్తియోగము ననుష్ఠించుచున్నార కాబోయి! మీ భక్తిప్రవృత్తి వాసులొక తీరినట్లే యున్నది. ఇంటి యం దాడువారి నొంటిగావిడిది పుగవారిద్రమని పేరుబెట్టికొనిన ప్రబుద్ధులు పారికభాకాలక్షేమములు, సభలు, సుకములు, — అవసరమి చూచుచున్నారా? ఇదివఱకు మీకుగల వ్యవహారమునకుఁ బోదు చేదాంతముగూడ నుదరినది కాబోయి! కట్టా! మీకన్నులు రక్తిమపు రాలినవేల? కాలక్షేమములపఁ దగిన ఫలితము కాబోయి! ఇదేవల గొన్నాకనుండి నున్నాం గత్యము మొదలయి జ్ఞానవృత్తి నుపయోగించుచు న్నారట నిజమేవా! లేదనుచున్నారా? లేదనో మీరెల్ల ముత్తిల్లియున్నారా? పాపము! తుదకుఁ దమ కట్టిదుర్గతి ప్రాప్తించినది! భక్తియోగము ననుష్ఠించు చలంతన్నపుడు జ్ఞానవృత్తము నుపయోగించుటయేనా? మన సరసారము నిస్సామయము సముద్రమునఁ గలియుట కిమిట్టచేకాంతము తెట్లు సేకూటివారి? సందర్భావాం ప్రాప్త్యులో గురు! అన్నట్లుల పాశ్చర్యమున జన్మించి యాయాపాదకపుట్టప్రా

చ్యుత్తుల బహులఁ జేయదగునా? మిమ్ములఁ జూచి యితివశులను లేమంగిలో తెలిసికొంటిరా? పలువురిలోఁ దలయొత్తికొని తిరుగ గలరా? జ్ఞానమునకు యోగము తాగునమా? లేక యోగమునకు జ్ఞానము సాధనమా? జ్ఞానవృత్తము యోగమునకుఁ బ్రాతిపదిక కాబోయి! బ్రహ్మజ్ఞానం రెల్ల జీవితీ నీచపుఁ బథులఁ జేయదునురా? ఈహృదయవోల్పల్య మెచ్చట నుండి వాపురించినది? రహస్యముగఁ బొగఁద్రావుచున్నారని వాసుఁడెనెనను దెలియునట్లే యుండఁగాఁ గ్రొత్తఁగాఁ జేకూడిన సహవాసములన జ్ఞానవృత్తియు నుపయోగించుట, భంగును ప్రాప్తుట, తిరుపలభ్యంతు కష్టిపూజలు గాచించుట, — అరపుచున్నారట! నిజమేవా? అయ్యో! మీకర్థమునకు నేనేమి చేయఁ గలను? నేదవేదాంతరహస్యమేది గర్భమున జన్మించి, కర్మజ్ఞానంబు శేర్వదనన నుపామహున కలురయ, యవయకెప్పు నార్జించుచుంటిరా? మీరు పొగను నీల్చుదున్నారా? లేదా? అవత్య ముచుచున్నారా? అవును. దస్సాంగత్యమున కలవాటుచిడి దుష్కృత్యభూలఁడనుఁ బొల్చడిన వారికి సత్యమునుదియెచ్చట? మీరు పొగను నీల్చనివారే యైనవో మీచెలికాల్చు దన్న మీరేవిషయమున వెలుంగి రనుచున్నారా? పరులపొగను మీకేరకుండంతిటను బట్టించికోనుకంటె మీ నుంటట మీరు పొగఁద్రావుటయే మంచిది. దుష్కరము! దుర్గరసు! ఈవాన నకు చల దిష్కృత్యమిచ్చుది. అబలగు వాడువాం ద్ర నిరంతకంటె జండునక్కఱలేదు. ఇదేవలఁ గుట్టించిన పలుపులన్నియు నీచుట్టపొగతో నిండి పోయినవికదా! పరుండుట కొక్క పలుపేనిఁ గలదా? పాతల కన్నింటికెఁ జుట్టపొగయే గలము కొనినది. రూపయోవనగుణసంపన్నుల మది గొము విరచిగురుండురే! ఆరాగిమోసములే? కతిరించించికోవలూరదా? మీరు పరస్పరని ముదిడికొంటి లేదేరా? నునువిగ్గిరెల్లను చుట్టపొగ యీవరించు

టయే కాదా! పైగా మీసములు మంగలకత్తులవలె గలుకువాటియంటచే పరస్పరి వియ్యదికి రావలయును గదా! శరే! ఇంక నామట చెప్పలేటికి? ఆయన నేనేల? పరస్పరి యేల? మీ వివేకము, మీ పితృపితృపుత్రుల పితృలు, మీ బామ్మలటలు, మీ వేదాంతములు, మీ మాంసాహారములు, — మీ కుండినఁ జాలను. వహవా! చూచుచుండఁగ నె యెట్లు పరిణమించినది!

వివేకండు నిద్దురపోవుచున్నారా? నిద్దురపోని వ్యయ. నన్ను జూడఁగ నే మీకు నిద్దురవచ్చును గాఁబోలు! శేపటిమండి మీదాకకయి చకోరముల వలె గ్రుడ్లు తెలుచుకొని వడికిరయి వలకును వేచి యుండను. ఇది ముమ్మటికి నిజము. మీకొక కంఠ క్రమించుచున్నను మీతో తగిలించి బ్రసంగించు భాగ్యము లేదాయె. ఇంక నిజస్థ మెందులకు? కాల్పనా? గ్రుక్కడు ప్రాణ మెట్లులేని పోక పోదు. ఆత్మాయ పరస్పరిని జూచి యాటకుంటిని గాని లేకున్న నీచని యావలక చేసియుండును.

లజ్జాభిమానము లేని మగని నేమి యనిన నేమిలాభము? నోరుజొచ్చుట దక్క వేలు ప్రయోజనములేదు. ఇంతకుముందు నామాటలకుఁ బ్రత్యుత్తరించుటయెవను గలదు. ఇప్పుడది మారినట్లు లున్నది. ఏమనిన తుమ్మ చెట్టుచీరఁ బ్రత్యుత్తరమే లేదు.

రెండుమాఁడు దినములకు నీవినవరాత్రము లూరిం భనుగుచున్నవి. పరస్పరి పుట్టిన దినమునూడ డగ్గ తించుచున్నది. దాని కొక కంఠాభరణము నేయిం పవలెనని యెన్నాళ్ళనుండియో కలదు. ఎక్కడి ద్రవ్యమును జ్ఞానపుత్రమునకును, జట్టలకును, బాల నపుడు కంఠాభరణముల కెచ్చటనుండివచ్చును. కానిండు.

తాము దేవ్యారాధనమునకుఁ గడంగుదురా? అట్లేని ద్రవ్యమెక్కడిది? మీవిరాళములు, మీ గ్రంథములు, మీసభలకింద ద్రవ్యమంతయు వ్యయ మగుచున్నది కదా! అట్టి యెడ శక్తిపూజ లెటులఁ జేకురు?

మామమ్మ మాన్నాళ్ళకిందట పరస్పరికిచ్చిన యిన్నులుదూపాయ లేకుమనుచున్నారా? అందో క్క పైయేని నీయను. మీయను మీపేరులును దవ్వఁ గ్రావి మత్తిల్లి నేలఁగజేచి రెండవాలాడుటకే గదా మీరీద్రవ్యమును వాంఛించుట! శక్తిపూజ యను పేరితో నెన్ని దుష్కృత్యములు జరుగుచున్నవి? ఈవిధముగఁ జేయుట న్యాయమేనా? విధి యను చున్నారా? విధిని పేదములు తమకును దమ యను వరులకును గలవా? లేనియపు డావిధులఁ దగులఁ జెట్టుండు. మద్యపాములు వ్రాసిన గ్రంథములు ప్రామాణికములా? పూర్వము మన దేశమున తద్దిన ములఁ జెట్టువపుడు మద్యమాంసములు వడ్డించువారని యిపుడుగూడ వడ్డించిన వగరా? మన మహర్షులు గోభక్షులని మీరుకూడఁ దినుట కారంభించిన ఫి యనరా? మీంతకాలము చదివిన చదువాయెడి? అట్లేని గోమాంసమును మెనపడి యాంనే యులను దురుష్కలను దూషించుటేల? “నాతెండ్రీ గారు యజ్ఞము నేటి మాంచభక్షణ మొనర్చె”నని యను చున్నారా? మీరిట్టి యసత్త్వముల నాడకుండు. మీవలె వారు శక్తిపూజాధురంధరులయి, మద్యపా ములయి, అప్రాచ్యపుఁ బనుల నేమియుఁ జేసి యుం డలేదు. యజ్ఞమునందు మాంసమును దినను నఁశము తమకుఁ దెలియదు కాఁబోలు! హింసయే లేనపుడు భక్షణమెట్లు పొనును? శక్తిపూజ యని పేరుచెట్టి కొని వేదకామ్యులయి, నీతిదూరులయి, అప్రాచ్య పుఁ బనులఁ జేయుచు నలుగురిలోను ద్రాగుబోరులని పిలువఁబడుచు వ్యర్థతీవనము నేయుటకన్న ముక్కు మాసికొని నీరులేనికావిలోఁ బడుట యెక్తమము. మీకు నిజముగా కాస్త్రములందు విశ్వాసము గాని భక్తిగాని లేకమపిలేదు. వార్షాగ్యుల పొదులన నాయాపదారముల వారగించ నభ్యాసపడి దేవ్యారాధనమును పేరితోఁ బనికొమాలిన వస్తువులను వర్ణ సాంకర్యమునకుఁ జాపు పదారములను యథేచ్ఛఁగా స్వీకరింపఁ బ్రయత్నము నేయుచున్నారు. కాని నాకివ్వములేదు. కావున మీగుట్టు రట్టుచేసెదను.

శక్తిపూజాధనమున మోచనము గలదనుచున్నారా? వహవా! మోచన మెట్లున్నను ఏనాదిచుక్కడివలె మత్తిల్లి మాటాడుచు సోక్కిపోలుచు, దిగంబరులయి పోలుట మాత్రము కానిపించుచున్నది. ఇదియే విమోచనమా? మతమునకేర నిట్టి దుష్కృత్యములు

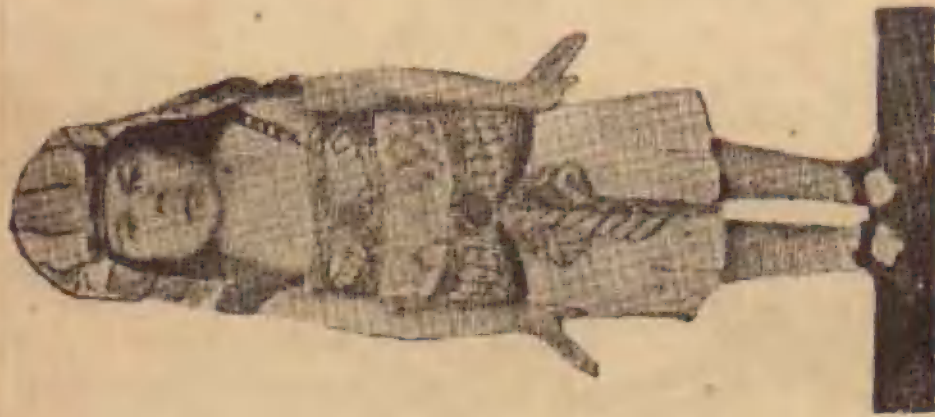
“ సువర్ణానేను ఒకటి ”

విద్యాభిలాష

‘నటి’

నటి
చతురు సం. 22 బి
ఈ ప్రతి అంశముల

జరుగుటచేతనే మనచేత మిట్టి దౌర్భాగ్య స్థితియందు వున్నది. అన్యదేశీయుల సుగుణము లెట్లున్నవో దుర్గుణములు మాత్రము మనవారు నేర్చుకొనుచున్నారని యోగ్యతను, సముపార్జింప దుర్గుణముగాని యయోగ్యతను నేకరింప తగినవి వట్టదు. ఏమి యీ యెరి, “కలశపంచసహస్రాణి జాయంతే వ్యవంకరః” అని మాతృద్రుగిగాడు పెప్పుచుండెడివారు. కులము, జాతి, మతములు పెడుచున్నవి. అర్భా! నాకెందుల కీగదవ!

మఱచిరిది. ఈవధుమ గీతాలు వ్రాయ మొదలిడి రట! నిజమేవా? అని చూచి మీస్నేహితుఁడు అగ్రహారీకుఁడు, మీసోదరుఁడు కవి, మీబంధువు నేకుపతి ఉచ్చి రట్టుల్లు లగుచున్నారట కదా! మీ కేమిచదివివారందీ! పట్టుమని పది తిరగకు లయినఁ జరుపలేదుగదా! మీకుఁ గవిత్వ మెట్లు వచ్చినది. గీతాలు వ్రాయుచున్నారే! అని మీ గీతలేవా లేక మీస్నేహితుఁ, సోదరుల, బంధువుల గీతలా? కంటికితోడు, కాలికితోడు, ఒంటికివాద్య, చేతిలోకర్ర, —ఉండఁగనే మీరు నలుగురిచేత మెప్పునడయుదు రనుకొంటిరా? మీవృత్తి యేమగును? ఋజువర్తనమా, అల్లరిమూక. కల్లులో కేరి నంత మాత్రముననే పృథుణుమాలిన్యము పోవనిది మిమ్ములకు కల్లు మెంబర్లు గౌరవింతురా? ముందు నడచుచున్న వెనుక నవ్రచుచుండుట గాన్పించుట లేదా? అవును. ఎట్లు కానిపించును. ప్రక్కరాళ్లములు వైచువారును, తండానతాన యని పొడువారును, చెక్కుచున్నపుడు మీకుఁ జెడలయొక్కయు మర్యాదస్థులయొక్కయు, భావములెట్లు తెలియఁగలవు? తెలియట కవకాశమున్నదా? మీతెలివకి, మీపాండిత్యమునకు, —ఇతరులు కాదు, మీకే ధైమ పడి మీయంతటమీకే యొకతోడను దగిల్చికొనుట యేల? తెరాను! మెచ్చికొనవచ్చును. ఈమధ్య మీస్నేహితులు, —కారు మిమ్ముల సభిగతికిఁ దెచ్చువారు, —మిమ్ముల శాంధ్రక్షరపుండని గౌరవించివారట! నిజమేవా! అవును. కాశేమి. సార్థక చిరుదమే! సిగ్గుచిడి యములు లుండెని విడిచినవో మూఁడులోకములందును జయలక్ష్మిని పరింపవచ్చును, మీమాత్రిని జక్కఁగా గ్రహించినవో మీవదనడి మీరు చక్క దిద్దికొనవచ్చును. లేకున్న అధఃపతనమే! గ్రహింపుఁడు.

ముమ్మాటికి గ్రహింపుఁడు!! నేఁడుగాకున్న శివయి నను దమకు సిద్ధించక తప్పదు. మీసంగతి యిచ్చట నేగాక ఖండాంతరములకుఁగూడ బోయినదట నిజమేవా? మీకుఁ గులగోత్రాదులు తెలియనే! మన ముం మూఁడక్షరములు తెలియనే! అట్టియొకఁడాయు ఖండాంతరము లందలి సోదరుల కేమి చెప్పుటకుఁ బోయెదరు? ఇచ్చట బోపాప్పదు లగుటయే నాకేంపచ్చెట్లు, తమ్ములు తిరుట యటండ ఖండాంతరములలోఁ గూడ పొదతొడవములు కలుగవలయేనా? నేను, పరస్పతి, —ఇద్దఱమున్నాము. లేకున్న మీరెచ్చట తిమ్మలచిరివను అనుకొనువారు లేరు. ప్రాణవాదా! నామాటవిని మీగీతలకుఁ దగినట్లే గీతాలు వ్రాయుట చూచినేయరాదా! నాకుఁ బతిభిక్ష పెట్టరాదా? నీవు నాసంగతిలో తోక్తము గలిగించుకొనవల దమమన్నారా?

నేను మిమ్ము వివాహము లేసికొన్నదిమొదలు ఒకరాత్రియైనను గంటినిండ నిద్దులేదుగదా! అది నాదుక్కుతము కాఁబోలు! నాకు మరసంతానయోగ్యత లేదుగదా! ఇంకెక్కడి సంతానము? సంతాననిరోధనమన్య నడలినదికదా! పరామవాంఛిక్లు పోవుచున్నారా యేమి? అయ్యో! అందుల కవధివలదా? మగవీలవానికి మనసగుచున్నదే! తప్పిచాటి యొక యాఁడుపిల్ల కలిగినది. మీపితృత్వరి మంతయొక బోయినను, విద్యావరహితులయి ఛాందీకమునకు విద్యావంతుల మని పిల్చిగినను, నాయమ్మగారి యాస్తి కొంచెము మిగిలియుండుటచే మీదౌర్భాగ్యపు చెత్తనమునకుఁ గనిపెట్టికొని యుండవచ్చులేదుగాని యేమిచెప్పుదును? అదిక్కుచూచిన వనజాక్షి యెచ్చట చాపురించినది? అందఁ నాకాపురమునకు దుమ్ము చల్లినది కదా! అగ్నిహోత్రుని పాక్షిగాఁ దెండ్లి యాడిన కులకాంత యుండఁగా నొక అంబులాల దిక్కుయినదా! పోదనమా! ఏమిగతి! అయ్యో! ఇంకెక్కడి కాపురము? అని చెక్కిచెక్కి యేడ్చుచు పనజాక్షిని దూషించుచు దాని నింటినుండి వెడల నడపు యోజనము నేయుచు నిద్దుర పోయినందునఁ దరువారి విషయము మనకుఁ తెలియదు. అకీరవాణి మాత్రము “ఈదంపతులు గాఢప్రేమానుబంధమున దీనగ్రాహ పీడావిమోచనులయి సంతానప్రాప్తులయి సుఖింతురుగాక!” యని యనియెను. అహ! ఏమి యాచిత్రము!

చిన్న చెల్లాయి

శ్రీమతి తాయి రత్న మాలగారు

ఉమా, బిందూ యిద్దరూ అరుగువూడ్డ కూర్చుని ఆడుకుంటున్నారు. ఉగాదినాటి పాముంకాలం నాన్న తెచ్చిన బొమ్మలతోటి. ఉమ పెద్ద సెల్యూ లాయిడో బొమ్మని కాళ్లమీస వడుకోవట్టుకొని 'వుత్తిత్తి సలుగుచెట్టి బిందూ నీళ్లు పోయ్యమ్మా పాపాయికో' అంది. బిందు చిన్నలక్కపిడత వుచ్చుకొని వట్టిసిట్లు పోసిట్లు పటించింది. నీళ్లుపోయటం అయివలెదువాలే వొళ్లుతుడిచి పొక్క వేసింది ఉమ. ఇంతట్లో బొమ్మనికూవోవెట్టి లోపలికివెల్లింది ఉమ. బిందు ఆబొమ్మనిఎత్తుకొని బాల్ నూములోనికివెల్లి పొయ్యిలోవున్న నిర్మాలు పెకిలాగి పాంబ్రాణిపూగ వేసివట్టుగా పెగ చూపిస్తోంది. ఇంతలో బొమ్మపొక్కకు నిస్సతగిలి అంటుకొని బొమ్మకూడా కాల డం ఆరంభించింది. బిందు భయపడి బొమ్మ సక్కడవడేసి అక్కడగ్గరికి వరుగెత్తి అక్కను తీసుకువచ్చింది. ఉమకు కోపమూ, ఏడ్పు వచ్చాయి. గబగబా ఆమ్మదగ్గరకెల్లి 'అమ్మా, బిందు నా బొమ్మని కాల్చేసింది' అని ఏడవటం మొదలెట్టింది. 'బిందును కేకలేసి చూడండి' అన్నది అమ్మ మడిగట్టుకుని వంటచేస్తూ. బిందు ఓమూలగడిలో కూచుని ఏడుస్తోంది. ఉమ నాన్నలో గదిలోకివచ్చి ఏడుస్తూన్న చెల్లాయిని చూచింది. 'నాన్నా, బొమ్మ పోలేపోయింది లేండి. ఇప్పుడు చెల్లాయి నేమీ అనకండి' అని ఉమ కోవోచెల్లాయి, ఏడవకు! నాన్న ఏమీ అనదులే. మరి వండుగనాడు ఏడవోరులే!! ఈపండుగనాడు ఏడునే ఎపుడూ ఏడుస్తుంటారట. రా!! నీదిన్న బొమ్మలతో ఆడుకుందాం' అని చెల్లాయిని బుజ్జగిస్తూ కళ్లనీళ్లుతుడిచి బయటికి తీసుకువచ్చింది. వెలురుగో చూచేటప్పటికే బిందు చేతివ్రేల్లు కాలివున్నాయి. అదిచూచి నాన్న దగ్గరికు తీసుకువెల్లి మందువేయించింది ఉమ. నాన్నా, అమ్మా ఉమకుగల సోదరిప్రేమకు ఉప్పొంగిపోయారు. నాన్న మర్యాదే మల్లా ఉమకు బొమ్మ తెచ్చిచ్చట్టాడు.

చిన్నతనంనుంచీ నేనూ మాబాప ఆమె కుంటూ ఉండేవాళ్లం. మాబావకి నన్ను చూస్తే ఎంతో ప్రేమ. ఏం తెచ్చుకున్నా నాకు పెట్టకుండా తినేవాడు కాదు. మేమిద్దరం ఎప్పుడూ పోట్లాటలేదుగం. మాఅయ్య మా కిద్దరకు పెళ్లిచేశాడు. బ్రాహ్మణ పాలం పాలికితీసుకొని మేమిద్దరము వట్లవంచి పాలు పడుతూ, ఒకళ్లజోలి అక్కరేళ్లకుండా కాలక్షేపంచేసేవాళ్లం. ఇట్లావుంటుండగా కొన్నాళ్లకి మాఅయ్య ముచాన్ని పడ్డాడు. మాఅయ్యను మాయంటికే తీసుకు వచ్చి ఉపచర్యలుచేస్తూ ఉండేవాళ్లం. ఒక యేడాది తీసుకొని మాఅయ్య చనిపోయి నాకు. తరువాత నాలుగేళ్లు యథాప్రకారం ముఖంగా కాలగడిపాం.

నాకష్టాలకు మొదలు నాకొక మొగ పిల్లవాడు పుట్టాడు. ఏడాదిపిల్లడి యుండగా నాభర్తకు దగ్గు, జ్వరం వట్టుకుంది. అదే తగ్గుతుందని అశ్రద్ధచేశాము. తరువాత ఆ జబ్బు బాగా తీవ్రమైంది. అప్పుడు మావూరి పూజారిఅయ్యగారు మందు యిస్తాడేమో నని ఆయనవద్దకుపోయి బ్రతిమాలుకొన్నా. కొంచెం తగ్గాక మీరేం యివ్వమంటే అది యిస్తాను. ఇప్పుడు నావద్దయేమీలేదు. కూలికి వెళ్ళటంలేదు. మందేమైనా యివ్వండిని వేడుకున్నా. ముందు పదిరూపాయిలు యిస్తేనేగాని మాట్లాడవద్దని ఆయనలేచి పోయాడు. నేను గుడ్లనీళ్లు గుక్కుకుంటూ అక్కడనుంచీవచ్చి, మాకులంలో కొంచెం

డబ్బున్న ఓ ఆసామినద్దకుపోయి మాగుడిసె తాకట్టుపెట్టి యిరువయ్యరూపాయిలు తెచ్చా. పదిరూపాయిలు బాపనయ్యకిచ్చి, మందు తెచ్చా. తక్కిన పదిరూపాయిలు పెట్టి రెండు నెల్లు యింటిఖర్చుగడిపా. దైవం నాపాలిట లేనందున బాపను తీసుకు వెళ్లిపోయాడు. నేను యేడుస్తూ కూర్చుంటే పిల్లవాడు బెంగ పెట్టుకుంటాడని యేడుపుదిగ్గమింగుకొని పిల్లవాణ్ణి పెద్దవాణ్ణి చెయ్యాలిగాదా యను కున్నా. బాపపోయిన పదిరోజులకే అప్పిచ్చి నాయన నువ్వొక తీర్చేదేమిటి యిల్లు స్వాధీనంచేయమని యింట్లోనుంచి లేవగొట్టాడు. చిన్నప్పటి న్నే హితురాలుంటే ఆమె నడిగి పంచతీసుకొని పొద్దుకులూ కూలిచేసికొని అక్కడే గంజకాయకుని తాగేదాన్ని. ఇల్లా ఓ ఏడాదిగడిచింది. ఇల్లాకూడా నేనుకంటే ఆ పరమాత్మునికి యిష్టంలేదు. నా చిన్న తండ్రికి నాలుగు రోజులు జ్వరము వచ్చి పోయినాడు తండ్రి దగ్గరకు. ఈపాటికి ప్రపంచంలో నాదనే వస్తువు లేకుండాపోయింది. ఏడుస్తూ కూర్చునేందుకు కూడా లేదు. రెక్కలాడుతేనేగాని చొక్కలాడవు. అల్లాగే యేడుస్తూపడియుంటే ఆ యిల్లాలు రెండు పూటలు గంజపోసింది. మా కులంలో ఒక మనిషికి సంరక్షణ చేయటానికి, మరుపూట కున్న మహారాజు లేడుగా! అల్లాగే లేచి పను చేసుకుంటున్నా. ఇల్లావుంటుండగా నాకుకూడా జ్వరం ప్రారంభించింది. నా చిన్నతండ్రిని నాలుగు రోజుల్లో యెత్తుకు

పోయిన ఈ జ్వరం నెల్లాళ్లువచ్చి దానంతటదే తగ్గింది. ఈ నెల్లాళ్లు ఒకపూట కాచుకొని, యింకోపూట కాచుకోకుండా కాలం గడిచా.

ఆరోజు, గండ కాచుకొని తాగుదామంటే యింట్లో నూకలు అయిపోయాయి. పూళ్లకి వెళ్లి అడుక్కు తెచ్చుకుందామని బయల్దేరా. అది వేసంకాలం. తీవ్రంగా గాప్పులేస్తున్నాయి. ఎవరు వీధి తలుపులు తీయటంలేదు. వీధివెంట యెవ్వరు నడవటంలేదు. సంవన్నులు యింటిగుమ్మంలో వట్టి వేళ్ల చాపలు కట్టించుకుని నాకర్లచేత నీళ్లు జల్లించుకుంటూ యెండవేడిమి సహిస్తున్నారు. ప్రాణం చాలొస్తుంది. కళ్లు పచ్చబడుతున్నాయి. మెల్లిగా పాకుతూ వెళ్లి రెండు మూడు యిల్లవద్ద అరిచా. ఎవరు వినిపించుకోలా. ఇంకో యింటిదగ్గరకు వెళ్లా. తలుపువేసుంది. అరవటానికి కోపికలేక, యిక కదలలేక, అల్లాగే కూర్చుండి పోయాను.

నాకు కొంచెం తెలివొచ్చేటప్పటికి ఆ యింటితల్లి గాబోలు, నాతల ఆమె తొడ మీద బెట్టుకుని, చిన్నగిన్నెలో మజ్జగా అన్నం నా గొంతుకలో వేస్తోంది. నాకు విభ్రాంతిగావుంది. “ఇదేమిటమ్మా నేను మాలదాసను నన్ను ముట్టుకున్నారు” అన్నా. “నాకు తెలుసులేవే! చస్తోంటే చూస్తూ పూరుకోమన్నావా” అందామె. నాకు కొంచెం సత్తువవచ్చి నెడదామని లేవ బోతుంటే ఆ యింట్లోంచి ఒకాయిన ఆమెను ఏమేవ్ అంటూ వచ్చాడు.

నాదగ్గి రామె కూచునివుంది. ఇంకేముంది మండిపడి “నీకేమయినా మతిపోయిందా? నీ మొహం తగలెయ్యా. మాలదాన్ని ముట్టుకుని సంరక్షణ చేయటానికి, నీకేమి పోయ్యేకాలం వచ్చిందే! మల్లీ యింట్లోకి ఎల్లా వచ్చి పండిపెడదామనుకున్నావు? అంతదయ కలదాసవవుతే ఆకులో పడెయ్యకపోయావు?” అని పురిమాడు. ఆమె “కాదండీ, వీధిలోకి బండ్లాచ్చిన చప్పుడవుతే, ఎవరు వచ్చారో నని వాకిట్లోకివస్తే ఇది గుమ్మంలోపడివుంది. ఎన్ని పిలచినా పలకలా. చచ్చిపోయిందనుకున్నాను యీగాడ్పుకి. అల్లాంటప్పుడు యెల్లా పూరుకోను చెప్పండి” అందా అమ్మ. “ఓసి నీ సముజాయషీమండ! అంతగా అవుతే వెంకిచేత పోయించరాదూ.” అంటూ ఆడే విని అడ్డమయిన మాటలూ అనుచు నాకేసి కోపంగాచూచి ఆయన లోపలికి పోయాడు. ఆమె నన్ను వెనక్కిపిలచి “ఆమ్మా, నీవు చాల నీరసంగాఉన్నావు. కూలి చేసుకోలేవు. ఎక్కడవుంటున్నావు” అంది. ఆమెకు నా సంగతి టూకీగా చెప్పి, ఆమెవద్ద సెలవుతీసుకుని నేను వచ్చేశా.

మర్నాడు ప్రాద్దున్న నా పంచవద్దకి పాలేరువా డొకడువచ్చి ఆ మహాతల్లి నీకిచ్చి రమ్మన్నారని కొన్ని పూరగాయలు నాలుగుకుంచాల బియ్యం యిచ్చి వెళ్లి పోయాడు. నాకు బలం వచ్చేదాకా ఆ లక్ష్మీదేవి పంపినవి సరిపోయాయి. ఇప్పుడు మామూలుగా కూలి చేసుకుంటున్నా.

ఉంటా రిటువంటి చల్లనితల్లు లక్కడక్కడ!

సతీత్వము

శ్రీమతి వి. లక్ష్మీవెంకాయమ్మగారు

“కీర్తివంతంబు లేజోమయ బుధవర్సగుణములకు నలంకారంబు గురుతరంబు కాంతలకు పతిభక్తి అనూమిత భూషణ, బిట్టివే పెరభూషణములు.”

ప్రాణేశు నవవరణము. నీతికి కీర్తిబడసిన సతీమణి జన్మమే సన్మయమనది. నావిత్రి తన పాతివ్రత్యమహిమచేతనే గాదా యమునిసైతము గెలువజాలినది. సుకన్య, అంధుడును వృద్ధుడును అగు ప్రాణేశుని యావనునిగా జేయగలిగినది ఆమెయొక్క పాతివ్రత్యమహిమచేతనే గాదా. దుర్మార్గుడును పరస్త్రీలోలుడును అగు ప్రాణేశుని సుమతి, తన పాతివ్రత్యమహిమచేతనే గాదా సన్మార్గునిగా జేయ గలిగినది. పతివ్రతయగు కాంతి భర్తను ఎడబాసి జీవించలేదు. ఇందుల కీ సతి యొక్క చరిత్రయే నిదర్శనము. పౌరాణికయుగములో మోహినీహాకితులను దంప తులు నివసించుచుండిరి. వారికి చిరకాలమువరకు సంతానములేక వృద్ధావ్యయునం దు బేహులాదేవి అను కుమార్తె జన్మించెను. ఆమెయొక్క సౌందర్యము త్రిజగ న్మోహనమై శుక్లవక్షసుధాకరునిమాడ్కి వృద్ధిబొందుచుండెను. యుక్తవయస్సు వచ్చినతరువాత జననీజనకు లామె నొక సుగుణవంతుడగు వరున కొనంగి పరి గ్రయము గావించిరి. వివాహమునాటిరాత్రియే బేహులాదేవియొక్క ప్రాణేశ్వరుడు సర్వదృష్టమై మరణించెను. బేహులాదేవి బాల్యమునుండియు పతివ్ర తల కథలను శ్రద్ధతో వినుచు వానివలెనే తానుగూడ పతినిసేవించి మోక్షము బడయవలయుననెను వాంఛ గలిగియుండెను. అమె తన వాంఛ భగ్నుమైనందు లకు చింతించి నిజమైన పతివ్రతకు వైధవ్యములేదని ధైర్యమువలంబించి పతి యొక్క శవమున కగ్నిసంస్కారములు జరుగకుండా ఆటంకపరచెను. ఆమె పరి శుద్ధమైన ముచుతో ప్రాణేశ్వరునియొక్క పవిత్రనామమును జపించుచు కలే బరమును భుజముమీద వేసుకొని సముద్రతీరమునకు వెల్లెను. అక్కడ బేహులా దేవి వటవృక్షముక్రింద కూర్చుండి పతియొక్క శవము నొడిలోనుంచుకొని త్రిమూర్తులనుగూర్చి తపస్సుచేయ నారంభించెను. కొన్ని రోజులకు శవము కుప్ప పురుగులు బయలుదేరి భరించరానిదుర్వాసన వచ్చెను. అప్పటికిని ఆమె శవమును ఒడిలోనేనుంచుకొని తీవ్రముగా తపస్సు చేయుచుండెను. ఆమె యొక్క పతిభక్తికి సంతోషించి త్రిమూర్తులును ప్రత్యక్షులై ఆమె కనేక వరము లిచ్చి పతిని బ్రతికించి అదృశ్యులైరి. సతికి పతియే దైవము.

భక్తకోటిలో నవవ్యసామాన్యమును యశమును నార్జించిన ఈ భక్తురాలి జీవితచరిత్ర చిరస్మరణీయము. వినిర్మలకాంతినిసొప్పు నీమె కీర్తితారకలు నేటి మహిళాలోకమునకూడ ప్రకాంతత్రారితముగ మెలయుచున్నవి. ఈ త్తిరహిందూష్టావమున నారాణగోపాల మీమె నిప్పటికిని పూజించుచుండురు. నిర్మలయగు నీ ధ్యాతత్వజ్ఞ చవిలాపిన మోక్షమార్గ మార్పప్రాయముని తెప్పిసొప్పిను. లేబ్రాయముననే వైరాగ్యదీక్షనుబూని క్రమమున బ్రహ్మజ్ఞానమునుజారగొనిన నీమెపరాక్రమ మద్వి తీయమనుటయేకాక దైవప్రేరేపణమనికూడ భావించవచ్చును.

1475వ సంవత్సరమున మాన్వాదదేశమునకు వెందిన రాజోడ్ పంకియుడగు జయమల్లునకు నీ పుణ్యకీల పుట్టెను. విద్యావతియై చిన్నతనముననే పురాణాది భక్తిరసప్రవాసగ్రంథములను జదువసేర్పి, భాగవతోత్తముడగు తన జనకునిచే ప్రాథమిక శిక్షలను పడవినది.

కొంతకాల మైనతరువాత జయమల్లుడు తన యొక్కకపుత్రకకు తగిన పదుడు లభింపమి—చెడకీ పెడకీ వేసారి విచారించుచుండెను. అద్భుతశక్తియన సమానగుణసంపదలచే పేర్వదసిన ఉదయపురాధీశుడగు కుంభరాజా, తనంతలానే,—వినుతికెక్కిన నీ విడుపి గుణగణముల ప్రాశస్త్యమును విని జయమల్లుని యనుమతినిబడసి యామెను తెండ్లాడెను. దంపతు లిరువురును సమానవిద్యాగుణయూపములు గలవారగుటచే పరస్పరముగ వల్లకొనినవారి యనురాగబంధములు నానాటికిని దట్టములై, చిగువగుచుండెను. ఇరువురును సమానపాండిత్యమును గడించినవారు గుణప్రాశస్త్యమందన్ననో ఒకరిని మించినవారింకొకరు. ఇరువురుకు భేద మొక పందర్బమున చాల గలదు. భర్త కేవల మిహలోకవిషయ లాలసుడు.

భార్య పామార్థికధ్యానతత్పర. ఇదియే వీరిలో గొప్పతోట.

మీరాబాయికి శ్రీమహావిష్ణు విలవేల్పు; సర్వ కాలములం దామె కాలని చింతనమే; దినమున సగముకాలము పూజలం దామె వినియోగించుచుండెను. కొన్ని సమయములను ప్రార్థనలు సల్పుటకు మంకొన్ని వేళలు పరమేశ్వరుని స్తుతించుచు, కీర్తనముల వ్రాయటకు నియమించుచు భగవద్ధ్యాననిరతయై కాలమును గడపుచుండెను. ఆంతఃపురమున దానిజన మామెయొకదేశములచే భగవద్ధ్యానమందే రీతురై నిర్మలమనస్కులగుచుండిరి.

రాజాంతఃపురము ధ్యాననిష్ఠల కనుకూలముగ నుండదని యెంచి, ఊరివెలుపల శ్రీకృష్ణాలయము నొకటి నిర్మించి, ఆ భక్తురాలు ప్రతిదిన మనటికేగి, పరమేశ్వరునిగా భావించి ప్రతిష్ఠించిన అందలి శ్రీ కృష్ణవిగ్రహమును నిశ్చలభక్తిని పూజించి, ధ్యానతత్పరమతియై కీర్తించుచు, పాటల రాడుచు కొన్ని సమయములందు తెలిరితప్పి భక్త్యావేశమున క్రిందపడిపోవుచుండెను. కొలెలస్వనమును కిందు చేయు నాభక్తురాలి మృదుమధునిమగు నాగ తాళముల సమ్మేళనము నాట్యానుసరణీయమై, చుట్టుప్రక్కలనుండువారిని మైమరపించి భక్తిరసమున ముంచుచుండెను. క్రమమున నీ భక్తురాలి యశోప్రాశస్త్యములు వదైవలు వ్యాపింప భగవద్భక్తుల నేమి లామెను, జాతిమతవివక్షత లేకమైనను గణించక చూడవచ్చుచుండిరి. అసంఖ్యాకులుగ యోగవిద్యాధికులు విష్ణుభక్తిపరాయణులు వచ్చి యామె వెంకటసించుచుండుటచే, ధ్యానతత్పరమతి యగు నా చాలతపస్వినికి నినదినమునకు భక్త్యావేశ మిళితమును ఉద్రేకము మెండగుచుండెను. కేవల భక్తిసమున దేలియాడు నామె జీవచరిత్రమున విద్యాధికులగు భక్తజనులతోడి మరిచయ మొక నూత

సాధ్యము గల్గించెను. భక్తుల వాదప్రతివాదములచే యోగవిద్యమూలమున బ్రహ్మజ్ఞాన ములవరకు కొనవచ్చునని మీరా తుదకు చెలిసికొనగలిగెను.

అపారమగు, మీరాబాయికీర్తి దేశమంతటను వ్యాపించెను. భక్తిపూరితములగు నామెరచించిన కీర్తనలు, జనులు కంఠస్థములుగ పాడుచుండిరి. పరమ పావనియగు నామె నామము వందనీయమును పూజ్యమును నయ్యెను. సమకాలికుడగు అక్కరు చక్రవర్తి మీరాబాయియొక్క భాగి విని, యామె నొక సారి చూడవలెనని, కాని మీరా రాజపుత్రకాంత యగుటవలనను రాజపుత్రులకును మహమ్మదీయు చక్రవర్తికిని వైరములు విరవిగ ప్రబలియుండుటచేతను, ఫిల్లీపాదుషు కొంత ఫలింప విలులేకుండెను. ఎట్టితేల కాలము తన యాస్థానమందలి "తాస్సేక్" అను గాయకుని రావించి దానితో నీవినయమునుగూర్చి యాలోచించెను. తాస్సేక్ తనవెంట సన్యాసివేషమునుదాల్చి వచ్చినచో మీరాను చూడనగునని చక్రవర్తికి సలహా తెప్పెను. చక్రవర్తి తన యనుచరునితో గలసి మీరామందిరమును జేరెను. మూర్తి భవించిన యా భక్తురాలి నిర్మలదీక్షాపరతంత్రతకును, ప్రశాంతపూరితమగు భక్తితత్పరతకును వచ్చెరువంది, చక్రవర్తి ముక్తిపాదన ముచదేశింపుమని ఆ పవిత్రహృదయ పాదములపైబడెను. మీరా కరుణార్థహృదయము "దైవభక్తియే ముక్తిని సాధించుటకు మార్గము" అని యుపదేశించెను. ఫిల్లీ చక్రవర్తి ఆనందకందలితహృదయముడై సాధారణ మానవుని కన్న అధమమగు తన జన్మ ముచదేశమును బొందుటచే తరించెనని యెంచెను. ఉపదేశమును బొందిన యనంతర మతడు కృతజ్ఞతాపూర్వకముగ గురుదక్షిణగా తనయొద్ద దాదీయుంచిన రత్నహారమును నొకటిదీసి యిచ్చెను. సన్యాసుల కలభ్యమగు వారత్నహారము నీ కెట్లు వచ్చినదని మీరా సందేహ స్పదముగ బ్రశ్నింప, దానిని తన కొకరాల బహుకరించెనని మారుజేషముననున్న ఫిల్లీచక్రవర్తి బదులు జెప్పెను. మీరా అమూల్యమగు నాహారమును గైకొనుట కిచ్చగించలేదు. కాని తుదకా కపటసన్యాసి

అమె నెట్లో యొప్పించి దానిని శ్రీ కృష్ణస్వామి మెడలో వేసి చూడెను.

కొంతకాలమున కా రత్నహారమునుగూర్చి రాజునకు చెలిసెను. అది ఫిల్లీపాదుషువస్తు పరికూడ నాతడు స్థిరపరచుకొనెను. తన భార్య సౌకిల్యమునకు గళింకము తెచ్చెనని యాగ్రహపరచుకొనెను. పూత చరిత్రయగు నామెకు ఆత్మహత్య యొనరించుకొమ్మని యుల్లరువొనగెను. పతి యాజ్ఞానుసారిణి గావున మీరా మరునాటి రాత్రి తన దుస్తులనువిడచి యొక బీదరాలివలె చినిగిన యుడుపులను ధరించి, సమీప ముననున్న సరస్వతీతీరమువరగే పతిని స్మరించుచు నిండు ప్రవాహమున బడిపోయెను. కొంతసేపటి కామెను దేహస్మృతి తప్పెను. కాని అంతరంగిక చుగు నాత్మమూత్ర మించుకైనను చలనము గలుగలేదు. పిదప మార్కాపరవశయగు నామె కొక దివ్యలేజము గోచరించెను. ఆమె కప్పు డించుకంత తెలివి వచ్చినట్లుండెను. కాని కన్నుల దెలువజాలకుండెను. వీనులకుమాత్రము దివ్యలేజమునుండి వెదలి వచ్చిన కొన్ని విస్ఫుటవాక్యములు వివవచ్చినవి. అవి "మీరా! నీ జీవిత మింకను ముగియలేదు. భావి కార్యమునకు గిడంగుము. అదియే నీ కర్తవ్యము" తరువాత కొంతసేపటి కాసాధ్వీ కనులు దెలుచుసరికి తానొక నదీతీరమున జేరినట్లు చెలిసికొనెను. పూర్తిగ తెలివి వచ్చుసరికి తన కట్టెమట్ట పకువులు మేయుచుండ గొల్లపిల్లవాం ద్రాడుకొనుచుండిరి. ఆకటి బాధచే చాల నొచ్చియుండిన యామెను వారందరు పూజ్యభావమున పాలు గొనివచ్చి ద్రాగనిచ్చురి. కొంతసేపటికి నోపాలులు కొందరు దారినిజూప మెల్లగ నడచుచు వికాంతియైనను లేక మార్గమున నక్కడక్కడ యుపదేశములనుగ్రహించిన శిష్యులు వెనువెంటన వచ్చుచుండ నాధీన శ్రీకృష్ణదేవుని శ్రీదాపురమగు బృందావనమును ప్రవేశించెను.

బృందావనమున నిడివరితే "జీవగోపాయి" యను నొక గొప్పసన్యాసి వేలకొలది శిష్యులు చుట్టూ పరివేష్టించియుండ ఆ యూరివారందరికి స్త్రీపరిత్యాగ ప్రతీములన మోక్షము సమకూరునని బోధించుచుండుట మీరా విశేషము. స్త్రీ ద్వేషియగు నా సన్యాసికి మీరా "శ్రీ కృష్ణభగవానునికి పురుషులైనను పతులకు సతులవలె బృందావనమున నేవెంటురు,

నా పోషకపు స్త్రీలు : గృహ పరిశ్రమ

వర్షేషి కులకాంత
(ఉత్తర హిందూస్థానము)

కాన పట్టి భక్తులు స్త్రీలైనను పురుషులైనను నొకటే యని భావించు టు లెనుము. స్త్రీయైనను పురుషుడైనను భక్తియే ఆ మహామహావిక్రి ప్రధానము. కావున స్త్రీధ్వజమును బూని భేదాభిప్రాయుడైన పురుషుడు భక్తుడు కాకరడు" అని యొక భక్తుని ద్వారా వర్తమాన మందెను. సన్యాసి తను యజ్ఞానమునకు సిగ్గుపడి, మీరాబాయి కడకేగి, పనుస్కురించి తమింపవలయునని వేడుకొనెను. నాటినుండియు తన్నొక కిష్కొనిగ భావించ సన్యాసి ప్రాశ్నించ భక్తాగ్రహరయను మీరాబాయి అందులకు సమ్మతించెను.

బృందావనమున శ్రీ కృష్ణమందిరమున వసించుదు మాక్షిపీఠపరతంత్రక హృదయమున నల్లడల నలము కొన భక్తియంతమును పాటలబాడుదు బృందాధి

ఆక్షణమొక్కటె

(ప్రమద్యరకొరకు వెదకుదు దురదడు వనమున వెడలుచున్నాడు.....ఆసభమాచకముగా ప్రకృతియే కనబడును. అతని కమలలో సంధ్రమము.....కాని విధి?)

గాలికదలేడుశబ్దంబుకాని, పూలు రాలిపడుధ్వనికాని, దూరానఁగొండ నుండివడునేటిచడికాని, గండుకోకెలము పలుకుగాని సోకదుశ్రవణములకు. అభిగర్భంబునుండి బయల్పడి యొక చిరులేమేఘముకప్పెను తరుణసూర్యు; గొమ్మనందుల చీకటి గూటినుండి యార్చేభయదాయకముగా దివాంధమొందు. పార్శ్వవల్మీకవభమునఁ బరుగులిడుట; పూవులేలేక, సహజవశా పొలుపులేక శివసత్వహీనములై యచేతనములు గాగనంబడె నెల్లవృక్షములుగూడ శైశిరాక్షేప కాలపాశమునబోలె. ఎందులకొకానియాత మాహింపలేని యాతనయొకండుకలఁచె హృదంతరంబు; వానికనులలో మెరపులఁబరవజేసి యెటనొక్కయిరుచె నెదియొయదృష్టరేఖ!

నాగుడగు వామదేవుని గొల్పుచుండెను. పంథరాణా, సాధ్యయగు భార్యయెడ తను గావించిన యపకారమునకు మిక్కిలి పరితపించెను. బృందావనమున శ్రీ కృష్ణసేవాపరాణుడై వసించుమిండిన వార్తను విని యమాత్యుసహితుడై ఆమెను జూడ బయలుదేరెను. కోటిసూర్యప్రభా శేతో మండితయగు నా దివ్య శేజస్వయాపిణిని జూచి రాణా "తమింపు" మని యామె పాదములపైబడెను. మీరా పతివ్రత గావున నాధుని లేవదీసి ప్రతిక్షమా మణు వేడుకొనెను. భర్త తనయెడల జూపిన యనుగ్రహమున కానందనిమగ్న మై ఆసతి పతివంట కిష్కొగముతో గలసి నిజపురమున కేగెను. చిర కాలమువర కా పుణ్యదంపతులు వైరాగ్యమునుబూని, తుదకు సాయంజ్యమును వడసిరి.

వజ్రుల కాలిదానుగారు

నడివడిగబోవునాతనియడుగు లొక్క మారుగానాగె భయదసంధ్రమపరీత భావనాచాలితమ్ములై పట్టునీడి, పథము సాక్షాభిమార్గము పట్టెననఁగః వానికన్నులఁబడె ప్రమద్యరయచేత నముగనేలపై నుంట, కృష్ణమణికలిత సర్పమొందు మృత్యుగ్రనిశ్వాసమొదవ హాయనుచునాతఁడనశుండై యామెచెంత వ్రాలివిలపించె క్రియ ప్రమద్యరయటంచు; ఒక్కపల్కేనియునులేక యొక్కమారె, క్షణమెయోమెమెల్లనఁ జూచెగనులువిచ్చి; ఆక్షణమొక్కటె యనంతమై యుగయుగ విలయగతిలేనిశాశ్వత నిలయమందు మూతవడబోని నిర్జరపూతదృష్టి మాలికలునోలెనమరత్వమహిమగొనిన?

వియోగభ్రమరము

పురిపందా అప్పలస్వామిగారు (కవితాసమితి)

ప్రాణముకూడా అర్పిస్తానన్నాను.

నాపూవు మాత్రము నాకోసం ఈ ఆకులపండునేడింటే చాలునన్నాను.

అదేలోకమనుకొని, దానికోసమే బ్రతుకుదా మనుకున్నాను.

ఒక చిన్నగాలివచ్చి తన రేకులుని కదిపేసరికి నిలుపునా నాప్రాణాలు కదిలిపోయేవి.

ఎంతచిన్న మంచుబొట్లు దాని దళాలిని సోకినా నారెక్కలతో ఒత్తే వరకు నాకు చీకటిగాడిందేది.

తన పరిమళములో నేను స్నానమాడినపుడు, తన పరాగలేశము నా హృదయానికి అలందినపుడు నాకోసం తనమందస్మితంతో పాటు మధుకణంకూడ ఉపాయనమిచ్చేటపుడు నన్ను నేనేమరచిపోయాను. ఉన్నత్తుడైపోయాను.

నాగర్వాన్ని చూసి పరమేశ్వరుడే తలవంచాడు. అయ్యో! నాపర్వ స్వమూ తీసుకొని నాపూవును మాత్రము ఉంచమన్నాను.

నాప్రాణముపోయినా నాపువ్వునాకుంటే బ్రతుకగల నన్నాను.

కాని, ఈపాడు విశ్వములో జడపదార్థం సైతమూ నానుభాన్ని, నా ఆసుభూతినిచూసి ఓర్వలేకపోయింది.

ఏకరూపహస్తమో, ఏనిష్ఠురహృదయమో, ఆ మేఘనిశీథాన్ని: నా పూవును కోసుకొనిపోయింది. విశ్వాన్ని చూర్ణం చేయగలిగినంత బలంతో నా పూవును, నాప్రాణాన్ని కౌగిలించుకున్నాను. ముల్లోకాలూ కంపించేటట్లుగా రోదించాను. కాని, ఆకరమాగలేదు. నిష్ఠురహృదయం కరగలేదు.

లాగికోనిపోయినది.

ఓర్పు

శ్రీమతి పాకల చంద్రకాంతానుజిగారు

ఆమె యొక పేదవారి యింటిల్లిడ్డ. ఆరడొక శ్రీమంతుడు.

ఆమెనాతడు ఆమె సౌందర్యము—కాదు, విషయసౌఖ్యములు—బాచి పెండ్లియాడెను. విషయమే ఆమె పట్టుదుస్తులు. ఓర్పు, దయ, ఆమె రత్న భూషణములు. ఆరె డామెఓర్పును బరీక్షింపనెంచెను.

సంవత్సరమాయెను. ముద్దులమూటగట్టు చిన్నపిల్ల నామెకడను. మాలవాండ్రిను బిలచి ఆపసి నీసువును ఖండింప నామెయెనుటనే యాత డాజ్ఞాపించెను. వా రాబాలిక నెత్తుకొని స్వామియాజ్ఞ నెరవేర్చ వెడలిపోయిరి.

రెండవ సంవత్సరమాయెను. మరల పాలుగారుచెక్కిళ్లతో ముద్దుగారు పసిపాపని ఆమె కనెను. ఆమెయెనుటనే యాబాలునిగూడ మాలవాండ్రిచేతులలో నిడెను.

ఏను సంవత్సరములాయెను. ఆరె డామెను పుట్టిరింటికి వెడలిపోమ్మనెను. నాథునాజ్ఞనొదలనిడి శాంతచిత్తముతో పతికినమస్కరించి ఆమె వెడలిపోయెను.

ఏనిమిది సంవత్సరములాయెను. ఆరె డామెనివినాహ మొరర్చుకొనగోరి ఆమెను వివాహకార్యములొనర్ప రమ్మనిపిలచెను. ఆమెయు వెంటనేవచ్చి నాథుని యనుజ్ఞబొంది వివాహకార్యము లొనర్పసాగెను.

వివాహముపూర్తము సమీపించెను. ఆరె డామెను వధువునొద్దకు గొంపోయెను.

ఆమెచూచెను. వధువు అధికసౌందర్యవతి. ఆమె ఆనందముతో వధువును ప్రేమమారకొగలించి, ముద్దులిడెను. వెనుక నాథునిపాదములపద్ద మోకిరిలి “హృదయేశ్వరా! నాదొకవిన్నవము. మీ తీసుకుమారిపాణినిగ్రహించెదరు గాని నావలెగాక నిర్మలప్రేమతో ఈసుందరాంగిని ప్రేమించెదరుగాక”యనిప్రార్థించెను.

ఇంక నాతడోరిమి పట్టలేక యామెను లేవనెత్తి బాహువులచే బంధించి ప్రాణేశ్వరీ! క్షమింపుము. నీపరిమి పరిశీలింప నే గావించిని కార్యమిది. ప్రియా! ఈమెయే మనపుత్రిక, పార్వ్యముననున్న యాసుందరాంగుడే మనప్రియపుత్రుడు.

ఆమె వెంటనే ఆత్మేశునిపాదములపై బడి యాతనిపాదముల నానంద బాష్పములచే సభిషేకించెను.

గా న ము

హిందుసాని తోడిరాగం—అదితాళం

- సాసరిగమా, గారిసా, సనిసరి, సనిథా, ధనిసారిసాని॥
- (1) సార్వలలతీ, నందనా, భజనలలలల, జేసేదనీకు॥
 పాప్ప, పదపదప, మాన్ముమప, మపమ, గాగగమపదా॥
 పాలుమలరు ఉ ఉ, వేడుచుంటి ఇ ఇ, పారిమొనెత్వరా॥
 గారిసా, సనిసరి, సనిథా ధనిసారిసా ॥సా॥
 నందనా, భక్త ల ల, అలల, చందానవేగ ॥సా॥
- (2) మూషకవాహనా, భూషణా, దోషపహరణ,
 దాసపోషక, దోషమొంచక, పోషించిబ్రోవుమా,
 భూషణా, చరితవేగ ॥సా॥
- (3) మందారాకూసుమల్, మల్లేపప పూపూలసరులు
 మారేడి, దాళము ఉ ఉ, మాచివల్రీ, కాలతోస
 ర్చనా, జేసేదనీకు ॥సా॥
- (4) పుండ్రాక్షా, పెట్టెదరా, దండిగావండినమంచి
 ఖండచాక్కెర, నారికేళలు, ఖర్జూరఫలములుమొందు
 గా, దెచ్చితివేగ ॥సా॥
- (5) స్వారాజ్యావ్రతము, నిరతలమూబూనీతి మదిలొ
 సరగున వెంకటమ్మకు, వరమూలొసగి బ్రోవుమా,
 కోరితీ, నై కొనువేగ ॥సా॥

భ ర త మా త

శ్రీ మతి ఆదంత సత్యవతిమ్మగారు

- భారతభాగ్యమాతా! మముబ్రోవు కరుణాసమేత॥
- (1) రత్నగర్భయను రంజిలుబిరుదము రమణీయయశోగాన
 మునెల్లడ మ్రోగుచుండియును మూర్ఖసుతులచే కా
 నిక్షేపకలువందగనయ్యెను ॥భా॥
- (2) అగర్భశ్రీమంతులమగుమే మాకటిచేతహతహ

రాగిపాత్ర మహిమ :—

రాగిపాత్రను చిలుముపోవునట్లు చిందించుడు పులు సుతోగావి నిమ్మపండు పులుసుతోగావి కుద్దముగ తోమవలయును. ఆ తోమినపాత్రలో 3 కేర్లు కుద్ద బలమునుపోసి రాత్రి పరుండునప్పుడు తన పద్దక ప్రక్కన పెట్టుకొని ఆ పాత్రలో ధూళిమాసరములు క్రిమికూటకారులు పద్దకుండ మూతపెట్టి భద్రపరమ తోవవలయును. మరుసటిదినము తెల్లవారగనే ఈ రాగిపాత్రలోయుండు 2 కేర్లు జలములో నోటిని పలుమారు పుక్కిరించిన నోటిలో చేరియుండు విష క్రిమికూటము వాశనముచెంది మోరు కుద్దమగును. మిగిలిన అర్ధకేరు జలములో ఆరచటాకు తెల్లపువ్వును వేసి కరిగించి త్రాగిన మలబద్ధకమును ప్రూరవ్యాధి మాయమగును. కఫరోగములకు, కళ్లరోగములకు యిది శ్రేష్ఠమైన చికిత్స. అరుగంటలకాలము తాద్రు పాత్రలోనుండిన జలము క్రిమినాశకరమని పరి శోధకులు కనుగొనియున్నారు.

నల్లరేగడిమట్టి మహిమ :—

ఏటియుద్ధవనమందు కుద్దమైన నల్లరేగడిమట్టి మహిమ యిప్పటివారికి విశేషముగ తెలియకపోయి నను మన పూర్వులు చక్కగ గ్రహించియున్నారు. ఇప్పటికిని గ్రామములలో పేదపాదలు నల్లు, సీకా యలకు బదులు యీ రేగడిమట్టినే వుపయోగించు చున్నారు. జిడ్డును పోగొట్టి చర్మమునకును తల వెంట్రుకలకును మెరుగుపెట్టుటలో యీ మట్టి వాడెమైనది.

ఈ మట్టిపూతలవలన అనేక రోగములను కుదు ర్చుచున్నట్లు ప్రకృతి వైద్యవేత్తలు చెప్పుచున్నారు. పాప్యాయములు యీ మట్టిపూతలచేత స్త్రీల శృంగార మును పెంపొందించుచున్నట్లు ప్రకటించుచున్నారు. గనుక మనకు సులభముగ లభించు యీ బంకమట్టి

మహిమను మనముకూడ గ్రహించి వాడుచుండవల యును.

తులసి—వేపచిగురు :—

అయిదు తులసిదళములును గండు వేపచిగురు లును చేర్చి ప్రాతఃకాలముననే నమలిమింగిన అన్నా శయమును కుద్దభరచి నులిపురుగులను నశింపజేసి ఆరోగ్యభాగ్యము నిచ్చును.

బచ్చలూకు :—

బచ్చిలిలో మొక్కబచ్చలి తీగబచ్చలిని గండు వారులును తీగబచ్చలిలో పచ్చరకములును గలవు. ఆకుకూరలలో పెల్ల యీ బచ్చితీకూర ఆరోగ్యము వకు శ్రేష్ఠమైనదని వైద్యులు కనుగొనియున్నారు. ఈ బచ్చలికూర ఆంధ్రదేశమునకు అపూర్వముకాదు గనుక అ.దనును దినిని భుజించి ఆరోగ్యమును సం పాదించుకొనవలయును.

గుమ్మడిపండువిత్తుల గుణము :—

అతీర్ణమువల్ల అన్నాశయమునపుట్టు వాడాపాము లకు (Tapeworms) సులభమైన చికిత్స. గుమ్మడి విత్తులను చక్కగకడిగి యెండచెట్టవలయును. తేను ఆరినపిమ్మట సుమారు అయిదుతులముల విత్తులను తీసికొని రోటిలోవేసి మెల్లగదంచి కొద్దిగ జాంటి తేనెను కలిపి లేవ్యాముగ ముద్దచేసి పెట్టుకొన వలయును. ఈ ఔషధమును సేవించదలచుకొన్న వాడు అన్నమును భుజించకుండ వేడినీళ్లలో నిమ్మ పండు రసమును పిండి త్రాగవలయును. అనగా ఒక గ్లాసుటమ్మర్ నిండు నీళ్లకు ఒక నిమ్మపండు చాలును. ఈప్రకారము దినము 4, 5 పర్యాయ ములుచేసి రాత్రి పరుండునప్పుడు పైవెచ్చిన గుమ్మడివిత్తులలేవ్యామును సేవించి పరుండిన గర్భ ములోని పురుగులు నశించి మరువాడు వెలసలపుడి పోవును.

- పడుచుంటిమి వృత్తులన్ని నశియించిపోయెనిక భిక్ష
వృత్తిలిరుదుగ గైకొంటిమి ॥భా॥
- (3) త్రింశత్కోటి తనయులుగల్గిన తల్లికిదాస్యము త
ప్పదయ్యెనే ఓర్పుకుధరణీతుల్యననియెడి యదాహర
ణముజూపితివమ్మ ॥భా॥
- (4) వై నతేయునొక్కనివరతనయుగ వినతగాంచగను వ
దలెనుదాస్యము చెదలబోలుచెడు తనయులందరము
చేరుచుంటిమిలనేవకవృత్తుల ॥భా॥
- (5) షోడశరాజులు షడ్చక్రవర్తులు శివాజిమొదలగు
శూరతనయులు బాబ్బిలివీరులు పూర్ణచంద్రకప
పుత్రసింహములు భువిసీనుతులని పూజింపబడిరి ॥భా॥
- (6) అట్టిసంతతివారముమాకా ఆర్యులరక్తమునాశనాశ
ముల అణగియున్నదికపొంగుచుండెను అమ్మదా
స్యమిశలంతమొందును ॥భా॥
- (7) వై నతేయునివలనేగాంధి వదలించునునీదాస్యబం
ధములు వనటనొందకమ్మ వందనమమ్మా! వరధారుణి
యో తల్లిభారతీ! ॥భా॥
- (8) దీవిండుమియోదివ్యభారతీ! దివ్యఆశీస్సులదీనసు
తులపై ధనము, బలము మానంబుగైకొని ధర్మవర్త
నము తనయులుపొందగ ॥భా॥

చి కు క్ల గౌ రి

బంధా కనకలింగేశ్వరరావుగారు వి. యె. (ఆసర్ప.)

చిక్కి, చిక్కినగాని,
చిక్కుళ్లగౌరీనోము,
చెల్లి—పట్టావె.
కంటికాటుక, కరగాకుండ,
చేతీగాజు, చెదరాకుండ
కాలీమట్ట, కదలాకుండ
చీకూదింతలు, చేర్తాకుండ
చిక్కుళ్లగౌరీనోము,
చెల్లి—పట్టావె.

విడిచినచీరాకట్టాకుండ
తొడిగినరవికాతొలగాకుండ
ఒంటిసొమ్ములు—వదలాకుండ
యింటిపురుషుడు వెంటానుండ,
చిక్కుళ్లగౌరీనోము,
చెల్లి—పట్టావె.

సాందర్య పోషణ

పరిమళ తలనూనెలు (Hair Oils)

సువాసనతలనూనెలను నియాయచేయుటకు కుడి చేసిన కొబ్బరినూనె, నువ్వులనూనె, ఆలివునూనెలు శ్రేష్టములైనవి. ఈమూటిలో దేనినైనను ఒక నూనెను సుమారు ఒక పిన్నెడునూనెను తీసుకొని పూత్రలోపోసి కొద్దిగకాచి పడియకట్టుకొనవలయును. వేడి కొద్దిగవున్నపుడే యిష్టమువచ్చిన ఆత్మరులను కావలసినమట్టుకు నూనెలో కలుపుకొని బుడ్డిలోపోసి కాయ్కరోమూసి భద్రపరచుకొనవలయును. తలనూనెలో యేరంగు కలుపకుండ తెల్లగ నుండుట శ్రేష్టము. నూనెకు రంగు కావలసినవారు నూనెలో కలుపుటకు పలువిధములైన రంగులు విక్రయించుచున్నారు. వాటినితెచ్చి కొద్దిగ కలుపుకొనవచ్చును. మల్లె, చంపక, కోలా, మొగలి, గోండు, పొగడ, చట్టివేరు, మరువం, దవనం మొదలగు ఆత్మరులు విరివిగ పావులలో దోహదగలవు.

మల్లెనూనె :—

పల్లనువ్వులను మన్ను రాళ్లు లేకుండ చక్కచేసుకొనవలయును. నెడల్పటిపూత్రలో యీ చక్కచేసిన నువ్వులను పలచగ పరువవలయును. ఆ నువ్వుల పైభాగమున పూర్తిగ విచ్చని మల్లెపూలను పరువవలయును. అనగా సాయంసమయమున కోసిన మల్లెపువ్వుములు యిందుకు శ్రేష్టములు. ఇందుకు

గుండుమల్లెలు మంచిది. ఆ పూలమీద నుంల కొద్దిగ నువ్వులను పరచవలయును. ఈ ప్రకారము ప్రతి దినము ఒక్కొక్క పొరను పరుచుచుండి మూత పెట్టుచుండవలయును. పదినములు యీ ప్రకారము చేసి అందుగడు నువ్వులనుమాత్రము వేరుచేసి తీసుకొని గానుగ ఆడించిన మల్లెనూనె వచ్చును. అనగా యీ నువ్వులు మల్లెపూలలో క్రమముగ మూగిన సదరుపువ్వుల సువాసన నువ్వులు కెచ్చివేయును. పూలు వేసినకొలది వాసన బాగ్గియును.

బొగ్గు పల్లుపొడి :—

చింతచెట్టు తెరచునుగాని తుమ్మచెట్టు తెరచునుగాని తీసి నల్లగ బొగ్గుచేయవలయును. ఈ బొగ్గు గోటిలోవేసి దంచి జల్లడపట్టవలయును. ఈపొడిని యిరువైకులముల తూనికను తీసికొని అందులో పస్త్రకాళితముపట్టిన ముదురు వేపపట్టపాడుమును పదికులములకు కలిపి పిమ్మట మూడుకులముల తెల్లవుప్పను, యిరువైచుక్కల పెప్పర్మింట్ ఆయిల్ (Peppermint Oil) యిరువైచుక్కల లవంగపట్టతైలమును కలిపి మరియొకతూరి జల్లడపట్టి బుడ్డిలో పోసి భద్రపరచుకొని వాడుకొనవలయును. పెప్పర్మింట్ ఆయిలుకు బదులు కర్పూరతైలము, యాకరబ్బన్ తైలము వాడవచ్చును. లేదా కర్పూరమును $\frac{1}{2}$ కులమును వాడవచ్చును.

పా క క ల

—ప న న కా య కూ ర:—

గింజలు పట్టిపట్టిని లేత పనసకాయను అప్పుడే కోసికోనివచ్చి దానిపైనున్న ముళ్ళను తీసివేసి ఆకాయను కడిగివేసి పన్నముగ రంపముపొట్టువలె దానిని పొట్టుకొట్టవలయును. ఆపొట్టును నీళ్లు కళిగిలమరుగుచున్నపుడు దానిలోపోసి పెంటవే ఒకఉడుకు వచ్చినతర్వాత వారిచివైచి ఒకపళ్లెములో నుంచవలయును. ఒకగిన్నెలో కొంచెము నూనెవేసి అనూనె కాగినతరువాత దానిలో అవాలు, మిరపకాయము క్కలు, మినపపప్పు, కరివేపాకు. ఒట్టివడియములు, వీటిని తగుమాత్రమువైచి పొగుపు కమ్ముగ వేగినతరువాత ఇదివరలో నుడికించి పళ్లెములోనుంచిన పనస పొట్టును ఆపొగుపులోవేసి తగుమాత్రము ఉప్పు, పుణసు, నూరిన అవపిండి, వీటిని కూడవేసి 5 నిమిషములు ఉడకవిచ్చి క్రిందికిదింపి ఆకూరను అన్నముతో భుజించిన మిక్కిలి రుచికరిగి ఎంతతీనినను ఇంకను తినవలెనని ఉండును. ఇది శరీరమునకు చాలా ఆరోగ్యకరమైనది. పనసపొట్టు కొట్టేటప్పుడు కనరక్కకుండుటకు దానిలో కొంచెము పసుపు, నూనె, కలపవలయును.

—వీడవర్తి అన్నపూర్ణమ్మ.

—ఇంకొకవిధము—

పై విధముగ తయారుచేసిన పనసపొట్టును పెనర పప్పుతోకలిపి ఉడికించి వార్చివైచి అందులో తగు మాత్రము ఉప్పువేసి పైవలెనే మెరపకాయముక్కులు, ఇంగువ, కరివేపాకు, మినపపప్పు, ఒట్టివడియములు, వీటితో తగుమాత్రము తిరగబోతపెట్టి దించి అన్నముతో భుజించిన మిక్కిలి కమ్మతనముకలిగి నోటికంతో రుచిగను, శరీరమునకారోగ్యముగను యుండును.

—వీడవర్తి అన్నపూర్ణమ్మ.

—మెంతి కూ ర నండి గ పిండి—

వేసవికాలంలో, కాయధాన్యములన్ని చక్కచేసుకుని, ఉంటారుకదా? అందులో ముఖ్యముగా కండి పప్పులో పెద్ద నూకలు వస్తవి. అవి బాగ చక్కపెట్టి బరకగా విసరి అపిండిని, వారి, వారి, సంపారమునకు కాబట్టివంతు, తీసుకుని, ఒకగిన్నెలో కొంచెం నీళ్లుపోసి ఆరగంట పూరనిచ్చేది. తలువార దానికి కావలసిన ఎండుమిరపకాయలు, ఊప్పు, ఇంగువ, అంత కోటమారి, ఈపూరపెట్టినపిండి, కూడావేసి ఒకనూరు, నూరి, పెట్టుకుని, ప్రాయ్యమంటవేసి, ఒకగిన్నెలోనీళ్ళు $\frac{1}{2}$ పదిపోసి ప్రాయ్యమీదపెట్టి బాగ మరగనిచ్చి, ఈపిండి వీడచలుచేసి ఒకటొకటిగా నీళ్ళలోవేస్తే బాగ తేలివుడుకుతువి. ఇంతలో గండు, లేక మాడు మెంతికూరకట్టలు తీసుకుని దళములు గిల్లుకుని, కొన్ని లేతకాడలు కూడగిల్లి, ఒక చిటిక, ఉప్పురాచి వుంచేది. వుడికిన వుండలన్ని తీసి చల్లారనిచ్చి పొడిగ నలిపి, పెద్దబాగలిలో మరి కొంచెమునెయ్యివేసి, కాగనిచ్చి, కొద్దిగా మినప పప్పు, తీలకర్ర, కొంచెం అవాలు, ఇంగువ, చర్చి కరపాకు, తిరగపోతవేసి, ఈమెంతికూర నీళ్ళుపిండి నలిపినపొడి అందులోవేవేసి పన్నపుకళువపొరిటి, దింపిన, పట్టువలెనుండును. ఈసండిగపిండి, బహు రుచి, ప్రవర్తిపాళిగా అగును, పిండి వుడికిననీళ్ళు చారులో పోమకొనవచ్చును.

—కంకిపాటి రుక్మిణమ్మ.

—కొబ్బరి ను ఖ యు లు—

వలుబదియారు రులముల కొబ్బరికోరును, యినువ కకాయలోవేసి, ప్రాయ్యమీదపెట్టి వేయించవలెను.

నేగుచుండగా ముప్పదియారు కులముల బెల్లము లేక నలుబదియైదుమిది కులముల పంచదారమువేసి కొబ్బరి కోరు ముద్దఅయ్యేటట్టు వేయించవలెను. ముద్దగుట తోడనే దించి, ఉసిరికాయలంత ఉండలను చేయవలెను. ఆయిండ్లను దియ్యపుపిండి జావలోముంచి నేతిలోవేయించి భుజింపవలెను. మిక్కిలి రుచిగా నుండును. —యేను. ఆనమాయ

—కొత్తిమీరి చట్నీ—

కొంచెము మంచిమినపపచ్చ తగుమాత్రం నేతిలో బాగావేయించి యిండుకొవలెను. అందులో కొతిమిరి (దనియాలకుర) కరివేపాకు, చింతపండు, ఉప్పు, పచ్చిమిరపకాయలు, (ఎండుమిరపకాయలు కూడావేయవచ్చును.) కొంచెము అల్లమువేసి మెత్తగా రుబ్బవలెను. తరువాత మంచి నిమ్మకాయలపూలును అందులో పిడిచి ఉపయోగించుకొనవలెను. రుచ్యముగానుండును. అరుచిని పోగొట్టును.

—S. T. P. కృష్ణజేమయ్య.

—గోధుమ తురుడీలు—

గోధుమరవ్వతెచ్చి కొంచెము పంచదారవేసి పాలుపోసి ముద్దగారిడిసి ఒకఘంట వానబెట్టవలెను. తరువాత కొంచెము నెయ్యివాసి మెత్తగా దంచవలెను. తరువాత అప్పుడాలకరతో అప్పుడాలుచేసి దానిని చాకుతో ముక్కలుగాకోసి నేతిలో వేసిందవలెను. గోధుమతురుడీలు అందురు. యిది నెలకోకలవరకు బాగాయిండును.

—మరకాని తాయోజమ్మ.

—మాంసము లేని పలావ్—

అరసోలెడు ధనియాలు, అరకులములలపంగాలు, అరకులము యాలక్కాయలు, కులముదాల్చనచక్క, కులము చినవల్లిపొయలు, కులము అకుపృతి యను కచ్చాపచ్చగా నలుగొట్టి 3½ శేర్లు నీళ్లలో వేసి అరిగ్గు శేయిస్తునటుల అనగా 2½ శేర్లుగా అగువరకు మరగకావలెను. కానునపుడు మూతపదేపదే తీయరాదు. తరువాత నీళ్ళువడ్డపోసి విడిగానుంచవలెను.

—పిడవత్రి అన్నతూర్లమ్మ.

పెదవల్లిపొయలు నడువైదుకులములు ముక్కలుగా తరిగి నేతిలో వేయించవలెను. కులము చినవల్లిపొయలు, కులముదాల్చనచక్క, కులంఅకుపృతి పిటినిగూడ నేతిలో మాడురానుండ బాగ్రక్తగా వేయించి యిండువలెను.

అరసోలెడు నేతిలో శేయదియ్యము (సన్నదియ్యము(శేష్టుము) కొంచెము రంగువచ్చుటల వేయించవలెను.

తరువాత మరగకాచి యుంచిన నీళ్ళలో, నేతిలో వేయించియుంచిన పెదవల్లి వగైరాదినుములును దియ్యమును కలిపి పొయిమిదపెట్టవలెను. బాగుగా వుడుపువట్టిన తరువాత వకసారి తేడ్దతో కలయ కలుపవలెను. మూతతీయకూడదు.

ఈవిధముగా తయారుచేసిన పదారము మంచి రుచికరముగనుండును. మాంసాహారములు పలావ్ రుచిని యీవిధముగా కొంత చూరగొనగలరు. పైన శేయదియ్యము పండుటకు సరిపోవు పడకులు వివరించి తిని. పొమ్మ తగ్గులు దానినిబట్టి గ్రహించువది.

—వి. సీతారామాచారి.

—నీటివంకాయ కూర—

లేత నీటివంకాయలను అప్పుడే కోసికొనివచ్చి ఒకగిన్నెలో నీళ్ళుపోసి ఆపంకాయలను గుత్తులుగ తరిగి అనీళ్ళలోవైచి కడిగివేయవలెను. ఇట్లుచేసినచో పంకాయముక్కులు గిజచక్కవు. ఒకగిన్నెలో కొంచెము నూనెపోసి ఆనూనె కాగినతరువాత దానిలో మినపపచ్చ, మిరపకాయలు, తీలకర్ర, పిటిని వేసి వేయించి కమ్ముగవేసినతరువాత క్రిందికిదించి యిప్పుకోటిలోవేసి తగినంతపువ్వువేసి మెత్తగకారముగొట్టి ఆకారమును పైనంకాయలలోకూరి పిడముగ నుంచుకొవలెను. తరుగ ఒకగిన్నెలో కొంచెము నూనె వైచి దానిలో మినపచ్చలు, తీలకర్ర, వైచి కమ్ముగవేసినతరువాత దానిలో మెకారముకూరిన పంకాయలనువైచి దానిలో చిక్కని చింతపండు పులునును కొంచెమువేసి పంకాయలు మెత్తగఉడుకువరకు మంటపెట్టి ఉడికినతర్వాత దానిలో కొంచెము నువ్వులపప్పుపిండినివేసి కలియపెట్టి క్రిందికిదించి దానిని అన్నముతోభుజించిన నోటికి చాలా రుచిగను ఆరోగ్యకరముగను నుండును. ఒకసారిరిసక వాడు ఆకూరను జన్మలోనెప్పుడును మరువకాలదు.

ఆరోగ్యబోధిని

గొంతు జబ్బులు:—

కఠోరముముక్క పాటకులు నోటిలోనుంచుకొని ద్రవము మ్రింగుచుండిన కంఠధ్వనిని కానుపరచును.

సన్నరాష్ట్రము వమలి ద్రవముమ్రింగిన గొంతు కనపను పొరించును.

కాసినిగింజల కషాయమును పుక్కిలించిన గొంతు కనొప్పి శమించును.

ఎర్రగుగ్గలము తేనెతోగలిపి గొంతుకవాపుకు పట్టు వేసిన నది వయమగును.

వల్లవావిలితకు వచరులో నూనెకలిపి పట్టించి దుద్దిన మెడ గొంతుక పీటిబోలు వరములవాపు (Glandular swellings) తొలగును.

కొంతని ఉచ్చసిక్కిలో అరగంటనేపువావనిచ్చి ఆకొంతనిప్పులపైన కొద్దిగకాల్చిపీసి కాలినదానిపై పొప్పరకత్తితో గీసివేసి నూరి మెత్తగయార్లముచేసి దానిని 1-4 చిన్నములయొత్తుచొప్పున దినముకు 2-4 మార్లు తేనెతోగలిపి పుచ్చుకొనిన గొంతుకనొప్పి పొరించును.

మునగవేరు తేలికకషాయముతో చేసిన పొకము (Syrup) పుచ్చుకొనిన గొంతుకబొంగురుపొరడము చూపును. అక్కలకర్రకషాయము పుక్కిలించిన గొంతుకరోగములు నివారణమగును.

కురువేరు, దీనియాకురసములో పటికిపంచదార గలిపి యిచ్చిన గొంతుకలో పుండయ్యే రోగము

తొలగును.

పాతచింతపండు చిక్కనిపులుసు గొంతుకపుండు రోగమును నూన్పును.

నేలేడు కషాయము పుక్కిలించిన గొంతుక పుండు నిమ్మలించును.

వాకుడు పండ్లరసము లోపలికిచ్చిన గొంతుక పుండు రోగమును పోగొట్టును.

సీమ కర్పూరపు ఆకు కషాయము పుక్కిలించిన గొంతుకపుండు పోవును.

భోజనకాలమందు ముందుగ నేలిలో మిరియపు పొడుముకలిపి పుచ్చుకొనిన కంఠమున బుట్టిన రోగములు పొరించును.

కంకరోగమున తువరి మన్నునుపైన పూయనగును. త్రికటుక యార్లము గళరోగమును పొరించును. గళరోగముకు పటికిగలిపినసిక్కిపుక్కిలించిన వయమగును.

మామిడాకులు కాల్చినపొగ పట్టిన కొన్ని గొంతుక రోగములు నివారణమగును.

వనకొద్దిగకాల్చి నోటిలోనుంచుకొని ద్రవము మ్రింగుచుండిన గొంతుకపుండు అణగును. మృదువైన దీని యార్లము 1 నోడుమగింజయొత్తు వేడిపాలలో వేసి పుచ్చుకొనిన గొంతుకవన గొంతుకపుండు నిమ్మలించును.

నవ్వుతాలు

ముబ్బన్న:—ఒరే నేంకన్నా అదేమిటా కైల్లో పరుగుతున్నావు?

వెం:—8 గంటలకి మాపూర్లో పెళ్లి జరుగుతుంది. ఈరైలు 8-30కి ఆక్కడ చేరుతుంది. దీనిలో నేనుకూడా పరుగుతుంటే 30 నిమిషాలు కలసి పస్తాయని.

— పాకల రాజామణి.

ఇంకాండు దేశములో నొక నగరమున కోపామ అను నొక దొరగాదును ఆతని సతి తిలకమును కలసి ఒక హోటలుకు వెళ్లి తమకు కావలసిన పదార్థముల నాహరించిరి. ఫలహారానంతరము దొరగాదు బిల్లు తెచ్చినెను. హోటలు మేనేజరు లిలునిచ్చెను. అందులో 'డిసర్ట్' అనబడు పండ్లుకూడ చేర్చబడెను. దొరగాదు:—ఈ డిసర్టు మేము తాకనైన తాకలేదే.

మేనే:—అయ్యో, అది నా తప్పుకాదు. మీయెదుట పెట్టితిమి. మీ రారగించినను మానినను దానికి సొమ్ము చెల్లించవలసినదే.

దొర:—సరే, మంచిమాటే.

దొరగాదు సొమ్ము చెల్లించిరి.

మేనే:—అయ్యో, అయిదు పిల్లింగులు తక్కువున్నవే!

దొర:—నా భార్యను నీవు మించనను చేసుకున్నందు కాసొమ్ము తగ్గించినాను.

మేనే:—వింతమాట! నే నట్టి పనిచేయలేదే.

దొర:—చేయకున్నచో ఆతప్పు నాదికాదు. ఆమె నీయెదుట కనపడలేదా? నీ వామెను హద్దుదీనను మానినను నే నాసొమ్ము కొట్టివేయక మానను (అనుచు వడచిపోయెను.)

* * *

మాడ్చెరు:—అబ్బాయిలూ! దూరబంధుత్వముంటే తెలుసునా?

ఒకపిల్లవాడు:—తెలుసునండీ.

మా—అయితే నీకు దూరబంధువులెవరో చెప్పు.

పి—లండనులో చదువుచున్న మా పెద్దన్నయ్య.

* * *

కొడుకు—నాన్నా! నాకు డాక్టరు తోడుక్కునే వేస్తుకోటు కుట్టించవు?

తండ్రి—ఎందుకురా అది? అనవసరంగా వేస్తు.

* * *

టీచరు—(పిల్లలతో) నీనొక సంగతి చెప్పుతా వివండి. పూర్వం ఒక బాతిమనుష్యుల్లో ఒక ఆచారం ఉండేది. వల్లకాట్టువారు వల్లదన్నులను, తెల్లకాట్టువారు తెల్లదన్నులను తొడిగేవారు....

పిల్లవాడు—బట్టలవారు యెదున్నులు తొడిగేవాళ్ళండీ?

* * *

“అబ్బాయ్, చిన్నబ్బాయికి జ్వరం కొలవగలవురా?”

“అ గజంబద్ద యెక్కుడ?”

* * *

పల్లెటూరువాడు—క్రాపు కత్తిరించాలోయ్!

మంగలి—అ.....(నున్నగా కత్తిరించును)

వ—ఇదేమిటయ్యో యిట్లా చేశావు?

మం—బోద్దుమాడు. క్రాపు కత్తిరించబడుననిలేదా?

* * *

పిల్లవాడు—అమ్మా! ఎందుకే యేడుస్తావు?

తల్లి—మీ మామయ్య పోయారురా.

పి—అత్తదగ్గరకా?

—కె. బి. మూర్తి.

బాలవిజ్ఞానశాఖ

తొ క్కు ప ల్కు లు

మంకిరి రామానుజమ్మగారు

పల్లమ్మా పల్లు
పంపల్లు
మామిడిపల్లు
పంకూమిడి
నరమామిడి
పంసర
సేరున్నర
పంసేరు
కర్రసేరు
పంకర్ర
వెదురుకర్ర

పంవెదురు
పచ్చవెదురు
పంపచ్చ
అకుపచ్చ
పంఅకు
చిగురుటాకు
పంచిగురు
చింతచిగురు
పందింత
చాపచింత
పంచాప

కన్నుచాప
పంకన్ను
నెమలికన్ను
పంనెమలి
మొగనెమలి
పంమొగ
గ్రామంమొగ
పంగ్రామం
సంగ్రామం.

తొ లే కా ద శి

దుక్కులుదుక్కులుదున్నేరు
ఏమిదుక్కులుదున్నేరు?
బాలారాయణితోంట్లో
బాబిదుక్కులుదున్నేరు.
దుక్కులుదుక్కులుదున్నేరు
ఏమిదుక్కులుదున్నేరు?

శ్రీమతి కంకిపాటి దుక్కణమ్మగారు

రాయప్పతోంట్లో రాగిపెరునాటరు
కొప్పప్పతోంట్లో కెల్లలినారునాటరు
వెంకప్పతోంట్లో వేరుశనగనాటరు
నల్లభరాయణితోంట్లో వంగినారునాటరు
సీతమ్మతోంట్లో చిక్కుడుపందిలిపెట్టరు.

అ వ్య హా స్య ము

శ్రీమతి పాకల రాజామణిగారు

అవ్యాతవ్యాదెచ్చి యివ్వకున్నావు?
ముససబుగారితోనేజెప్పి ముక్కుకుగివ్వకట్టస్తావు.
అవ్యాతవ్యాదెచ్చి యియ్యే, ఓహోహో ముసలిఅవ్వ!
కానిపోనితవ్వగాదు కంచుకట్లతవ్వమోది.

కరణంగాఁజేసేజెప్పి ఖయిదులోనేపెట్టిస్తాను.
 పనికిరానితవ్వగాదు పండికట్లతవ్వమాది.
 భద్రగిరిరామప్పామిలోజెప్పి పండుకొడగొట్టిస్తాను.
 వెదురుపేళ్ళతవ్వకాదు పెండికట్లతవ్వమాది.
 వెలిమిడిసుబ్బారావులోజెప్పి వెన్ను బద్దలకొట్టిస్తాను.

దంపుళ్ళ పాట

పిండితోడదామక్క బండెక్కుదాము
 రామగిరివెడదాము రావేచెల్లెలా॥
 ఎంతచక్కందమ్మ ఏలూరితోటా
 ఎక్కికూర్చున్నారే ఎలమదొరలంతా॥
 ఎంతచక్కందమ్మ యీవూరితోట
 కలసికూర్చున్నారే కరణాలందారు॥
 కలిగినవారు పేదవారు వియ్యమందితే
 అరిచేతిచెల్లమ్మ చిరిచేదులాయే॥
 మావెంతు రామయ్య వియ్యమందితే
 పానకంపన్నీరు కలిపినట్టుండే॥
 దొడ్డిచుట్టూరెండు దిడ్డికంఠల్లు
 నెడ్డిదివాణంబు నే పుట్టినిల్లు॥
 బావ గురవయ్య బుట్టోతువయ్యా
 నీవున్న సభలోను మగవారుండారు
 బావ గాల్లూమీరు శక్తిగలవారూ
 వెల్లిన్న సభలోను పిండిగొట్టారు॥

శ్రీమతి పాకల రాజామణిగారు

మేడచుట్టూరెండు మేటిస్తంభాలూ
 మేనమామదివాణం అమ్మపుట్టిల్లు॥
 మేనమామల్లార మేటిదొరలార
 అమ్మున్న వాడలకు తమ్ములై రండి
 మేమున్న వాడకూ మామలై రండి॥
 మానికమువంటిది మాగూటిదివ్వే
 మన్నె రాజువంటివాడు మామగురవయ్యా
 అధికచక్కనిదమ్మ అత్తమంగమ్మ॥
 నిమ్మపండువంటిది అమ్మనావళ్ళు
 నీలిరవికలంపు అన్నలచేత॥
 తోటితోడలవమ్మ దొరబిడ్డవమ్మా
 నీవున్న పొరుగున నివ్వట్టదమ్మ॥
 అల్లెగారన్నది తాపెద్దమనిషీ
 తోడలికిదుడ్డటి తాగడ్డతినను॥
 గడ్డలుతిన్న అల్లె గడ్డలపాలాయే
 దుడ్డుతిన్న తోడలు దుడ్డలైవుండే॥

కథలు

మంగల్ చండీవ్రత కథ

చండీబ్రాహ్మణయోగదాశియై యొకానొక మం
 గళవారపు దినమన యొక బీదవర్తకుని యింటికి
 యాచవార్థ మేలించెను. ఆ వర్తకుడు “దగ్గరువకు
 సంతానము మొదన్నట్లు” బీదవాడేగాక యేడుగురు

తాంబూనచల్లి వేంకటరంగారావుగారు

ఆదపిల్లలను సహితము సంతానముగా బడసియుం
 దెను. ముష్టివేములకై ఆ వర్తకుని యిల్లాలు తన
 సత్పుత్రులికానంతానముతో పరిశేష్టింపబడి యేలెం
 దుదుండుట యాహూయాస్త్రి గాంచి ఆపెరావేగమే

“నీ కొంతమంది పుత్రులు” అని అడిగెను. తనకు పుత్రసంతానము భగవానుడు ప్రసాదించియుండలేదనియు, ఉన్నదందరు స్త్రీలేయనియు నుడువని, పుత్రులులేని యిల్లాలి హస్తాంజలితుండి ముప్పై గొర్రెవని, యొక చుమకముందరపువ్వును తీసి ఆమెకొచ్చి, యీ పువ్వుమన నీటిలోవేసి, కొంతసేపైతరువాత, అనీటిని నేవించిన పక్షమున గర్భము ధరించి యనంతరము పుత్రసంతానము నొందగలవని అభయమిచ్చి, అంతర్ధానమయ్యెను. తానెనుటకు భార్యయు మంగళచండి వ్రతము యెట్టాచరించవలయునోగూడ సంక్షేపముగా చెప్పెను.

తదనంతరము యీ కనుటబ్రాహ్మణస్త్రీమేధావీణి మరియొక ధనికుడైన వర్తకుని గృహంగణము చేరి, అచ్చట సహితము యాచన యాచించి, ముప్పై వేయిలోపుసరికి ఆ యిల్లాలినిగాంచి “నీ కొంతమంది పుత్రులు” అని ప్రశ్నించెను. తనకుగల సంతాన కుంతయు పుత్రులేగాని పుత్రులు లేరని నుడివెను. ఒక పుత్రుకయును లేని యిల్లాలి హస్తపుటుంబుల నుండి ముప్పైగొనుట తనకు వ్రతభంగమనియు, అందువలన ముప్పైవలదని చెప్పి ఇనుకటిరీతితో యొక పువ్వునునిచ్చి, పైథంగివే చెప్పి తాను మాయమయ్యెను.

ఇట్లు కొంతకాలమగుసరికి యీ వర్తకు లిరువురి గృహములయందును¹ దీదవానియింట యొక బాలుడును, భాగ్యవతుని యింట యొక బాలికయును యొకకాలమునందు జనవమునొంది, నామకరణదిన మాసప్రతుగుడు యిరువురకు జయదేవ్—జయవతి యను నామకరణము గావించిరి.

ఇరుగుపొరుగువారలనుటకు, యొకే మహారాజు మన జనవమునొందుటను, యొకేఫలమున యాటపాటలు, విద్యాభివృద్ధులు గావించుటను, వారలొండొరుల స్నేహసంబంధముతోపాటు యొకే రీతిని దినదినాభివృద్ధి నొందుచుండిరి. ప్రాయము వాచ్చునంతకాలది యిరువురయందును భావోద్రేక మధికమై యొకనొకరు విడువలేనంత ప్రణయమున

తన్మయవిక్తులగుచు, యొకరికొకరిచ్చి వివాహములు గావించుటకుటై, యెవరి తల్లి దండ్రులవారు వేడుకొనిరి. జయదేవుడు, జయవతిని పెండ్లి చేసుకొనుటకు తనవంతుల ప్రేమను వెల్లడిచరచెను గాని, యంతటి ధనవంతుని నుమార్తెను దీదవాడైన తను కుమారునికేయ నిచ్చగింతురాయని జయదేవుని తల్లి దండ్రులు సంతయాకులవిక్తులగుచు, నీరసపురి కల యొక యెటులనాయని యాంగోళన చెందుచుండిరి.

ఒకనాడు మంగళచండికాదేవి జయవతి తండ్రి కగువడి, తన కుమార్తెను జయదేవునకిచ్చి పరిణామొనర్పవలసినదని యాజ్ఞయిచ్చెను. చండిక యాజ్ఞానుసారము జయదేవ—జయవతులకు కాస్త్రాగ్రుసారి ముగా పరిణయోత్సవము గావించుటచెను. వివాహ సంతరము జయవతి, జయదేవు లొక దివసమున ద్వీర చాధిష్టులై మాగ్ధమధ్యమునగల యొకనదిని దాటుచుండ, తన భార్యయగు జయవతి తనలోతాను యేవో మంత్రోచ్చాటనలు నెఱపుచుండినటుల విన గలిగెను. వెంటనే జయదేవుడు, “ఏమిటా మంత్రోచ్చాటనము? దానియర్థమేమి? ఎందుకు జపించుచుంటివి? ఆయుదంతమంతయు సాంగోపాంగముగ వినని”మృత మంగళచండికాదేవిని ధ్యానించు క్షోకముల తిరిగి పఠించెను. అందునకు భర్త కడు ముదమంది, అది పఠించినందువలన కలిగెడు ఫలితం లేమి? అని అడిగెను. అపె తన భక్తులందరిని యెట్టి ఆపదలనుండియొనవని రక్షించ సామర్థ్యముగలదని, అట్టి రక్షణరాలను తాను ధ్యానించుచుంటినని నుడివెను.

అంతట జయదేవుడు ఆయుదంతమందలి వివాదముల నరయ కుతూహలందై, తన భార్యపెదలోని యాభరణములెల్ల తీసి తనవర్తకుల వస్త్ర్రమునందు ముడివైచి, అనదిలో పారవైచెను. పాప మామె యందల కేమియు భర్త పవరేదు పరిగెదా, యథా ప్రకారము చండికాదేవిని ప్రార్థించుచుండెను. ఈ రీతిని కొంతకాలము గడువ, యొకనాడు జయవతి మామగారు, యొక పెద్ద మత్స్యమును తెచ్చి విందుచేయుమని కోరగా, అందునకు వశ్యయని దాని నందుకొని తిరిగియాడ అందున మూటపోకముగా తన యాభరణములన్నియు గాన్పించెను. జయ

దేవుడు మత్స్యగర్భమునందు కాన్పించిన యాధరణముల తిరిగి చూడగలిగియు, చండికయొక్క మహిమను యింకను తెలుసుకొన కుమారాణుడై, యొకవాడు తన చిన్నికుమారుని కుమ్మరివాని యవమున దాచెను. కుమ్మరివాని కేసంగతి తెలియక ఆవమును అంటించ నలుమారు ప్రయత్నించెను గాని యొకమారును ఆవము అంటుకొనకయ్యెందుట కనుభారగని ఆవముచుట్టును యిదేమి గ్రహచారమురాయని తిరుగుచుండెను. ఇట్లు తిరుగుచుండ యొక కుండపండున జయదేవుని పుత్రతత్వము సురక్షితముగా కేయనించుచుండుటను చూచి సంతోషమాత్మ్యరసకగుడై, తిరిగి యా కుర్రవానిని తల్లి దండ్రుల కప్పగించి, జరిగిన వృత్తాంతమంతయు వివరముగా వర్ణించెను.

చెను. కాని జయదేవున కింకను యమమాననివృత్తిగాక. ఆ కుర్రవానిని వదిలో పారవైచెను. ఒకవాడు బయవతి నీటికి తేటికగుగ, ఆ నీటితో పాటు కుండలోనికి యా కుర్రవాడు వచ్చెను. ఇటులనే అనేకరీతుల యనేకపరియాయములు మంగల్చండి దేవియొక్క మహిమను చరీక్షించి, విముక్తుడై, కడకుదేవియొక్క పర్యమును, ఆపెను ధ్యానించుటవల్ల యొకగూడిన ఫలితమును గని అది మొదలు మంగల్చండి దేవియందు భక్తితత్వముడై, ఆత్మాజ జయవతీసహితముగా యవవరతము గావించుచుండెను. ఈవ్రతము యెవరోనరింతుకో వారలకు ఎట్టి యాపద లాదపకుండునట్లు పురాణములవల్ల తెలియనగుచున్నది.

హంస, బ్రహ్మ

ఆదిభట్ల తరిణయ్యసిద్ధాంతిగారు

శ్లో॥ నిత్యవందరపాలయం సురమునస్వాంతంబు
బాతాశ్రయం
స్వచ్ఛం సద్విజనేవితం కలుషవృత్తిద్వాపనా
విష్కృరిం
శంభుధ్యానసరోవరం ప్రజమనోహంసావతంస!
స్థిరం
కింకుద్రాశ్రయ పల్వలభ్రమణ సంజాతశ్రమం
ప్రాప్యసి||
“కివానందలహరి”

ఒకానొక హంస మానససరోవరమును విడిచి కలుషభూయిష్టమును నొక తటాకమును ఆశ్రయించి నది. తొత్తిపానలకు లోపై రేయింబవలు తన యాహారమును తామరతూండ్లకు ముక్త్యములకు చెరుక జొచ్చెను. ఆవి ముందు లభించవు. ఆహారము లేనందున నది మిగుల దుఃఖించి యందులకై మిగుల ప్రయత్నింపుసాగెను. ఎంత ప్రయత్నించినను ఒక తూడుగాని, ఒక ముత్యముగాని దొరకలేదు. అడుగుభాగమునకు జొచ్చి ముక్కుతో గాలింపు సాగెను. అచ్చట కంకరతప్ప మఱియేమియు దొరకదయ్యెను. నిరాశబెందియు నయ్యది యా

కంకరనే తినవలసివచ్చెను. లేవన్న వాకలిచే మల మల చూడవలసినదే. ఎటో కొంత తినగలిగెను. ప్రయోజనమేమున్నది? అకలి తీరకపోవుటయేగాక కడుపునొప్పి తప్పదయ్యెను. ఇది యాకలినొప్పియని తెలించి మఱింత కంకరను దినకొచ్చెను. అట్లే అకలియు అబాధయు వృద్ధిపొందుచుండెను. ఇంతలో పూర్వజన్మ పుణ్యవశమున బ్రహ్మ ప్రర్యక్తమై, “ఓ హంసమా! కంకర నీ కాహారమగునా? చానిని తినకుము. నీవు మానససరోవరమునకు పొమ్ము. అచట నీకు తగిన యాహారము లభించి సుఖించగలవు. నీచమును నీ తటాకమును విడువుము. దీనిలో నిజమును నుఖము నీ కెట్లు లభించును? దీనిలో ప్రకృతి ప్రధానము. జడభార మిందు. రాజ్యము నేయించుండును. నా మాటయందు విశ్వాసముంచినచో మానససరోవరమునకు పోవుమార్గమును నే నుపదేశించగలను. నీ కైకి తగినట్లు నిన్ను చటికి చేర్చగలను. అందు మూలమున చైతన్యస్వరూపుడవు కాగల”వని యుపదేశించెను.

దీని భావార్థమేమి? సద్విద్యావందస్వరూపుడగు దేవుడు నిజపదవినుండి శ్రేష్టుడై దేవాధారియగు

వల్లడు సంసారతటాకమున మునిగి జేరియుండును, ముఖమావంతయేని చూడజాలక తాత్కాలికముతో న్రుక్కుమందగా నింతలో త్రురాకృత పుణ్యపరిపాకమున సద్గురువు లభించి చలోత్పజ్ఞానము నిట్లుపదేశించును, “ఓ తీవమా! నీవు పరమాత్మస్వరూపుడవు.

నీనిజరూప మిచ్చుటకాదు. నిష్కలమైన చేతనచేత కమును నీవు చేరవలె”నని పోధించి యంతరదృష్టిని నెలకొనియుండునట్లు కొంత సాధనవ్రతచారికను చేయించి క్రమముగా ఆనలోత్పజ్ఞానసంపన్నుని గావించి జీవబ్రహ్మైక్యము సాధింపజేయును.

కవటవతివర

శ్రీమతి తులసి వెంకటసుబ్బలక్ష్మమ్మగారు

అనగనగా ఒకపురు. దానిపేరు వృజ్ఞయని నగరం. దానికి ప్రభువు భోజనుహారాణి. బహువ్యా యంగా పాలిస్తూవుండేవాడు. ప్రజలను ఏకమైలు వచ్చినా వారించేవాడు. ఒక్కొక్కమాటు తన దేశంలో ఏమేమి మోసాలు జరుగుతేవో చూద్దామని మారుమోసంజేసుకుని తిరగడం ప్రారంభించాడు. ఓ పూజో గొప్ప నిష్ఠకల బ్రాహ్మణుడు ఒకడున్నాడు. అతడు నిత్యం స్నానంచేసుకుని సంగ్యవార్చడం, దేవయజ్ఞం, నీర్యతర్పణం కాకబలి మొదలైన వైదికకర్మలన్నీ ఆచరించేవాడు. ఒకనాడు కాక బలికి అన్నము కడుచుచేసి విడిచినాడు. కాకులన్ని కావుకావుమని రొదజేయుచు వచ్చినవి. ఆ కూలలకు జడిసి వడవడ వడకుచు అయిన భార్య పరుగెత్తుకుని వచ్చి భర్తను కాగలించుకున్నది. భర్తగాను కాకులను తోలిచేసి భార్య సౌమమర్యమునకు పతిభక్తికి చాల మెచ్చుకున్నాడు. ఇదంతా భోజరాజుగారు చూస్తూనేయున్నాడు. ఆశ్చర్యపడ్డాడు. ఈ పతి ప్రతను కోధించాలని బుద్ధిపుట్టింది. అది అమావాస్య రాత్రి. ఆ కటికనీకటిలో అగృహిణి ఫలహారములు ఆకులు చక్కలు మొదలైనవి చేతపట్టుకుని భర్త నిదురించిన వీధుప తలపుజేరజేసి ఎక్కడికో బయలు దేరింది ఉపభర్తను చేరదానికి. రాజుగారు చెంబడించారు. నర్మదానది పెద్ద పెద్ద తరటాలతో గోల

పెడుతూవుంది. అనది చాటాలనుకుంది. సుదన యేమీలేదు. భయమేకింది. పెద్ద పెద్ద మొసళ్లు తిమింగలములుకుడ గంతులేస్తున్నాయి. ఒక వుపాయం తోచింది. చేతిలోవున్న ఫలహారములు నదిలో తవ్వివేసినది. అవి లాక్కుని ఆ జంతువులు పోయినవి. యీపె యీదుకోని ఆనది గట్టుచేరింది. రాజు కూడా వెంటబడించి ఆమె చర్యనంతా గ్రహించి ఆస్థానంలోకివచ్చి కాలిదానుగార్ని పిలచి యిలా అన్నాడు (దివాకాకరుతాద్భిత) పగటియందు కాకికూతకు భయపడ్డది అని. వెంటనే కాలిదాను (రాత్రో తరలి నర్మదాం) రాత్రియందు నర్మదా నదిని రాజీనది. రాజు ఆశ్చర్యపడి (తత్రసంతి జలే గ్రాహా) అనదిలో మొసళ్లువున్నవి కావా అని. మరల కాలిదాను నాలినచరణము యిట్లు చెప్పినాడు (మర్మజ్ఞానైవమందరీ) ఆమర్మము ఆమె యెరిగి యున్నదే అని. రాజుగారు కవి కాళ్లపైబడి నమస్కరించి విశేషబహుమాన మిచ్చినాడు. కాన పోదరీమణులారా! భర్త కనులగప్పి యిట్టి దుష్కార్యమాచరించి అనందియ వన్నె లాడి శిగ్రదత్తుడు డగు వా యమనిమ్రోల, ఎర్రగకాలిన యనుచు స్తంభముకడ, యమదండము శిరముపై నీడియుడు, గయేమని చలుకునో.

తెలివిగల స్త్రీ

అనంగా అనంగా ఒక రాజున్నాడు. ఆ రాజు దగ్గర ఓమంత్రి ఉన్నాడు. ఆమంత్రి-తెలివైనవాడు కాదు. ఒకనాడు రాజు తన మంత్రిని పిలిచి, మంత్రి, నీవుపోయి ఒక గిద్దడు ఎద్దుపాలు తెమ్మని

రామూరి రామనారాయణరావుగారు

యాజ్ఞాపించెను. “నీవు ఆరునెలలులోపున లేసుకొని రావలెను. లేనియెడల నీకల యెగిరిపోవు”నని చెప్పెను. మంత్రి ఆశ్చర్యముపొంది గిద్దడు ఎద్దు పాలు ఎక్కడ తెత్తునని మనసులో అనుకొని రాజు

ಪ್ರಾಚೀನ ಪುಸ್ತಕ

అనాగరిక-ద్రావిడ బాలికలు

కో, "అక్షే తీసుకొనివస్తు"నని చెప్పి యింటికి పోయి ఎవరికి కనబడకుండా మునుగువేసుకొని వరుండెను. ఈతనిభార్య భర్తనుజూచి వదుకొనుటకు కారణమడిగెను. రాజాగారు గిద్దడు ఎద్దుపాలు తెచ్చువాడని భర్తచెప్పెను. అప్పుడు భార్య, "దీనికొర కేంతవిచారమా! నేను తెచ్చి మికిచ్చెద"నని చెప్పి భర్తకు దైర్యము కలిగించెను. భార్య మంత్రిని యొకగదిలోనుంచి తలుపునకు తాళమువేసి యుంచెను. ఈలాగున అయిదునెలలు గడచినవి. వారములు కోజాలు గడచినవి. తెల్లనారి ఏడు గంటలకు రాజాగారికి గిద్దడు ఎద్దుపాలు యివ్వవలెను. మంత్రిభార్య వాటిఉదయము పీఠిలోకివచ్చి, "వాభర్త గర్భముతోనున్నాడు వాభర్త గర్భముతోనున్నా"డని, గట్టిగా తేకలువేసి విడువవారంభించెను. అంత ఊరిలో అందరు మంత్రి భార్య ఏడుపుచున్నదని

వచ్చి, మంత్రి కడుపుతోనున్నాడని తెలుసుకొనరి. ఈకలురు రాజాగారికి తెలిసెను. రాజా ఆశ్చర్యపడి వెంటనే మంత్రిగారి యింటికి వచ్చి జరిగిన విషయ మడిగెను. మంత్రి భార్య తన మొగుడు గర్భముతో నున్నాడని చెప్పి చెక్కి-చెక్కి ఏడుపుచుండెను. రాజా అందులకు నవ్వుచూ, "అమ్మ, మగవారు కడుపుతోనుండురా?" అని ప్రశ్నించెను. అప్పుడు మంత్రి భార్య, "అయితే మీరు యేమని గిద్దడు ఎద్దుపాలు తెచ్చుని ఆహ్వానించిరి"అనెను.నిరాజా ఆమె తెలివికి మెచ్చుకొని తన రాజ్యములో కగము మంత్రి భార్య పేర వ్రాయించెను. మరియెన్నడును యిటు నంటి తెలివిక్కువమల చేయునుననని అనుకొని రాజ్యము చేయుచుండెను. మంత్రి తన భార్యను మెచ్చుకొనెను.

చిత్రప్రశ్న కు సమాధానములు

జాలైమాసపు 'గృహాలక్ష్మి'లో చిత్ర సూర్యవారాయణ చాదరిగాడు ప్రకటించిన చిత్రప్రశ్నకు అనేక బాలబాలికలును యువదళులును ఆలోచించి సమాధానములను వ్రాసివారు. గ్రంథవిస్తరభరితే అందరి పేరులను ప్రకటించలేదు. వానివిబట్టి యాచిగన సమాధానములు సరియైనవని పాఠకులు గ్రహించునది. (1) వలువ (2) మిసిమి (3) కిటికి (4) కచిక (5) ముత్యము (6) ముదము (7) ముఖము (8) పులుసు.

[గృహ|| సం||]

చిత్రప్రశ్నలు

కందికంపలోకన్నది
ప్రత్తిచేనులోచారవేళింది
పిల్లివలె పిరికినై య్యుండక
కాకివలె కలకాలముండక

కంకి పాటి రుక్మణమ్మ గారు
హంపనై ఆణుమాసములుండి ఆకాశమార్గ
మున విహరించెదనన్నది, ఒక స్త్రీ సన్యాసి-
ఈమె ఎవరై యుండవచ్చును?

సోమయాజుల వెంకటాచలకాస్త్రీగారు

సీ॥ మద్యంబుదేనికై మాసపుల్త్రావుదు? రెండుసర్పములునసించుచుండు?
రాజమందిరముద్వారమున నెవ్వరుండు? శిష్యుండుగురునకు చెలగునెచట?
బాల్యమ్మునకునెట్లు బరగుతారుణ్యమ్ము? గగనమీశునకేమి యగునుసతము?
పొడగరిబట్టకు పొవగంగవలెనెది? చంద్రబింబమున గాంచనగునెది?
తే॥గీ॥ అన్నిటికిమూడుమూడునక్కరములు అదితుదియొక్కరూపుననమరియుండు|
ఆరుమాసమ్ములవధినిసరయనిత్తు ముదముతోదురదెల్పుడిముగుదలార॥

విజుధవాక్యములు

మానవజీవితమందలి పరస్పర

వ్యాపారములు:—

కార్మికుడు యజమానిసంపదకై కష్టపడును. వైనికుడు వైశ్యవృద్ధిజయ్యను. ప్రభుత్వములు ప్రజలయందలి చెడిమ్యములకై కట్టముల నిర్మించును. స్వతీయవాళనమునకై బుద్ధిగ్రస్తులప్పుడేయుదురు. పురికితీలకై హంతకులు వాత్సల్యవంతురు. కామ ప్రేక్షకులకై తన్నెల్లనియమిదను కాముకుడు కాంక్షించును. మతగురువులు ముఖ్యముగా ఆశ్రమతముల నిరసించుటకే బ్రతుకుదురు. విటుల ప్రేమాభివృద్ధికై కులటల్లొల్లనివారివలె నటించురు. స్వీయవాళనమునకై శలభము దీచును ముద్దిమకొని యత్నించును. పత్తిదూములగు స్వతీయవిమర్శనముల వ్రాయ భారతీయులొకరితో జోకగు పోటీచేయుదురు.

ఇదే నేటి నాగరికతా బాహుళ్యపు ముఖ్యతత్వము. సద్వృద్ధిగలసంఘము యిట్టి కళంకములను తొలగివేసి కొన ప్రయత్నించవలెను. యజమానికిని, పనివానికిని, పనియందలి యభిమానమే ప్రధానసంబంధమై యుండవలెను. ఒకశ్రీ తనబ్రతుకుకొరకు మాత్రమే తన శరీరము నమ్మకొన్నచో ఆమెను పలటయించుము. అటులే పురుషుడు ధనమునకై తన్ను విక్రయించుకొన్నప్పుడు పగ్యపురుషుడగునుగా! ఆయితే యాసంబంధమున స్త్రీకి తుమాస్తమగు విషయము లొక కొన్నియైన మంజునమ్మచేమోగాని పురుషునకు యే కొలదిమాత్రమైనను తీమింపబడుటకు తగినకారణము లుండవలెవు.

కాంచనవల్లి వేంకటరంగారావు.

స్త్రీలు—గౌరవపదవులు:—

స్త్రీలు ఇక్కాలమున రాజకీయరంగమున బ్రవేశించి పెక్కుగౌరవోద్యోగముల నర్జున చాకచక్యముతో నిర్వహించుచున్నారు. మునిషిపలు పంఘములందు, వైచికోద్ధులందు, తాలూకాబోధులందు, జిల్లాబోధులందు స్త్రీలు సభ్యురాలైగా నియమింపబడుట మనము చూచుచునేయున్నారము. ఆయా సంఘములు స్త్రీలసభ్యత్వముచే పునీతములై పెక్కు ప్రజాహితకార్యము లొనరింపుచున్నయవి.

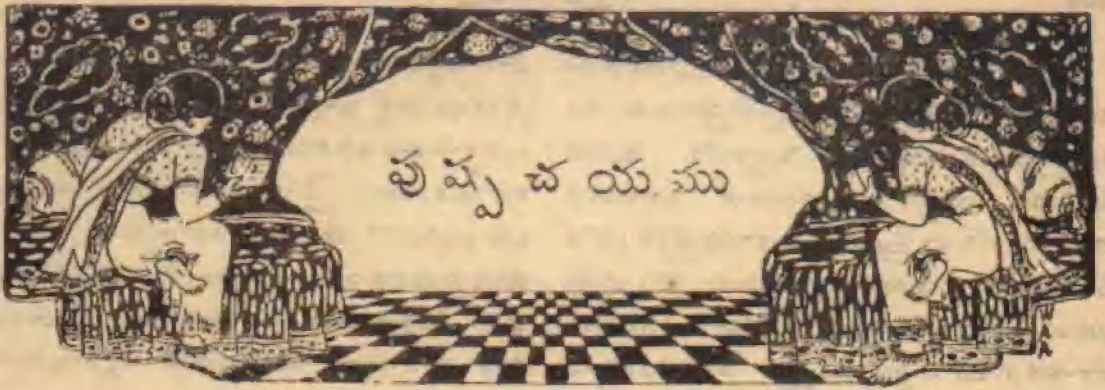
వైచికోద్ధులకన్న నేయమడుంగులు బాధ్యతగల పెనమ్మకోద్ధులందు స్త్రీలు అపెనురులుగాను జ్యోరగులుగాను నియమింపబడకుండుటకు హేతువేయిమాకు గోచరింపబడలేదు. పెక్కు పాఠ్యకార్యముల యందు స్త్రీవికాసభమైన సంబంధముకలిగి యేయండుచున్నది. అట్టియెడ స్త్రీజ్యోరగులు లేకున్నయెడ సంపూర్ణవ్యాయము నిర్వహింపబడలేదు. ఈవిషయమై స్త్రీలెల్లరు మహిళాసభలయందు స్త్రీలను గూడ అపెనడుగా గాని జ్యోరగుగాగాని నియమింపవలసినదని తీర్మానములచేసి దొరతనమువానికి బంపుట ముఖ్యపని మైయున్నది.

పులవర్తి కమలావతిదేవి.

వల్లెటూళ్ళుడపాద్యాయుని లకునలహాలు:—

పల్లెలలోని పాఠశాలలకు మీరుపాఠ్యాయునిగా బోవుచున్నారు. బడికివచ్చు బాలికలకుమాత్రమేము బోధకులమని మీరంచరాదు. గ్రామము కంతయు మీరు వెలుతురువంటినారు. మీది కేవలమ పాఠ్యకార్యముతో కూడిన వృత్తి. పోలీసు బంట్రోతున కిచ్చుతీతముగా నగములేదు మీకిచ్చునది. కాని పివారెమండి తనిఖీలకు తక్కువలేదు. తెలిసియో తెలియకయో మీరీప్యత్నినవరించివారు. వరించినవెనుక వెంటియుట హిందూవతివలె భర్తము కాదు. ఏపాఠమును మనము ధరింపుమో దానిని చక్కగా నిర్వహించుటలో క్లిరికలదుగాని పెద్ద వేషములు కావలెనవికోరుట వట్టిభ్రమ. అందఱును రాజవేషములు వేయజాలరు. వేయటకు వీలుకూడలేదు. రాజవేషమే అటలో రక్తిపుట్టెయనవట గూడ కల్ల. సేవకవేషము వేసినవాడే పెబాస్ అని పించుకొనుట మనకు తెలియని సంగతికాదు. కాబట్టి ఉద్యోగములో కాదు గౌరవముండునది. దానిని నిర్వహించుక క్లిరి. ఆశక్తిసంపాదించుకొను నాపక్తి యుండినగాని జీవితములో రక్తిలేదు. ఉపాధ్యాయుని పాత్రమును చక్కగా నిర్వహించి మీరు మెప్పుబడయవలెనుగాని, జీతముచాలదని, ఇకొప్పెక్కురుల బాధయని, కుగ్రామమని, కూరగాయలు దొరకవని వేసిరి, నిప్పుపాపెండజనదు.

నీరిని అంజనేయులుగ రిడవన్యాసమునుండి:—

సంగీతము-ఆరోగ్యము:—

మం. వేం. సరసింహా రావుగారు, బి.ప.

సంగీతము సృష్టిలో విజయగల్గిన గొప్పదేవుడగును. సంగీతము చేతనే యెల్లజన్మలను కుదర్చవచ్చును. ఆయోధులును మందులు పరికినూలివని యగునపు దిదిచేసినమహోత్సవము ప్రత్యేకముగా గుర్తించవలెను. శ్రీమదేవుని కాలములో పాల్ పై దయ్య మాజేసిందివచ్చుడు చేవిడు వీణవాయిద్యముచే వానిని పాల్ పోదెవట. క్రితమెన్నెప్పియూ గావరసాపాదనా మహిమచే వ్యభిచారప్రయత్నములనుండి మరలినట్లు గ్రీకు చరిత్రకారులనుండి తెలియుచున్నది. పూర్వపు రాజు లెంతోమంది సంగీతముచే ప్రజల తిరుగుబాట్ల నణచిరి. గావముచే పిచ్చితనము శాంతింపగలిగినది. తీబెట్ దేశమును పిన్నవక్రొవితే మానసిక బాధ్యములను కుదర్చకల్గిరి. మార్టింస్ మహాయుధు పాటచే నుష్ణములను నిహృత్తింపెను. గావముచే పాముకాట్లు, తేలుకాట్లు శాంతింపగలవట. మురళీనాయిద్యము ప్లేగు మహాబాధ్యమునకు దివ్యవిధమని డెమోక్రిటీస్ నిశ్చయముగా తెప్పెను. ఇట్లు పూర్వకాలమున సంగీతము ఆరోగ్యపాదమని తెప్పబడెను.

(భాగవతపురిక.)

లక్ష్మీదేవదాసుల పెండ్లి ధర్మసమ్మతమైనది:-

శే 29 ది సాయంకాలం 5 గంటలకు బ్రహ్మపుర ఆంధ్రభాషాభివర్ధినిసమాజములో శ్రీమంతుపల్లి మార్గ నారాయణశాస్త్రిగారు ఈక్రిందివిధముగ సూచించిరి.

యుల కూర్మనాథరావుగారిచేతను ప్రత్యక్షతరము లిచ్చిరి.

1 ప్ర. మొన్న జరిగిన లక్ష్మీదేవదాసుల వివాహము ధర్మసమ్మతమయినదేవా?

ఉ. "నాదనాలక్షణాల్లోధర్మ" అనున నేదము లచే ప్రయుక్తమయి సర్వజనహితమును గూర్చునదియే ధర్మమనియు, కర్తవ్యమనునట్టిధర్మము స్థూల సూక్ష్మ ధేదములచే అందుచిగములనియు పరాశర శ్రుతి ఆచారశాస్త్రలో "మందమతిభిరపినుభేవ బుధ్యమానకౌచాచమన సంధ్యావందనాదిసూలధర్మ శాస్త్రపారంగతైః పండితైరేవ నోద్ధుంయోగ్యః ఇతిచేమం ఆధర్మత్వభ్రాంతి విషయోద్రోపదీవివాహా దిన్మాప్నోత్తధర్మజనగధర్మముస్థూలసూక్ష్మ ధేదములచే స్థిరవిధము. మందబుద్ధులగువారు ములువుగ తెలిసికొనుటకు యోగ్యమగువాహ్యమగు శాచాచమానసంధ్యావందనాదుల స్థూలధర్మమనియు, శాస్త్రమును తెలిసిన పండితప్రసరులచే తెలియబునదియు, ఇతరులకు ఆధర్మత్వభ్రాంతినికలుగజేయు ద్రోపదీవివాహమునట్టి ధర్మము సూక్ష్మధర్మమనియు, ధర్మమునకు నిర్వచనముచేసియున్నాడు. అవిధముగ శాస్త్రపారంగతులుకాని మందమగులకు ఆధర్మత్వభ్రాంతి విషయక మయినదే మొన్న జరిగిన యాలక్ష్మీదేవదాసులపరిణయము గనుక అది ధర్మసమ్మతమని వేర తెప్పవక్క-అలేదు.

2 ప్ర. అట్లయిన పూర్వకాలమందులేకట్టి యిట్టి సంస్కారములు మనమతమునకు విరుద్ధమయినను ఆచరించుట ధర్మమనియే మీముభిప్రాయమా?

ఈ పూర్వకాలమున నిట్టి సంస్కరణవివాహములు లేకపోలేదు. పూర్వము శ్రీపరశురావుచారు చండాలస్త్రీయగు నమంధతిని పెండ్లాడిరి. మొదటి నుండియు యిట్టి సంస్కరణములు జరుగుదునో యున్నది. అది కాస్త్రసంస్కృతముకావచ్చుటకని ద్రౌపదినివాహించిని ధర్మసూత్ర్యులనుమరించి ధర్మబద్ధములగును. అట్టివి మరలవిరుద్ధముగానేరవు. ఎందుచేతననగామతమునేది సర్వమానవసృష్టికి కావలసినదేగాని సృష్టిలో నొకభాగమగు మనుష్యజాతికేగాదని వాయుభిప్రాయము. ఆవిధముగ యేసంస్కరణవలన సర్వమానవంబుము తెలికాభివృద్ధిగలిగి జ్ఞానవంతమై యెప్పుడో అట్టిది మనమతమునకు అనగ విశ్వమంతటిలో నొకటియగు మనహిందూమత విరుద్ధమయినను చేయుట ధర్మమేయగునని వాయుభిప్రాయము. ఆచేయుటచేత మనమతము అభివృద్ధిగాంచునేగాని ఇప్పటివలె సంకుచితముగానేరదు. హిందూమతమును ఒకవిశ్వవ్యాప్తమగు సేకమతముగ నేయుటయే శ్రీ గాంధీమహాత్మునియందేశ్యము (తెలింగప్రతిక.) మైందవననితలు, క్రొత్తపాశ్చాత్య

భావములు:—

శ్రీమతి రాధారాయి మద్యారాయనతిగాదు, పూనా ఇండియన్ ప్రెసుమన్నయానివద్దటి కాన్వోకేషను అధ్యక్షపీఠమునుండి యుపన్యసించుచు, ఈవిషయమునుగూర్చి కొన్ని సుందరమును అభిప్రాయములను ప్రకటించుచున్నారు. “గృహయాజ్ఞానవ్యవస్థయమున నవాదినండియు హిందూనిత ఒక అనుమనమైన అధికారము గౌరవము స్వాతంత్ర్యము ననుభవించుచున్నది. హిందూజీవనమునకు కుటుంబమునునది ప్రాణమువంటిది. అట్టి కుటుంబవ్యవహారనిర్వహణములో ఆమెకు తెలియని యంశమేలేదు. ఈవిషయమునుగూర్చి ఆమె అనుభవమెట్టిదో అధికారమునట్టిదే. ఇట్టి అనుభవాధికారములను చూచిన పాశ్చాత్యులు నిచ్చెఆపోకమానరు. మన ఆచారవ్యవహారములు వారికి తెలియకపోవుటచేత మనస్త్రీల నిజమైన సయాన్నత్యమును వారు గ్రహించలేక కొన్ని అస్పృశితులు పడుచు గృహముల చరిత్రలమాత్రము పఠించి

పాశ్చాత్యదేశములలో మనలనుగూర్చి లేనిపోనియవధ్రంకపుకథలల్లి వ్యాపించియుండుదురు. ఇట్టిచర్యలంతర్జాతీయసాంఘికనీతి మర్యాదలకెంతయు కళంకదాయకములు. స్త్రీలు సాంఘికరాజకీయపాక్కులను బడసివచో మనసల్పేచదాయములు కూలిపోవునని భయపడువాడుకూడ మనలో కొందరుకలరు, కాని వీరిభయములు నిరాధారములు. అయినను పాశ్చాత్యవాసవల సలవరదుకొని స్వీసాంత్ర్యమునకై పోరాడుచున్న భారతీయనీతిలును మఱువరాని విషయమొకటి యున్నది. మనదేశములో సంఘసంస్కరణ మనసరమేకాని సంఘసంస్కరణ మనగా మనదేశపుసవాతవాచారముల నట్టసీదాగా విరోధకమైన అభ్యాసములను అచారములను నవలంబించి విజ్ఞప్తులుటయని మనము గ్రహించరాదు. మన జాతీయధర్మములును కుటుంబాసక్తియు మనమేమటరాదు. సవారనమునుండియు కుటుంబమునందున్న ఆమెసానమువామె గౌరవప్రదముగనిలతెట్టుకొనుచు దేశమును ప్రపంచమును చక్కచేయుకృషియందు విశేషము పాల్గొనుచు లేవనను తనసంతతికిని గృహమును ప్రపంచమునుగూడ పాఖ్యప్రదముగ చేయు ప్రయత్నములయందు నిమగ్నయైయుండవలెను.

ఇప్పుటిగతి:—

పూర్వము దేశము విశ్వర్యవంతముగ నుండెడిది. ఇప్పుడురోజులు మారినవి. పున్నదానికిని కావలసినదానికిని సమన్వయము కరుదుటలేదు. ఎందుకొనినవివరితమే. పుట్టుటకుగాని పోవుటకుగాని సాఫీ మార్గము కనుపించుటలేదు. జైద్యసహాయము లేనిది పురుషురారు. ప్రాణముపోదు. యాంతిమధ్యధనమానప్రాణక్షయమునకు పోలీసులు, స్టేషన్లు, కోర్టులు, ఖయదులు లేకుండ కాలము జరుగుదు. పల్లెటూళ్ళలోను, చుట్టువాసులలోను నిజముగ నిచ్చును నీరును కరువైనవి. వంటనరకు లేక పల్లెటి గ్రామాదులలో సంసారము దుర్భాగముగ నున్నదని చెప్పవచ్చును. ఎక్కడనుండియో నరవి సిరుమానులు దిగుమతి అయినగాని పాయిర్లాబరు. పిల్లిలేవరు. నూరినీరు చప్పన. చెరువుగట్లు బహిర్దేశ ప్రదేశ

ములై తెరువునీరు కోటికిపోదు. ఇక మరలియ్యము
పుణ్యమున పిండపుష్టి కీనించుచున్నది. బడులకు,
పాకాలలకు, కళాకాలలకు వీని చూచినచో రూపు
లేఖలలో వికాస మెక్కడవోగాని గన్పించదు.
పిట్టరూపు, పేడిమొగముగల జవాభాకావలసినంత.
100 కి 60 మంది కండలేనివారు. ఎముకలతోనూ,
బక్కచేతులు, చాతీలు పెన్నంటుట మూలమున
దెబ్బ ప్రదేశాలలో ముఖ్యముగా గుండె పిట్టలే
కాన్పించుచున్నది. నికానిదాల్లసంఖ్య ఎక్కువ అనుట
మాని మనకు నీరసాలెక్కువన్న సంగతి జ్ఞాపక
ముంచుకొనుడు. ఇట్టి దుస్థితికి కారణభూతము
నిర్వీర్యమని చెప్పకతప్పదు. ఇందులకు ప్రస్తుత
విద్యావిధానముగాని ప్రస్తుత వాణిజ్య వ్యాపారక్రైతి
రిగాని వనవాగరికతా మహాత్మ్యముగాని గారణమని
నేనొప్పుకొనజాలను. ఎందుచేతనన ఆయ్యవి ప్రపంచ
చమునం దెల్లెడలను నిండియున్నవి. యితరచోట్ల
ప్రజలెట్టి హింసెతిలో లేరు. నాదృష్టిలో నిజముగా
కారణము పూర్వపు గ్రామకట్టడి, గ్రామ సౌభా
గ్యము, గ్రామ పంచాయితీ పరిపాలనా విధానము
మాయమైపోవుట. వర్తక వాణిజ్యములవల్ల మనకు
ధనాభావమేగాని ధనాకర్షణములేచున్నది. అట్టితం
వాటికారణమండి తప్పించుకొనుటకు దారిత్రైన మనకు
కన్పించుటలేదు. కష్టించి పండించిన పంట సరసముగా
ధరకు రవాణా చేయగలుగుట కైతునకు మించిన
పనియైయున్నది. అందుచే పంట పరాయి పెద్దచును
వ్యర్థ పరమగుచున్నది. పోలములు ఫలవంతముగా
నున్నను పల్లెటూళ్ళు పరపతిలేకుండ నున్నవి.
పూర్వపుస్థితికి యిప్పుటికిగతి లేదా యిది. పల్లెటి
గ్రామాదులు లేవు బాగు తామెరుగుడినట్లు కాన్పిం
చదు. అవి పట్నవాసములపై నెక్కువగా నాధారపడి
యున్నవి. అందుచే పరాధీనత వాటిరెండిని ఆర
హించి యున్నది. నైస్రాయి పట్నవాసములో
వుంటాడు; పెట్టియాను పల్లెటూళ్ళో వుంటాడు.
కలెక్టరుది పట్నవాసం; కరణాంది పల్లెటూరు.
కోర్టు పట్నవాసంలో; కేసు పల్లెటూరులో. వర్త
కడు పట్నవాసం; వ్యవసాయదారు పల్లెటూరా
యన. కాక్టరుగారిది పట్నవాసం; లోగిది పల్లె

టూరు. పెండికుమారుడు వనవాగరికతా సంచున్నాడు;
పెండికుమార్తె పల్లెటూరిపిల్ల. — పిటిమధ్య, గల
నై పరీత్యముపోవుటెట్లు? ఆయ్యది పోయినచో వాటి
మధ్య సమన్వయము కుదురగలదు. అది లేకపోవుటయే
నేటి దుస్థితికి కారణము.

(భుమిడిపాడి సత్యవాచాయణగారి
ఉపన్యాసమునుండి)

మహాత్మునకు వినిపించిర ఈశ్వరవాణి:—

‘ఈశ్వరవాణి’ యనినను, ‘సత్యవాణి’ యనినను,
‘అంతర్వాణి’ యనినను, నాయభిప్రాయమున కొకటే.
శేషెట్టిరూపమును చూడలేదు; చూచుటకు గూడ
నే నెన్నడు ప్రయత్నింపలేదు. పరమేశ్వరుడు
రూపరహితుడనియే వాచివ్యాసము. నేను వినిన
వాణి అతిదూర్ఘమయ్యను, అతిసమీపస్థము. మానవ
కంఠమువలె వది సుశ్రుక్తముగా, సుస్పష్టముగా, వాకు
వినిపించినది. ఈ వాణిని నేను చినుటకు బూర్వము
నా వృద్ధ య మ తి భయంకరవేదనాకాంతమై
యుండెను. పాశాత్తుగా వాణి వాణి విన చచ్చినది.
విని, అది యా వాణియేయని నేను నిశ్చయము చేసి
కొంటిని. వేదన యణగిపోయినది. నేను శాంతిని
బొందితిని. తోడనే యుపవాసము సంకల్పించి,
కాలనిర్ణయము గావించితిని. ఆనందము నన్నా
ఛరించినది. ఇది రాత్రి 10, 11 గంటలకు మధ్య
జరిగినది. శాంతుడనై, ప్రాయోటన మొనరిడితిని. నే
ప్రాసినది పాశకుడు చదివినయే యుండును.

నేను విన్నది నిజముగా నీశ్వరవాణియేయనియు,
ఉద్రిక్తభావనా ప్రతిధ్వని కాదనియు, నే నింతకన్న
నెక్కుడు సాక్ష్యమే మీయగలను? సంకయాత్ముని
విశ్వనింపజేయుటకు నాకింతకన్న జేటుసాక్ష్యము
లేదు. అది నేనలము భ్రాంతియనియు, కల్పిత
మనియు నత దనుకొనునుగాక! అదియే నిజము
కాదయ్యను. కాదని నేను నిరూపింపజాలను. కాని
యిదిమాత్రము నిజము; ఈ ప్రపంచముంతయు నేక
గ్రీవముగ కాదన్నను, నే విన్నదీశ్వర వాణియేయను
నా విశ్వాసము చలించుకాలదు.

(కృష్ణాపత్రిక)

గ్రంథ ప రి చ య ము

దేశ భక్తుడు :—

క్రామపైజా 218 పుటలు. ఆంగ్లభాషలో శ్రీయత కె. యస్. వెంకటరమణిగారు వ్రాసిన 'Kandan the Patriot' అను పద్యము శ్రీయత గుజ్జం సుబ్రహ్మణ్యయ్యగారు వ్రాసిన ఆంధ్రానువాదము. శ్రీయత వెంకటరమణిగారి గ్రంథములు ముద్రసిద్ధ ఆంగ్లవిమర్శనల సంస్థానములకు పాత్రమైనవి. వానివలన సతనికి ఖండాంతరభ్యాతికూడ కలిగినదని ఆంగ్ల సైయంగవలెను. అట్టివారి గ్రంథము లవశ్యాను వాదనీయములనుట కాటంకములేదు. ఈపనిని కొంత నిర్వహించినందుకొంద్రులు శ్రీసుబ్రహ్మణ్యయ్యగారి సేవలయే ప్రశంసించక మానరు. కైలి మధురమై బలిష్ఠమై సహజమై గ్రంథ మాంశీకరణమును మాటను మాటించుచుండును. దేశసేవ చేయగోరువారెల్లరును దీనిని చదివి నిరాదంబర ఆత్మసమర్పణమును కథానాయకుడగు కందను జీవితమునుండి నేర్చుకొందురుగాక! వానిల్ల రామస్వామి కాస్తూరిలు అందు పన్నువారు దీనికి ప్రకాశకులు.

మాధవాశ్రమము :—

క్రామపైజా 132 పుటలు వెల రు. 0.8.0లు. గ్రంథకర్త గుంటి సుబ్రహ్మణ్య శర్మగారు. ఇది యొక చక్కని పద్య. వివ్యాధికులు చట్టములకు ఉద్యోగములకుపై పోవుట మాని గ్రామములలోనే పీఠపడి ఆక్కడి వివాదముల వాసి, దుర్వ్యయము లను పోలగించి, పారిశుధ్రతను బోధించి, పంటలు పెంచి, సామ్రాజ్యత్వము పెంపొందించి దేశస్వత్వమునకు పాటుపడవలయునని గ్రంథకర్త ఆశయము. కథానాయకుడు మాధవశర్మగారి పరిశుద్ధజీవము, త్యాగకృత్యములు, స్నేహితులను మొదలగునవి గ్రామ సేవకుల కాదర్శప్రాయములుగానున్నవి. ఇది ప్రథమ భాగము. ఈ గ్రంథమును తమ 7వ పుష్పముగా ప్రకటించిన శ్రీ కృష్ణదేవరాయ గ్రంథమాలవారు

ద్వితీయ భాగమునుకూడ పత్వరముగ ప్రకటించి పాఠకలోకముయొక్క కుతూహలమును తీర్చురుగాక! రాయ భారము :—

క్రామపైజా 188 పుటలు. వెల రు. 1-8-0లు గ్రంథకర్త శ్రీ భాగవతుల వృకంపశర్మగారు బరం పురం. వేగుమక్కు గ్రంథమాల 45వ పుష్పముగా ప్రకటితము. కథ విరిహాసికము. పదలయాచమున ఆహ్లాదములుగ విధించబడి మృదుమధుర భారాశ గంభీరద్యములో భారతచరిత్రయంతయు వేడు తిరిగి మన కండ్లకు కట్టివట్టు చిత్రించబడినది. భారతచరిత్ర మెన్నిపారు తెన్నిభాషలలో విన్నను తనివి తీరదనుట యటంచునిచ్చి గ్రంథకర్తయొక్క శయ్యామాధుర్యమును, కల్పనావిలాసమును కథకు మజియొక్క పవనరతు గూర్చుచున్నది. చిరకాల ప్లావితమైన యీ గ్రంథమాల సేటివలపును ఇట్టి సజీవగ్రంథములకు ప్రకటించ గల్గుచుండుట పోష కాధిమాన విద్వమువారి యాదార్యమును పాఠక లోకముయొక్క జౌదార్యమును వేనోళ్లను జాటు చున్నది.

పాశ్చాత్య భావ ప్రపంచము :—

భారతదేశముమాత్ర మాధ్యాత్మిక జిజ్ఞాసయందు నిరతిగలదనియు, పాశ్చాత్య దేశీయలెల్లరు భౌతిక సంపదైతారాధకులనియు మానలో పనేకులు తలంతురు. కాని అది పొరపాటు. పాశ్చాత్యప్రపంచములో సుమా రొక శతాబ్దమునుండి చెలరేగుచున్న భౌతిక నాగంతా ప్రాగల్భ్యములోకూడ దాని నీపడించుచు పరిహసించుచు తిరస్కరించుచు ఉత్తమసౌందర్యములను చిత్రవృత్తులను లేజన్సులను చూపు ప్రవక్తలు, కవులు, యోగులు, కర్మ యోగులు, దేశభక్తులు, తత్వవేత్తలు ఉదయించి ప్రకాశించుచునేయున్నారు. అయితే ఆనాగరికత యొక్క తంత్రములకు చిక్కక విరట్లు తమ వ్యక్తిత్వ

మును నిలబెట్టుకొని ధీరులై తమధర్మములను ప్రకటిం
చినాకా ఆ ఆధికారిక నాగరికతయు ఇట్టివారి బోధ
నలనలన పెట్టి మార్గదర్శమును కాని బడయుక తన వికృ
తపు పోకడలను తాను పోవుచు ఇట్టి మహనీయుల
నిద్ధాంతములకును వ్రాతలకును ఒక దూరపుసలూము
మాత్రము పెట్టి విశ్వవిద్యాలయధ్యాపక శిష్యులృం
దముల సుకసమాత్రనిమిత్త మానూ గ్రంథాలయ
ములో లిగించిపెట్టినది. కార్టెలుయొక్క పీఠా
రాధనభావముకాని ఎమర్సనుయొక్క సాంసిద్ధిక
తత్వముగాని, గెటియొక్క సుందరవైరాగ్యముకాని
ఆనాగరికతపై పెట్టి చిన్నములను చిందలేకపోయి
నది ఈ నాగరికతయొక్క ఘోరపీడనములచే
కందిమ్రుందుచుండిన ఇటాలియా రస్సెస్ పేదలు మాత్ర
ము మేజనీ, టాలస్టాయిల వ్రాతలవలన సర్వంకష
పాహసోదేకములకు పశ్యులయి రాజకీయములలో
తమ కనుకూలములగు మార్పులను చేసుకొన
గలిగినారు. తండ్రి తాతల సంప్రదాయములయం
దును ప్రాచీనాచారములయందును విశ్వాసము
పూర్తిగ దొలగిన కాని పాశ్చాత్యదేశపు ద్రవ్యనాగరి
కత విజృంభించినదరు. అది విజృంభించుచున్న దేశ
ములలో వ్యక్తి విజృంభణము స్త్రీ స్వాతంత్ర్యము
తమంతట తామే లేకత్తకమానవు. వీనిని బోధించు
టకు కవులు గ్రంథములు వాటికములు మొదలగునవి
వ్రాయుట చర్చితచర్యణముగను. ఏదేశమునందైన
నుదయించు పెద్దలును కవులును ఆదేశపు నాగరికత
యొక్క ఆధిక్యతను గొనియాడువారైయొనమందురు,
లేదా దానిలోని దోసగులను విగచి తిరస్కరించు
వారైయొనమందురు. అట్టివారిలో 'పేకెన్నికగన్న
'భావప్రతినిధు' లేనమందుగురిమిద సుందరమును విమ
ర్శనలను ఎనిమిదింటిని వ్రాసి శ్రీయుత యమ్. వి.
యన్. సుబ్బారావు ఎమ్. ఎ. గారు ఆంధ్రలోకము
యొందుటనుండువారు. ప్రాక్ ప్రతినిధి గ్రంథమాలా
(రాజమహేంద్రవం) సంపాదకులు శ్రీయుత
కామరాజు పామమంతరావుగారు వీనిని ప్రథమ
పుష్పముగా ప్రకటించినారు. వారు తమ పీఠికలో

చెప్పునట్లు ఈ గ్రంథపతనము అనకాశముగల యువ
కులందరియందును "ధర్మచిహారణను పురికొల్పగల"దని
యాసించివచ్చును. (కామరాజు 104 పుటలు వెల
దు. 1-4-0.

సనత్సుబాతీయము, ద్రావదీస్వయంవరము:-
కీర్తిశేషులగు అశండి న్యాసమూర్తి కామ్రులు
వారు "శ్రీమదాంధ్ర భారతనవనీతము" అను
గ్రంథమును వ్రాసియుండిరి. కాని నార్థక్యము
రచనాసామగ్నత మొదలగు కారణములచేత వారును,
ధనాభావముచే మద్రాస్ సేవాసదనము (కీల్పాకు)
లో తెలుగుపండితులగు వారి పుత్రులు శ్రీయుత
అశండి వెంకటకాస్త్రీగారును వానిని ప్రకటింప
జాలకపోయిరి. అంత పెద్ద గ్రంథమును ప్రకటింప
సాహసింపగల సారస్వతాభిమానులుగాని శ్రీమం
తులుగాని యాంధ్రదేశమున కొంతగానుండుట
గని వెంకటకాస్త్రీగారు అందులోని భాగము
లను కొరవవారి కచ్చొత్తించుకొన నిచ్చివేయు
చున్నారు. కొల్లాపురం స్నేహలతా కవితా సంఘము
వారు ప్రకటించిన సుకన్యా చరితమును మే మిదివర
కొకసారి విమర్శించితిమి. భారతీ పుత్రికాధిపతులును
ఆంధ్ర సాహిత్య పరిషత్పత్రికాధిపతులును ప్రకటిం
చిన సనత్సుబాతీయము, ద్రావదీ స్వయంవరమును
గ్రంథములు నేడు మా కార్యాలయము వలంకరించి
నవి. విషయములు పురాణప్రసిద్ధములు. కైలి గంభీ
రము. అచ్చ తెలుగు, అది సంస్కృతపదము లక్క
చెల్లంద్రవలె అనగి పెనగి పద్యపద్యంబునను హృ
ద్యంబుగ వాట్యములు నేయుచుండును. కైలి విద్య
దైకసాధ్యంబయ్యు శ్రద్ధాసహితులై పఠించువారి
తెల్లరికి నుత్సాహశ్రేణులు లేకల్పించుచుండును. శ్రీ
మఃకు లింటి సమా రాధనమువించును శీరతరతీర్థశ్రీ
యుక్తులు మాత్రమే నేవించి యానందించునట్లు
ధీమంతులగు కామ్రులవారి కవిత్వపుటామెతను
శ్రద్ధాన్వితులైన పండితులు మాత్రమే అనుభవించి
అనందించగలరు. ఎట్టి పామరులైనను ఇందలి పది
పద్యములు ప్రాథమ్యగ శేష్యకొన్నచో పండితులు

కాక మానరు. ఆంధ్రమహాజల శ్రీవారి గ్రంథము లను పుస్తకములుగాగాని ఘట్టఘట్టములుగాగాని ప్రకటింప దొరకొందురుగారే. పై గ్రంథములు రెండింటి వెలలు రు. 0-8-0లు, రు. 0-4-0లు మాత్రమే. ఈ గ్రంథములు వలయువారుకాని, ఇతర గ్రంథభాగములు ప్రకటింప నోరువారు కాని సేవాసదసమున తెలుగుపండితులుగారగు వేంకటకాశ్రమిగారి పేర వ్రాసుకొనవలెను.

నా ప్రభువు :—

క్రామశైలి 90 పుటలు. వెల రు. 0-4-0లు మాత్రము. గ్రంథకర్త శ్రీమతి వీరచమేని సత్యవతిగారు. శ్రీకృష్ణకు భగవదవతారమనియు శ్రీ గౌరాంగప్రభువు శ్రీ కృష్ణావతారమనియు శ్రీవర నాథబాబాగారు గౌరవాంగప్రభువుయొక్క అవతారము గనుక శ్రీకృష్ణ శ్రీ భగవదవతార మేమనియు శ్రీ పారనాథబాబాగారి కివ్యవర్తముయొక్క సంపూర్ణవిశ్వాసము. శ్రీ పారనాథబాబాగారి జీవితము నుండి పెక్కు నిదర్శనములను తీసుకొని యీ సంగతిని ఋజువుపరచుచు శ్రీ చింతాదీక్షితులుగారు లోగడ రెండు గ్రంథములను వ్రాసియుండిరి. వేదీ గ్రంథకర్తయు మరియొక గ్రంథమును వ్రాసి ఆంధ్రజనులకెల్లటికీ నీవిషయము జ్ఞప్తిపరచుచున్నారు. శ్రీ వెదురుమాడి శేషగిరిరావు వంతులుగారు దీని కొక మందరమగు సహాధ్యాయును వ్రాసినారు. గ్రంథము ప్రభువుగారి ఉపదేశామృతముతో తొలు కాచుచున్నది. ఆంధ్రు లీగ్రంథమును పఠించి తరింతురని కోరుచున్నాము. కాకినాడ శ్రీ పారనాథ తత్త్వచింతాసభ, ఆంధ్రకాళివారిపల్ల ప్రతులు వెలకు లభించును.

కళ్యాణి :—

ఇది యొక సచిత్ర మాసపత్రిక. సంపాదకులు గంటి మూర్తినారాయణ కాశ్రమిగారు విజయనగరం. ఏప్రిల్ మాస సంచిక మా కార్యాలయమువకు వచ్చి పది. డబులుక్రామ 20 పుటలు, చద్యములు, కథలు,

మొదలగు విషయములు గలవు. రాజా చిత్రమనేన వర్త్యుగారి ముఖచిత్రమును, పెట్టి లక్ష్మీవరసింహంగారి 'చిత్రమాలిక'లను గ్రంథమును రాజావారు కృతి నందుచున్న చిత్రమును గలవు. వడ్డాది సుల్తానరాయణుగారు, వేంకట పార్వతీశ్వరకవులు, శేషుడి శిష్యుగారు, బాపుబాగారు, పెట్టి లక్ష్మీవరసింహంగారు మొదలగువారు వ్రాసిన పద్యములును, పూడి పెద్ది వేంకటరమణమ్మగారు వ్రాసిన సర్వీసు అను కథయు గలవు. చందత్వరము చందా రు. 2-0-0.

వై జ యం తి :—

కొల్లాపుర స్నేహంతా కవితాసంఘమునుండి వెలువడిన వార్షికపత్రిక. శ్రీమతి చేబ్రోలు సరస్వతీదేవి (నూనబీడు)గారు సంపాదకురాలు. డబులుక్రామ 82 పుటలు. చిలకమర్తి లక్ష్మీవరసింహంగారి భట్టకతకము, అనుండి వ్యాసమూర్తి కాశ్రమిగారి నుకవ్యా చరితము, జనమంచి వేంకట్రామయ్యగారి మేఘసందేశము మొదలగు ప్రాథకావ్యములును, 'వ్యవసములు ఫలించువా', 'యతులుప్రాసలు' మొదలగు వ్యాసములును ఇందు గలవు. ఇట్టి యుల్కృష్ట లేఖకుల కావ్యములపై సేకరించి ఒకనో చేర్చి ప్రకటించిన సంపాదకురాలు శ్రీమతి చేబ్రోలు సరస్వతీదేవిగారు ఆంధ్రుల కృతిజ్ఞుల కెంతయు ప్రోత్సహించురాలు. వెల రు. 1-0-0.

ప్రాథమిక పాఠశాల :—

ఈ మాసపత్రికయొక్క ఏప్రిల్, మే మాసములకు సంబంధించిన సంచిక మా కార్యాలయము వలంకిరించినది. బందరు, కైకలూరు తాలూకా బోర్డులు, బందరు గవర్నమెంటు ట్రెయినింగు స్కూలుల యాదరణక్రింద ప్రకటింపబడుచున్నది. ప్రాథమిక పాఠశాలాపాఠ్యాయుల కుపయుక్తములగు పాఠశాలకృంగారము, మాదిరిపాఠములు, విద్యా ధర్మములు, గురుభక్తి మొదలగు సంకములను గూర్చిన వ్యాసము విగ్రహ కలుపు. ఇంకొక విద్యా విషయిక సభలు, ఉపన్యాసములు ప్రచుర్యనములు

சென்னை கல்வி

சென்னை - கல்வி

సి నీ మూసటి రాంపూరికి జ్యో

వ ని తా లో క ము

శ్రీమతి గుళ్లపూడి విశ్వేశ్వరమ్మగారి జన్మస్థలము, గంజామునుండలములోనున్న బరంపురము. శ్రీకల్లికోటకళాశాలయం దాంధ్రవండితులై యుండిన శ్రీయుల వసుమతి కృష్ణమూర్తిగారి కీమే ప్రథమపుత్రిక. ఈమె తల్లిపేరు శ్రీమతి వెంకుబాయమ్మగారు. వీరు మంచి సంఘసంస్కర్తలు. కృష్ణమూర్తిగారు సాహిత్యమునందే కాక సంగీతమునందును మంచి ప్రవేశమున్నవారు: ఫిడేలు, మురళి, మృదంగము మొదలగు జంత్రిములయందును బ్రజ్ఞగలవారు. శైశవమునుండియుఁ దమపుత్రికకు తామే స్వయముగ సంగీతముఁజెప్పిరి. ఫిడేలు గూడ నేర్పిరి.

శ్రీమతి విశ్వేశ్వరమ్మగారి కిది యింటివిద్య. పదిపండ్లెండ్రుండియు నీమెను దండ్రు గారు కాకినాడ, రాజమండ్రి, మొదలగు నగరములకు బిలచుకొనిపోవుచు నచ్చటచ్చటఁ గల పెద్దలయెదుటఁ బాడించి వారి యాశీర్వాదముల నీమె కిప్పించుటయు వాడుక. ఈకార్యమునందు వా రితరులవలని నచ్చునిండలోర్చి యుండుట ప్రశంసాపాత్రము.

పరమపవిత్రముగు సంగీతవిద్య, పదుపుగత్తెల పాలబడి చెడుచు, సద్బ్రహ్మల యాదరణమునకు దూరమగుచుండు కష్టకాలమును గుర్తించి కృష్ణమూర్తిగారు మిక్కిలి విచారించి, యట్టికొఱత నివారంపబూని తమ కంటుంబముతోఁగూడఁ మదరాసునకువచ్చి అడయారులో థియేట్రాఫికల్ కాలేజియందు సంగీతసాహిత్యశిక్షకులై యుండఁజొచ్చిరి. అచట శ్రీమతి విశ్వేశ్వరమ్మగారి రాంగ్లభాషలో మూడవపాఠమున జేర్చుకోఁబడి విద్యాభివృద్ధి జేయుచుండిరి.

1980 లో మద్రాసునగరమున, సంగీతపరిషద్వర్గమువారిచే జేయఁబడినఫిడేలు పోటీపరీక్షయందు, ద్వితీయబహుమానమును బడసిరి. మరుదవాడ శ్రోత్రీయదారులగు మ. రా. శ్రీ గుళ్లపూడి రామచంద్రయ్యగారు ఈయమను బాణిగ్రహణము జేసుకొనిరి. వీరును కళాభిజ్ఞులగుటవలన శ్రీవిశ్వేశ్వరమ్మగారు, తమ గానకళాపదర్శనములఁ గావించుచు పిన్నపెద్దలచే మెప్పువడయుచున్నారు. మరియు శ్రీరామచంద్రయ్యగారికి నాటకములయందత్యంతప్రితి. వీరు సుగుణవిలాససభయం దొకపుడు పేరెన్నికఁగాంచియుండిరి. స్త్రీలు నాటకరంగమున నిలువనచ్చును—దానివలన దోషములేదని వీరియాశయము కాఁబట్టి తమ యర్ధాంగియగు శ్రీమతివిశ్వేశ్వరమ్మగారికిగూడ రంగస్థలప్రవేశము గలిగింది. అందునగూడ నీమె పెద్దల మెప్పుగడించెను

శ్రీమతి గుల్లపూడి విశ్వేశ్వరమ్మగారు

నివేదికలు మొదలైనవికూడ ప్రకటించబడుచుండును.
సంవత్సర చందా రు. 1-8-0.

ప్రకృతి :—

ఇది యొక ఆంధ్ర ఆరోగ్యవిషయిక మాసపత్రిక. రెణవాడలోని ప్రకృతి అధ్యయనానికి ప్రకటించబడుచున్నది. ఇప్పటికి 18 సంపుటములు ముగిసి 14వ సంపుటము జరుగుచున్నది. ప్రకృతికాస్త్రోత్థా అనగా తొట్టివైద్యము, లింగస్నానము, ఆఘరి, ఆపక్యాచారము మొదలగునాది మూలమున వివిధ రోగముల బాపు మార్గములనుగూర్చి అనుభవజ్ఞులు, వ్రాయు విషయము లిందు ప్రకటించబడుచుండును. చందా సం, 1కి రు. 3-0-0లు.

భారతీ పత్రిక :—

ప్రతి కవివారమును బరంపురమునుండి ప్రకటించబడుచుండు తెలుగు పత్రిక. ఇది శ్రీయుత యమ్. వి. రమణరావు బి. ఎ. గారి సంపాదకత్వమున వెలువడుచున్నది. కొంతకాలము క్రిందట దినపత్రికగానుండి ఇది చేసిన నేడు నాంధ్రులు మరల చాలరు. ఆంధ్రరాష్ట్ర పునర్నిర్మాణ ప్రయత్నములును, గంజామునుండి ఆంధ్రభాగము లుక్కుర్ రాష్ట్రములోనికి సంక్రమించునంతయు ప్రయత్నములును తీవ్రముగ చేయుటచేసిన యిత్తరిని, “మ్యూజిరిస్మా” అను క్రొత్తపత్రికను పెట్టి ఉక్కుగులు గంజా మాంధ్రభాగముల కటించి ప్రయత్నించుచున్న యిత్తరిని, ఈ పత్రికాసంస్థాపన మత్స్యవసరమును ఇది చేయుగల నేన ఆపారమునైయున్నది. పత్రికలోని సంపాదకీయములును వ్యాసములును చద్యములును వార్తలును ఈ మహాసమస్యకు చెందినవై ఆంధ్రతత్వమును వెల్లిగక్కుచున్నవి. ఇట్టి పత్రికలకు పర్యవీధములను చేయూతనిచ్చుట గంజాం, విశాఖపట్టణ మండలముల ఆంగ్లాలకేగాక యెల్లరకు నవశ్యకరమైయున్నది. సంవత్సరము చందా రు. 4-0-0లు మాత్రమే.

శ్రీ ఆంధ్రసాహిత్య పరిషత్పత్రిక :—

ఈ పత్రికయొక్క 22వ సంపుటము 1వ సంచిక వైత్ర వైశాఖమాసములకు సంబంధించినది మా కార్యాలయమునకు చేరినది. ఇందు ఆంధ్రసాహిత్య పరిషత్పాఠశాలకోశవముయొక్క అధ్యక్షకోశవ్యాసములును ‘ఆంధ్రభారతీవాంధ్ర’ యను శ్రీపతి త్ర్యంబకరావుగారి చద్యములును శ్రీమాన్ మేదేపల్లి వెంకటరమణాచార్యులుగారు వ్రాసిన ‘నిఖంటు చరిత్రము’ను మరియు నిరతరవిషయములును గలవు. శ్రీ వడ్డాది నుబ్బారాయుడుగారి అధ్యక్షకోశవ్యాసములో ఆంధ్రపరిషత్తువలన భాషకు కలిగిన లాభములు, అది యొకను చేయుటచేసిన పనులు వివరింపబడినవి. మరియు పరిపత్సర్గయొక్క పృథ్విరాజములును శ్రీ నూర్యరాయాంధ్ర నిఖంటు సంఘమునకయిన ఆదాయవ్యయములును వివరింపబడినవి. విడిసంచిక రు. 0-8-0లు. సంవత్సర చందా రు. 3-0-0. వలయువారు కాకినాడలోనున్న కార్యాలయమువారికి వ్రాసి బడయగలరు.

ఆంధ్రరాష్ట్ర అన్నపూర్ణ సేవాసంఘపు

16-10-82నుండి 15-4-83వరకు నివేదిక.

ఈ సంఘమువకు శ్రీయుత దేశోదారక కాకినాడలోని వాగేశ్వరరావు చంకులుగారి దగ్గరకు, శ్రీయుత మాగంటి రావీంద్రుగారు కార్యదర్శి. ఈ ఆరుమాసములలో 13 సేవాసంఘములు పదమాధాంధ్రజిల్లాలలో పెట్టిబడినవి. తీవ్రసంచారప్రచారములు జరిగినవి. సభలు, ఇష్టాగోష్ఠి, పారికథలు, ఉపదేశములు, ఉపవాసములు, కరపత్రికలు, ప్రదర్శనములు, మ్యూజికులాంతర్ముద్రదర్శనముల మూలమున దేశములో మంచి భావపరిణామము కలిగించబడినది. దీనికి విద్యాభివృద్ధికారకు పోలిపెట్టి రంగనాయకులు నాయుడుగారు రు. 8000లు విరాళమిచ్చిరి. 7 రాత్రిపడులు పెట్టించిరి, 4804 గ్రంథములను సమూలు చేసిరి. పత్రికలోనికి బావులుపద్దకు పారిజనులకు కొన్ని రావులలో ప్రతేషమిచ్చించిరి. ఇది ప్రస్తావకాలములో నుమారు నాలుగువేలు రూపాయలు జనుచేసి మూడువేల రూపాయలు పె

విషయములకై ఖర్చుపెట్టివది. దీనివంటి ఆంధ్రదేశ
మితోధికనీవకై విరేక్షించుచున్నది. సంఘమువారి
ప్రయత్నములెల్ల విజయవంతములగు గాక!
తాడేపల్లిగూడెం గ్రామపంచాయితీల

మహాసభ.

పశ్చిమ గోదావరిజిల్లా, తాడేపల్లిగూడెం తాలూ
కా గ్రామపంచాయితీల చతుర్థ మహాసభాభ్యుదయ
శ్రీయుత శనివారపు సుబ్బారావుగారి యువ
స్వాసము మా కార్యాలయము నలుకరించివది.
ఇందు అతిస్తుప్తముగ జిల్లా తాలూకాలను గూర్చిన
చరిత్రము గలదు. గత యెన్నికలలో వ్యక్తి ఆభి
మానశ్లేషములతోనే ప్రచారములు జరిగినవి కాని
రాజకీయాభివృద్ధి కనుపగు పార్టీలతో జరుగలేదని
విచారించిరి. నైతికబలముతో ఎన్నికలను గరిపించ
నలెననియు, ప్రెసిడెంటు ఉద్యోగములపై కక్ష
నసాంపరాధరియు కంట్రాక్టులు పంచాయితీల కియ్య
వలెననియు రూరలు దీవలపుమెంటు ఘండు బ్రాన్చీ
లలో 2/3 వంతు సభ్యులు పంచాయితీలకు చెంద
వలెననియు మొదలగు మాచనలు అత్యవసరావలంబ
నీయుములు. ఆస్పృశ్యతానివారణము, జాతీయైక
మత్యముల యావశ్యకతనుగూర్చిమాడ వారు నొక్కి
చెప్పిరి.

అన్నపూర్ణాదేవి లేఖలు:—

మహాత్ముని సహాయనిరాకరణోద్ద్యమము గంగా
పుష్కరమువలె జాతీయ జీవనమువంతటివి పవిత్రము
చేతును. ఆ పుష్కరిణిలో ప్రచుభమస్నానము
నొనరించినవారిలో నొకరు కీర్తిశేషురాలగు శ్రీమతి
అన్నపూర్ణాదేవిగారు. దేహంబున తాగుగ్ధ పాం
దర్యంబులు, దెందంబున నందంబును నావేశములు,
చర్యల విరంతరసేవాదీక్ష తొలుకాడ ఆంధ్ర ఉప
స్వాసవేదికారంగము నెల్ల నుజ్జూరలూగించి యువ
కవయోజనచిత్తంబులనెల్ల జూటగొని దేశసేవా
ముఖంబునకు దేగలిగిన అద్వితీయ ప్రతిభావంతురా
లమే. దివంగతయయ్య ఆమెఅత్త స్వగ్ధంబున
నక్షత్రంబువలె మెలయించు తరతరంబుల నుదయిం
చుచుండు దేశసేవకసంతాపమునకెల్ల ఆదర్శప్రాయ
మైయుండును. ఇప్పటి దేశసేవకులనేకు లామెను

ముఖస్తయుగ నెలుగుదురు. ఎలుగనివారైనను విని
యుండకమానరు. స్వగ్ధీయమైన అట్టి తోక్తస్వరూ
పముయొక్క పార్థివజీవనములో పెట్టి యారాట
ములు, ఆశయములు, విజయములు, నిరాశలు
ఆమెను చుట్టుముట్టి ఉజ్జటలూగించెనో తెలినుకొను
కోరిక ప్రతి దేశభక్తులను సహజమైనది. ఇట్టి
సర్వజీవనమైన కోరిక తీరుటకుగాను ఆమె భర్త
శ్రీయుత మాగంటి బాపి నీడుగారు ఆమె
చదిత నామె లేఖలములముగానే ప్రకటించి ఆమె
యొహిక జీవనముయొక్క సత్యస్వరూపమును లోక
మునకు ప్రకటించినందు కె.తయ్య సభ్యులు. అదియే
అన్నపూర్ణాదేవి లేఖలను నీ 242 పుటల గ్రంథము.
పూజ్యలక్ష్మీవిశేషశ్రీలు మానవులజీవితములను పూజ్య
ములుగ చేయును. చకల దేశభక్తులకు, యువకదంపకు
లకు, పారస్వతాభిమానులకుగూడ నీది ఆవశ్యవజనీ
యము. శ్రీయుత బాపినీడుగారి తొలిముకు,
శ్రీయుత ఉన్నవ లక్ష్మీవారాయణగారి కడపలుకు,
మహాత్ముని ప్రళంస, రాపినీడు, అన్నపూర్ణాదేవి,
ఆమె తల్లిదండ్రుల చిత్రపటములు కలిగి రాజించు
చున్నది. వెల రు. 2-0-0లు మాత్రమే. నలయు
వారు 'కార్యదర్శి, అన్నపూర్ణాదేవి స్మారక సం
ఘము, ఏలూరు' అని కాని 'మాగంటి బాపినీడు
గారు, ఏలూరు' అని కాని వ్రాసి తెప్పించుకొన
వచ్చును. ఈ ప్రతుల విక్రయమునలన వచ్చు ధన
మెల్లయు అన్నపూర్ణాదేవి జాతీయ పాఠశాల నిర్వ
హణమునకు వినియోగపరచబడును.

నరసాపురం తాలూకా ప్రోగ్రెసివు
యూనియను 32వ వార్షిక నివేదితి.

ఈ యూనియను 1901లో స్థాపించబడినది.
ఇందు జరుపుచున్న పోటీపరీక్షలలో ననేక యువ
కులు విజయమువంది బహుమానముల బడయుచు
న్నారు. ఇండ్లకు పుస్తకములగదిండు గ్రంథాలయము,
ఉచితపకవమందిరములనుగూడ ఇది జరుపుచున్నది.
గృహపక్షిశ్రమలనుకూడ నెలకొల్పుచున్నది. దీని నిట్టి
మనీషిలోపెట్టి గరిపించుచున్న శ్రీయుతులు యజ్ఞ
మిషి వారాయణమూర్తి, అదంకి చిందుమాధవరావు
గార్లకు పశ్చిమ గోదావరిజిల్లాబోర్డు, విద్యాశాఖల
వారును ఇతరులును తగిన ప్రోత్సాహమిచ్చి ఇతో
ధిక గౌరవభ్యాకులను గూర్తురుగాక!

వార్తలు—విశేషములు

విధవావివాహ సహాయకసభయొక్క చెన్నపురి కాళివారిచే చెన్నపురిలో గంగారామ భవనమున 'రెండు విధవావివాహములు బహువధివన, మొదటి వివాహములో పెండ్లినుమారు డొక ప్రాద్దుటూరు వర్తకుడు, పెండ్లినుమార్తె శ్రీమతి రెంకమ్మగారు. ఈమె భవనమునకు వచ్చి పదిదినములు మాత్రమే యునది. ఇంతశ్రీభ్రమగ అనుకూలసంబంధము లభించుట ప్రశంసనీయును. రెండవపెండ్లిలో వధువు శ్రీమతి కమలమ్మగారు. కడుగు నెల్లూరు నాస్త పుట్టులు వి. చెంచయ్యగారు. రెండు పెండ్లిండ్లకును తెనాలి విధవావివాహకాళాధ్యక్షులు రాజేశ్వర రావుగారే పురోహితులు.

* * *

శ్రీమతి దామెర్ర కమలారత్నం సతిగారు జానువెల 18వ తేదీన ఆశోకవృద్ధియందు స్త్రీల సభకు జరిపి యుచున్నవనిరి. ఆఖిలభారత మహిళాసభ వారు స్త్రీలోకమునకు పోటునామ్మ. మొదలగు సౌకర్యములకు గూర్చుటకై యెట్లు శ్రమపడుచున్నదియు తెలిసిరి. గ్రామరాజికల విద్య, వివాహ వతుమ్మ పొడిగిందుట, పురదా తీసివేయుట, స్త్రీ సొమ్ములు, అప్పుస్వతా నివారణ మొదలగు అంశములనుగూర్చి యుపన్యసించిరి. ఈమె ఆఖిలభారత స్త్రీసంఘముయొక్క ఆంధ్రకాళిలో ఒక సభ్యురాలు. ఈమె మగ్రామములకుగూడ పోయి స్త్రీ సంఘపు టాకాయముల నీసీతిని జాటుచు వ్యాపించ చేయుచున్నందుల కెంతయు సంద్యురాలైయున్నాను. ఈమెతో వచ్చిన శ్రీమతి రామలక్ష్మమ్మగారు పెద్దింటి స్త్రీలు సాయంకాలములయందు వచ్చి

బహిరంగస్థలములయందువి హరించుటకు గ్రామములలో కల్పా త్యవసరములని నొక్కి వక్కాణించిరి.

* * *

బ్రిటిషుప్రభుత్వమువారిలో కాంగ్రెస్సు కాశ్వరమును గౌరవప్రదమును నగు సంధిచేసుకొను నవకాశముల పరయుటకై మహాత్ముడు రాజుపతినిధిగారిని దర్శించుగోరుచు తిండివార్తనంపెను. కాననతిరస్కరణ విధాంతమును విస్మించుకొననదీ తాను మహాత్మునితో సంభాషించ నొల్లనని వెల్లింగునుగారు అందులు తలినంపించిరి. దేశముయొక్క అగాధదుస్థితి తొలగి సౌఖ్యసంతముకాగల ఆశల కిక తావులేనట్లే తోచుచున్నది.

* * *

భావనగరసంస్థానములో మద్యపానమును మద్య విక్రయమును నిషేధములు. అట్టి సంస్థానములో ఒక రెండవతరగతి ప్రయాణికుల రైలుబండిలో ఇరువురు నర్సులు తప్పత్రాగి బుడ్లు చేతులతో పట్టుకొని ప్రేలుచు పట్టుబడిరి. వీరివద్ద టిక్కటులుకూడ లేవట. ఈ సంస్థానములో నిట్టి చర్య జరుగుట కిదియే మొదటిసారిగాన దీనినిగూర్చి కనీస చర్య దీనుకొని రక్షకభటులకు మంచి కట్టుదిట్టములగు ఆజ్ఞలోపగలవ నని తలచబడుచున్నది.

* * *

పంగరాష్ట్రములో మహమ్మదీయులు హిందూ చారికలకు ఎత్తుకొనిపోవు శేరములు పర్యపామాద్యములైనవి. సంవత్సరమునకు దామాయిషిని వేయి జరుగుచున్నట్లు కాంతకుమారరాయి చాదరిగారు చెప్పుచున్నారు. ఇది రికార్డులపలన తెలియుచున్నది.

ఇంతకన్నును వెక్కువ శేరములు రికార్డులకు తెలియ
కుండనే జరుగుచున్నది. పదిమంది శేరస్థులను పట్టు
కొని భరించరాని శిక్షల నొకసారి విధించినచో
ఇట్టి శేరములు చాలవరకు గనుగవోవని యొకసారి
జప్తిను అమీరానీగారు చెప్పుటయే కాక అట్లు చేయు
చుండిరి. పెంగాలు పోలీసులును మేజిస్ట్రేటులును
తనన చర్యలకు తీసుకొని యిట్టి శేరముల వాచ
కున్నచో ఇది ప్రభుత్వమునకు తీరరాని కళంకమై
యొందగలదు.

* * *

ప్రాన్సులో పెండ్లికాని స్త్రీని నీచముగ చూతురు
కాని పెండ్లియై పెరిమిటినీ విడచుచో అట్లు
చూడరు. కనుక ఆశేకస్త్రీలు తమకన్నె చేతి విడి
పించుకొనుటకై ఏ పురుషునికైన కొంతలంచమిచ్చి
పెండ్లిచేసుకొని కొంచెముకాలము తరువాత వివాహ
విచ్ఛేదముల బడయుచున్నారు. స్వాతంత్రవాంధ్రచే
వారిట్టిచర్యలు చేయుచున్నారు.

* * *

ఇరాన్ దేశపుస్త్రీలు పాశ్చాత్యునిరల మాద్యముల
ననుసరించి శృంగారాదర్శన, పెడవరంగులు, కను
లొనుల కాటుకలు మొదలగు సభ్యాసములు చేసు
కొని ధనవ్యయము చేయుచున్నారు. కనుక ఇట్టి
విదేశీయాచారానుకరణమును ఆదేశప్రభుత్వమువా
రొక శేరముగా గణించి శిక్షించుచున్నారు.

* * *

స్పాన్ కేశను నందు పదిమంది సభ్యాములు మంచి
హరిజనప్రచారమును చేయుచున్నారు. చందా
లెక్కుచు మికాయుపంచయ, భజనలుచేయుచు, హరి
జనుల వీధులనూర్చుచు, రాత్రిపాఠశాలలు పెట్టుచు
విగ్రహారాధన చేయుచున్నారు. కొలదికాలములో
హరిజనసేవకై వచ్చు సభ్యాముల సంఖ్య వందలకు
వందలు పెలుగునని హరిజనసేవాసంఘం కార్యదర్శి
ఎ. వి. భక్త్యుగా రాసిండుచున్నారు.

* * *

కానీవద్ద నొక గ్రామములో మార్క్సజేత్యర
దేవాలయమునకు శివశాంతి దినమున వేలకొలది
జనము వచ్చును. ఇచ్చటికి హరిజనులు తప్ప తక్కిన
అన్ని వర్ణములవారను పోవచ్చును. ముగ్గురు సత్యా
గ్రహణ నాయకత్వముక్రింద 25 గురు సత్యాగ్రహ
లిండుకొరకై నిరశనదీక్షప్రసాదిరి. కొందఱు పెద్దలు
వాచపద్ధతుకెల్ల ముందు ఉచితవాసము విరమించుకేసి
పిమ్మట గ్రామములకు బోధపరచి వారి నందులోనికి
పెడచిరి. పాఠశాలరుహదేవు అని శివనామసంగీర్తన
ముతో హరిజనులందరు నందు ప్రవేశించి శివారాధన
మొనరించిరి.

* * *

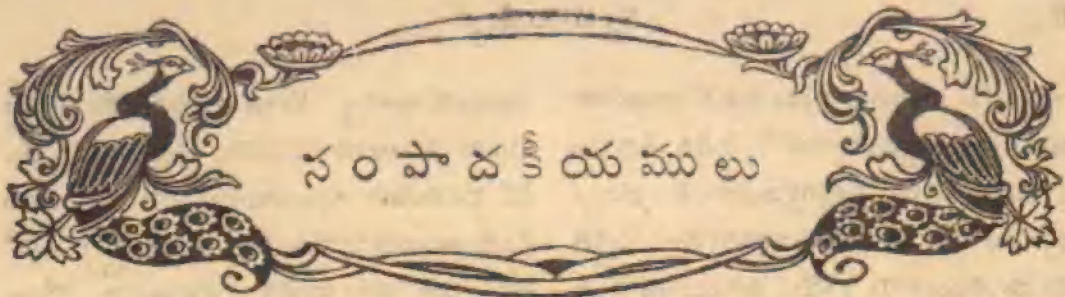
తెలుగుజాతిలో ఆదిఆంధ్ర ఉద్ధరణసంఘమువారి
ఆదరణక్రింద 25 గురు హరిజనుల నొక హాల్తులు
జూలై 25 తేదీని వెలకొల్పుటచేను. వీరికి భోజనము,
వసతి, న్యూలుశీతములుకూడ ఉచితముగ నీయ
బడును.

* * *

అరుణాచలపురమునందలి వినాయకుని దేవాల
యము, ఆత్మీరునందలి బాలాదేవాలయము, జయ
పురమునందలి బలయాలదేవాలయము, కటకునందలి
పర్వత దేవాలయము, హోరాయుండలి శివుర
ప్రొహ్లా మొయికుల దేవాలయము, ధర్మమందిరము
లగన్నాధమందిరము, శేతాయి చందిమందిరము,
కాన్పురునందలి కర్పిప్రాంతపు రెండు దేవాలయ
ములు హరిజనులకు తెరువబడెను.

* * *

రంగయ్యగారు ఆఖిలభారత కానకసభలో
మార్చి 24న తేదీని ప్రవేశపెట్టిన దేవాలయప్రవేశ
లిట్లు ఆగష్టు 24 తేదీని చర్చకు వచ్చును. ఈలిట్లును
మహాభివక్షులు, గ్రామస్థులు, కలెక్టరులు, బ్రిటీష్
మొదలగువారి అభిప్రాయముకొరకే తప్ప ఆర్యబ్రాహ్మ
సమాజములవారికిని హిందూమహాసభ సభ్యులకును
చంపరాదని రామకృష్ణబాగారు ఒక సవరణ తేసు
వ్వారట. చివర ముత్త్యరకును బ్రిగహారాధనలో
విశ్వాములేదట.

సంపాదకీయములు

ప్రత్యేకాంధ్రరాష్ట్రప్రయత్నము :—

ఆంధ్రులు కేవలారంభశూరులని మనలో మనమే గేలిచేసుకొనుచున్నారము. ఈ మధ్యను ఆంధ్రరాష్ట్రోద్యమపునఃప్రారంభమునకై చేయబడుచున్న పునరాందోళనము వలన ఆంధ్రులు కేవలమారంభశూరులేకాక మధ్యమధ్యకూడ విజృంభింపగలచేవగలవారని స్పష్టమవకమానదు. ఆంధ్రులజనసంఖ్య, వారిఆదాయము, వారిరాష్ట్రమున కగు ఖర్చులు, వానిని భరింపగల శక్తి మొదలగు విషయములనెల్ల నెత్తిచూపుచు తిరిగి పత్రికాచయమునందెల్ల వ్యాసములు బయలుదేరుచున్నవి. కొన్ని స్థానికసంస్థలు కూడ తీర్మానములు జరుపుచున్నవి. బొబ్బిలిరాజా వారిని యెల్లపత్రికలు నేకగ్రీవముగ ఖండించుచున్నవి. కాని యంతమాత్రమున విశేషప్రయోజన మేమియునుండదు. ప్రత్యేకరాష్ట్రమున కగు తీవ్రవాంఛను ఆంధ్రపత్రికలును, సభలును విశదీకరించుట యెంతయు అవసరమేయయ్యెను, ఆంధ్రులలో పెద్ద ఉద్యోగములను చేయుచు ఇంతోఇంతో ప్రభుత్వపువిశ్వాసమునకు పాత్రులై యున్న మహానీయులు దీనిని సాధించుటకు బద్ధకంకణులు కానిదే యీతోరిక యీడేరదు.

ప్రజాభిప్రాయములకును, పత్రికావ్యాసములకును, సభలతీర్మానములకును ఎట్టి విలువ నీయవలెనో ప్రభుత్వమువారికి చక్కగా తెలియును. దీనికితోడుగా పెద్దపెద్ద బిరుదులుగల పెద్దయుద్యోగస్థులు నిస్సంకోచముగను పూర్ణదీక్షతోడను తేవతేవకు ప్రభుత్వమువారి చెవిలో నిలుకట్టుకొని ప్రార్థించుకొనకున్నచో కార్యము నెరవేరగల సూచన లేమియు గాన్పించవు. ఉత్కళనాయకులకున్న ప్రత్యేకరాష్ట్రదాహములో సగమైనను మనమితవాదనాయకులకు లేనిదో ఈ కార్యము సానుకూలముగాదు. ప్రజలమెఱిమెచ్చులకొఱకు ఎంతో కొంతవని చేసినా మనిపించుకొనుచు, తీరా గవర్నరులు వైసురాయిల ముఖములయెదుట మొగమాటముపడుచు నీళ్లుగార్చుచుండు నాయకుల వలన విస్తారము లాభముకలుగదు. ఆంధ్రనాయకులలో కాంగ్రెసు వాదులుగానున్న వారు దీనికి గడంగరు, గడంగినను ప్రయోజనములేదు. ఇక మితవాదనాయకులు ఈ సమయమున నీమాత్రము కృషియైనను చేయకున్నచో వారివలన దేశమునకు కలుగు ప్రయోజనమేమియో తెలియరాకున్నది. ఈసమయమున వారు నడుములుకట్టుకొని

శూరులవలె రాయబారమునెనుక రాయబారమును ప్రభుత్వమువారిలో నడిపి దీనియొక్క అవశ్యకతను ప్రభుత్వమువారికి నచ్చఁజెప్పఁ బూనుకొనెదరా? ప్రభుత్వము గ్రుడ్డిది కాని మృతముకాని కాదు. తగినవారు కంది రీగలవలె దాని చెవులచెంత సంగీతమును విరమించుకుండ పాఠమున్నచో అది భ్రమర కీటకన్యాయమునందకమానదు. అయితే మనవారికి కందిరీగలకుగల అట్టిఆసక్తి గల దేమో చూడవలెను. ఉత్కళనాయకులు తమపట్టును నెరవేర్చుకొని తమకట్టి ఆసక్తి కలదని ఋజువుచేసుకొనిరి. ధీమంతులగు మన మితవాదనాయకులుకూడ వారినుండి యానీతిని నేర్చుకొని తమ ఫీరత్వమును స్థిరపరచుకొనెదరుగాక!

ఉత్తర సరిహద్దు:—

ఆంధ్రరాష్ట్రస్థాపనకై ప్రయత్నములొక ప్రక్కన సాగుచుండినవలెననుట కెట్టి యాటంకమునులేదు. విరామములేకుండ మనమితవాదనాయకు లీప్రయత్నము చేయుచుండినచో మన ఆశయమీసరికే సిద్ధించియుండెడిది. గడదినదారికై వ్యవక యిప్పటి నుండియైనను దీక్షసాగించినచో మరి కొంత కాలమునాటికై న నీయాశయము సిద్ధించుట నిశ్చయము. అయినను ఇంతకంటెకూడ ముఖ్యముగను తొందరగను సాగించవలసిన కార్యము వేరొకటియున్నది. అది ఆంధ్ర రాష్ట్రపురుగుత్తరపు సరిహద్దునుగూర్చి. ఉత్కళులు తమ ప్రత్యేకరాష్ట్రమునుగూర్చి యెట్టి శ్రద్ధబూని పనిచేసిరో తమ సరిహద్దుల నిర్ణయమునుగూర్చి కూడ అంతకు రెండురెట్లు క్కువ శ్రద్ధబూని పనిచేసిరి, చేయుచున్నారు. దీని ఫలితముగ గంజాముజిల్లాలోని కేవగజ్జల వంటి ఆంధ్రభాగములను తమరాష్ట్రములో చేర్చించుకొనుట, వారికి సాధ్యమైనది. చేయిరాలుచున్నప్పు డాకులకు తడుముకొనునట్లు మనఆంధ్రులు తమకృషి నాలస్యముగ ప్రారంభించి ఆభాగములను తిరిగి తమకిప్పించవలెనని తీవ్రమైన ఆందోళనమును ప్రారంభించినారు. ఇందుకు గంజాముజిల్లా ఆంధ్రనాయకులును వారికి మద్దతుగా నేగిన శ్రీయుతులు కే.వి. రెడ్డి, వెంకటగిరిరాజు మొదలగువారును నెంతయు ప్రయత్నియులు. అయినను వీరి కృషులు ఫలోన్ముఖములగు మార్గములు కానరాకన్నవి. మనమొర కృషిచేసిన ఉత్కళనాయకులంతకు రెండురెట్లు కృషిని చేయుచున్నారు. ఇట్టితటి సాంధ్రులకు ఏటి ఘప్రభుత్వమువారిన్యాయబుద్ధి తప్ప రెండవ శరణ్యములేదు. ఆంధ్రప్రాముఖ్యమును, జనాధిక్యతయునుగల బరంపురిం, ఇద్దాపురంవంటి నగరములను త్రొత్పారములను ఆంధ్రదేశమునుండి విడదీయుటవలన సంభవించు అర్థములను అన్యాయములను గుర్తించుట వారికి సంభవముకాదు. ఎరిగి కాని యెఱుగకకాని ప్రభుత్వమువారియెడల నెట్టి అన్యాయమును చేసినను ఆంధ్రులు దానినోద్రవక్షపాతముగా భావించకమానదు. ఓంధ్రులకు పెద్దపట్టణమేదియు దక్షిణమున లేదుగదా యనుకారణముచేత బరంపురమును వారికి సమర్పరణముచేయుట అత్త

యమునుగూర్చి కూడ అంతకు రెండురెట్లు క్కువ శ్రద్ధబూని పనిచేసిరి, చేయుచున్నారు. దీని ఫలితముగ గంజాముజిల్లాలోని కేవగజ్జల వంటి ఆంధ్రభాగములను తమరాష్ట్రములో చేర్చించుకొనుట, వారికి సాధ్యమైనది. చేయిరాలుచున్నప్పు డాకులకు తడుముకొనునట్లు మనఆంధ్రులు తమకృషి నాలస్యముగ ప్రారంభించి ఆభాగములను తిరిగి తమకిప్పించవలెనని తీవ్రమైన ఆందోళనమును ప్రారంభించినారు. ఇందుకు గంజాముజిల్లా ఆంధ్రనాయకులును వారికి మద్దతుగా నేగిన శ్రీయుతులు కే.వి. రెడ్డి, వెంకటగిరిరాజు మొదలగువారును నెంతయు ప్రయత్నియులు. అయినను వీరి కృషులు ఫలోన్ముఖములగు మార్గములు కానరాకన్నవి. మనమొర కృషిచేసిన ఉత్కళనాయకులంతకు రెండురెట్లు కృషిని చేయుచున్నారు. ఇట్టితటి సాంధ్రులకు ఏటి ఘప్రభుత్వమువారిన్యాయబుద్ధి తప్ప రెండవ శరణ్యములేదు. ఆంధ్రప్రాముఖ్యమును, జనాధిక్యతయునుగల బరంపురిం, ఇద్దాపురంవంటి నగరములను త్రొత్పారములను ఆంధ్రదేశమునుండి విడదీయుటవలన సంభవించు అర్థములను అన్యాయములను గుర్తించుట వారికి సంభవముకాదు. ఎరిగి కాని యెఱుగకకాని ప్రభుత్వమువారియెడల నెట్టి అన్యాయమును చేసినను ఆంధ్రులు దానినోద్రవక్షపాతముగా భావించకమానదు. ఓంధ్రులకు పెద్దపట్టణమేదియు దక్షిణమున లేదుగదా యనుకారణముచేత బరంపురమును వారికి సమర్పరణముచేయుట అత్త

గారిపాత్రు న్లును తనమిత్రులకు భారపోసి నట్లుండును. ఆంధ్రులజన్మవృత్తియులపై ప్రభుత్వము వారిట్టి అక్రమాక్రమణము చేయఁ జూచుట నమంజనముకాదు.

గంజామునుండి పోవుచున్న భాగములను నిలబెట్టుకొనుటకు తీవ్రప్రయత్నములుజరుగుచున్న సమయముననే శ్రీకాకుళమునందలి కొందఱువ్యక్తులు బరంపుర మెట్లు పోయినను పోవుగాక గాని పురాతనమై పాడుపడియున్న తమ నగరమును పునర్నిర్మాణముగావించి దానిని జిల్లా ముఖ్యపట్టణముగ చేయవలెనని యాందోళనముప్రారంభించుట రామాయణములో పిడుకలవేట్లాటవలె పరిహాసపాత్రము. ఆంధ్రు లంతనిర్వీర్యులై తదభాగములను రాబట్టుకొనలేని యథాజనులైన వెనుక నాలోచించవలసిన విషయము నిప్పుడే ఆలోచించుట అప్రస్తుతమనుమాట యటుండ నిచ్చి ఆంధ్రుల సక్రమాందోళనమునకు ప్రతికూలమనుమాటను వారు మఱువకుండురు గాక! ఇప్పుడు కాదుగదా ఎప్పటికైనను బరంపురం, ఇచ్ఛాపురప్రాంతములు ఆంధ్ర రాష్ట్రమున జేరువరకు ఆంధ్రులు తమ ఉత్తరపుసరిహద్దునిర్ణయము పూర్తి కానట్లు గానేభావించి ఆందోళనము సాగించుచుండ వలెనే కాని విరమింప వీలులేదు.

సంయుక్తరాష్ట్రమునపడుపు గృహనిషేధ చట్టము. —

పడుపు వృత్తిని నిషేధించు నుద్దేశ్యముతో మదరాసు బొంబాయిరాష్ట్రములలోను మైసూరు మొదలగు స్వదేశీసంస్థానముల

లోను చట్టము లేర్పాటుచేయఁబడి యుండుటయెల్ల ఖాతీంగిసవిషయమే. వీటితో తుల్యమగు సంయుక్తరాష్ట్రమున నిట్టి చట్ట మింతవఱకు జరుగకుండుటయే ఆశ్చర్యము. ఆరాష్ట్రపుశాసనసభసభ్యురాలగు శ్రీమతి శ్రీకైలాసశ్రీవత్సవగారీమధ్య నొకబిల్లు ప్రతిపాదించినందు కెంతయు సభిసందనీయురాలు. స్త్రీలు పడుపువృత్తిచలన జీవించవలసినవచ్చుట చాలసీచమనియు నాగరికతకు కళంకమనియు ఇట్టి దుర్వృత్తిని తొలగించవలెననియు చెప్పుచు సీమె యీబిల్లును ప్రతిపాదించెను. కొందఱు మహమ్మదీయసభ్యు లీబిల్లును సెలెక్టుకమిటీకి పంపుటను ప్రతిఘటించుచు వీరు బ్రిటిషుసోల్జరులకొఱకై యుంటున్నా రుగనుక యీవిషయమున శాసనముచేయ రాదని ప్రతిఘటించిరట. సైనికులకామము కొఱకుగాని, రాజ్యముల సంరక్షణ కొఱకుగాని ముగుదలమానముల నాహుతి యొనర్చవలెనని అంగీకరించుటకంటె ఈ యుగంబున పాతకము వేటొకండులేదు. ఇట్టి చట్టమునుచేసినచో పోలీసువారు వేళ్ళల ననవసరముగ బాధపెట్టుదురని చెప్పుచు శ్రీ. సి. వై. చింతామణిగారు ఒకఅభ్యంతరము చెప్పిరట. ఎవరికెట్టి యిక్కట్టలును కలుగకుండ నిట్టి పాతకములు దేశములో నిర్మూలించఁబడగలవా? అనవసరమగునట్టియు అన్యాయమగునట్టియు ఇబ్బందు లెవ్వరికిని కలుగకుండ ఇతరవిధములగు బందోబస్తులను చేసుకొనవలెను కాని చట్టము ప్యాసుచేయ కూడదనుట విపరీతవాదము. ఇట్టి పెడవాద

ములను లక్ష్యముచేయుక సుసీతివత్సపాతులై
సంయుక్తరాష్ట్రశాసనసభాసభ్యులు పట్టము
సులభముగ ప్యాపగుటకు తగిన అనుకూల
ముల నెల్ల చేకూర్చుదురుగాక!

త్యాగ మహిమ:—

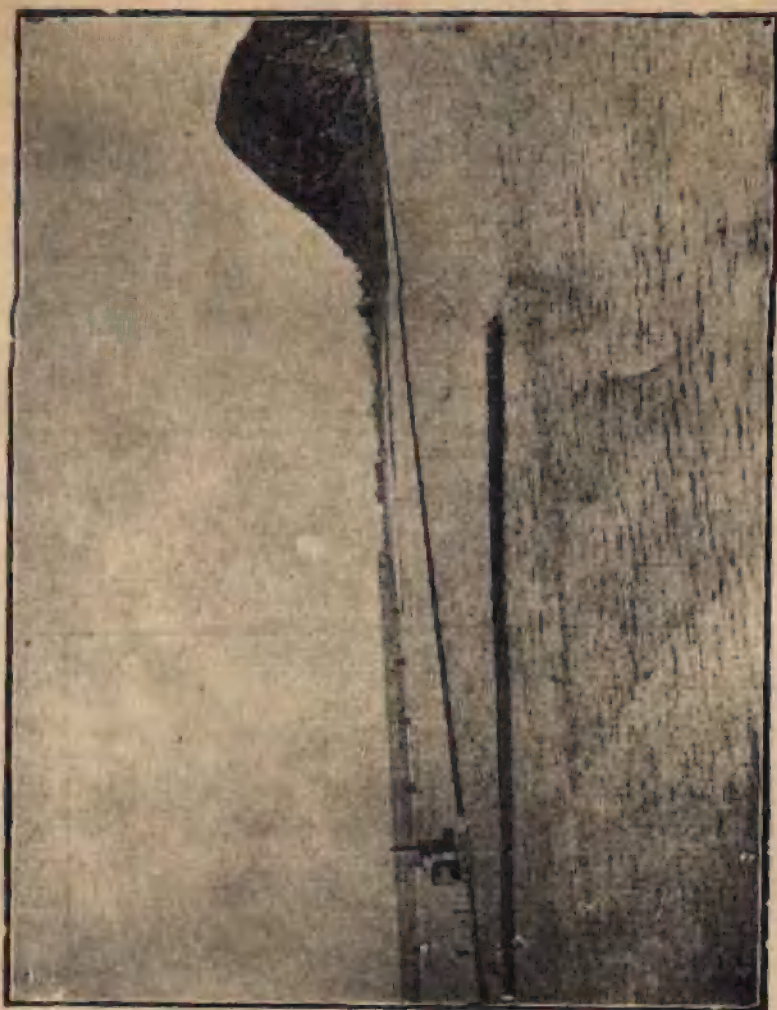
అల్లులకు లభించు సంపత్సైభాగ్యముల
కంటెగూడ ఆర్యులకు తటస్థించు కష్టముల
వల్లనే లోకమున కెక్కువమేలు చేకూరుట
అశ్చర్యకర విషయముకాదు. ఎడారులలో
నుండు పాంథవృక్షము (Traveller's Tree)
తానొక్కొక్కకీటకునొకకు సనుభవించుచు
వలపురేసిజనుల నిదానుదాహములఁ దీర్చు
చుండును. త్యాగముయొక్క అనుభవముగల
వారికి తప్ప అట్టి ఔదార్యగుణము లభింపదు.
సర్దారు గొల్లపూడి శీతారామశాస్త్రిగారి
త్యాగము, సేవానిరతి, సత్యసంధత మొద
లగు సుగుణ సంపత్తి పకలాంధ్రజన విదితము.
త్యాగముయొక్క మహిమను తామెఱిగిన
వారగుటచే ఆంధ్రమహాజనులెల్లఱును కూడ
దానిని తెలుసుకొని నిష్కళంక జీవనములు
కావలెనని వారు వాంఛించుచున్నారు. ప్రభు
త్వమువారు తమ కొనగిన శిక్షారూపకవి
శ్రామము నవకాశము చేసుకొని కడలూరు
కారాగారమున పాశభాష సభ్యునించి, తౌధ
వాబ్బయమును తఱచి పదముగ్గురు మహా
త్యాగుల జీవనములను సంగ్రహించి కూర్చి
ఆరేసికానుల కాంధ్రయువక యనుతి హస్త
పద్మంబుల కర్పించుచున్నారు. క్రానుసైన్య
80 పుటలు. కిమ్మత్తుగా కద్దరుపత్తములను

త్పత్తిచేయుచు ధరించువారికి తౌకగా నంది
చుటయందు తానుతవర కలవరచుకొన్న
నైపుణ్యమును గ్రంథప్రకటనమునకై అత
నిష్పదం వినియోగించుచున్నారు. తెనాలి
తాలూకారేవల్లెలోనుండు అరినిపేర రు0-2-0
లు తపాలచీటీ లంపినవారికెల్ల యీ 'త్యాగ
మహిమ'యను గ్రంథములభించును. తొలి
వలుకునందు. వారు ఈ గ్రంథమునకు చేసు
కొనిన విన్నపమునే మేము దాని కాశీర్వాద
రూపకముగా అర్పించుచున్నాము.

పెళ్లికావాలా? కూలికావాలా?—:

జర్మనీదేశములో నిరుద్యోగ సమస్య
నిర్మూలనముకొరకై హిట్లరుగారిక క్రొత్త
యెత్తునై తీసారు. మగలకు, భార్యలకుగూడ
కూలిపని చూపించుచున్న చాలాకష్టము.
పెండ్లాడి మగనితో కాపురముచేయు స్త్రీలు
గృహనిర్వహణమునందే అసమత్తులై యుండ
వలెను కాని కూలికి రారాదని శాసనము
చేయనున్నాడు. పెండ్లాముచేత కూలిపని
మానిపించనిచో మగవానినికూడ కూలిపని
నుండి గెంటివేయు జూచుచున్నాడు. ఒక్కని
ఆర్జనవలన ఇంటిలో దినచర్య నడువకపోవుట
నల్లనే యిద్దరును కష్టపడవలసివచ్చుచున్న
దను సంగతి హిట్లరుగారు మరచుచున్నా
రేమో తెలియదు. అయితే అరిని ఉద్దేశ్య
ము మంచిదనుట కాటంకములేదు. అన్ని
కుటుంబములకును ఎంతోకొంతకూలిదొరకి,
బాత్రిగా నిర్వాహక మెక్కడను నుండకుం
డా, పురుషులు సంపాదనపనిని స్త్రీలుగృహ

2004

శ్రీమతి కె. రామసుబ్బమ్మగారు
రెవీన్యూ, కడప ఎడ్యుకేషన్ కాలేజీలు

బాపినిదం శకుంతలా దంపతులు

నిర్వహణపనిని నిర్వహించుచు పురాతనసంప్రదాయజీవనము జీవించుచు సంసారములు చేయుచు ప్రజాభివృద్ధికిని దేశీయసౌభాగ్యమునకును కారకులు కావలెననియే అతని సంకల్పము. అయితే ఈపరిశ్రామిక యుగములో కూలిచేసియో నాలిచేసియో స్వంతముగా తనదీ అని కొంతద్రవ్యమును సంపాదించుకొని స్వతంత్రముగ పురుషుని అధికారమునకు లోనుగాకుండ జీవింపమఱగిన స్త్రీలకిది వెగటుగానోచినది. పెనిమిటికావలెనా కూలికావలెనా యనియడిగిన పెనిమియేటికి? కూలిధనమున్నచో నెట్టికొఱంతయులేక స్వతంత్రముగ జీవించగోరుదు'మను సవస్థలోనున్నా రచ్చటి నారీలోకమెల్లయు. పెండ్లికానివడుచు లెల్లఱును మఱి పెండ్లిచేసుకొనకుండుటకు నిశ్చయించుకొనుచున్నారు. అయిన వారెల్లరును వివాహవిచ్ఛేదనములకు సిద్ధమగుచున్నారు. సాధ్యమైనంతమట్టుగ జర్మనుజనసంఖ్య నెక్కువచేసుకొందామని ఆలోచనలుచేయుచున్న హిట్లరుగారి కిట్టిచర్యలు ప్రాణసంకటముగ నున్నవి. అవివాహితులందరిపై పన్నులువేయ నిశ్చయించుకున్నాడు. స్వతంత్రతలై, అవివాహితలై, ధన మార్జించుకొని పన్నులనైన కట్టుకుందురుకాని ఆదేశపు స్త్రీలు వివాహములుచేసుకొని అస్వతంత్రతలై, ఆర్జనలేక పురుషులకూడిగముచేయు రోతబ్రతుకును బ్రతుకనొల్లకున్నారు. ఇట్లయినచో జనసంఖ్యవృద్ధి పొందుటెట్లు? దేశము బలిష్ఠమగుటెట్లు? కాకున్నచో అందరికిని పని చూపించుటెట్లు?

దురాశచే పారిశ్రామిక నాగరికతకు వశ్యములై ప్రజల స్వతంత్రవృత్తులను జీవనాధారములను ఒకసారి చెజిచి తమయంత్ర నిర్మితవస్తు విక్రయముకొరకు పరదేశములపై ఆధారపడవలసిన దురవస్థను మీదికి తెచ్చుకున్న దేశములు నిరుద్యోగసమస్య నిర్మూలనముచేసుకొనలేవు సరేకదా, ఇతర దేశములలోకూడ యిట్టి సమస్యలుదయించుటకు కారణములగును.యంత్రపరిశ్రమలునిరుద్యోగసమస్యనిర్మూలనము—ఇవిరెండును పరస్పరవిరోధములు. దీపమువెనుక క్రీనీడవలె మొదటిదానివెనుక రెండవది సిద్ధమైయుండును. అమెరికావంటి దేశములో నిరుద్యోగమువలన 1932 లో 28000 మంది ఆత్మహత్యచేసుకొనిరన్న ఇతర దేశములలో నేమి జరుగుచున్నదో యెవరూహించుకొనగలరు?

వివాహ గౌరవము కృత్రిమమనియు, సంతానమున కక్రమమునది లేదనియును, ఒకక్రొత్త భావమును రమ్యాలోపల ప్రచారము చేసిచో హిట్లరుగారికి తాను కోరెడి జనాభివృద్ధి సిద్ధించవచ్చునేమోకాని పూర్వ సంప్రదాయములను తృణీక రణబుద్ధితో త్రొంచి వేయజాలని జర్మనుసుదతీసంతాన మిట్టిసిద్ధాంతముల కంతవేగముగ తలలోగ్గువని తలంపవిలులేదు. హిట్లరుకూడ ఇట్టి బోల్షవిక్కుభావములకు తనరాజ్యమునందెడమిచ్చువనుకొనలేము. ఇంతకును బోల్షవిక్కు రమ్యాలోమాత్రము మతమనిన సంతానిరసనభావముగలదా? పల్లెలలోను చిన్నపట్టణములలోను సాధారణసంసారములలోను పురాతన మతసంప్రదాయములు భయ

భక్త్యభిమానములతో ననుసరింపఁబడుచునే యున్నట్లు విలేఖరులవ్రాతలవలన తెలియ నగును. విపరీతవిద్యావంతులలోను బొత్తిగా విద్యావాసన లేనివారిలోను మాత్రమిట్టి సిద్ధాంతములును చర్యలును జరుగుచున్నవి. ఈసిరుద్యోగ పారావారమునుండి జర్మనీదేశమును హిట్లరుగార్చెట్లు తప్పించి జనాభివృద్ధి చేయించగలఁడో చూడవలసియున్నది.

శకుంతలాదేవి, బాపినీడుల

పరిణయోత్సవము:—

జూనునెల 25 న తేదినజరిగిన శకుంతలా బాపినీడులవివాహముసంపూర్ణసర్వసంస్కార విహితము. లక్ష్మీదేవదాసులపెండ్లివలె అది యొకరితీ వర్ణాంతరవివాహము. వధువు తెలగా పిల్ల, వరుడు కమ్మబ్బాయి. మామూలు పెండ్లిండ్లువలె ఇది వీరివారిపెద్దలు ఏర్పాటుచేసి సరిపెట్టినదికాదు. వధూవరు లొకరినొకరు స్వయంవరముచేసుకొని జరిపించుకొన్నది. బాపినీడుగారు తమ పెండ్లికమ్మలను తామే స్వయమువ్రాసుకొని మిత్రులనాహ్వానించుకొన్నారు. ఇందు మామూలు బాపనయ్యల మంత్రాలయాకరపుగోలలేమియులేవు. దేశోద్ధారక కాశీనాథుని నాగేశ్వరరావు పంతులు గారే దీనికి పారోహిత్యమువహించిరి. ఇష్టమిత్రులు రాత్రింబగళ్లు తినుటకేమి ఖర్చయినదోతప్ప మిగిలిన అక్కరమాలిన దుర్వ్యయములేదు. మదరాసు పురప్రముఖులు రామేశం, రామచంద్రరావు రంగయ్యనాయుడు ప్రభృతులు రంగా, కోటిరెడ్డి మొదఁగు

దూరస్థమిత్రులును కూడవచ్చి వధూవరుల నాశీర్వాదించిరి. శుభవివాహవిధానమును పేరుగల వీరి పెండ్లితంతుగ్రంథము పదు నాల్గుపుటలుగలది. ఇందు ఈశ్వరప్రార్థనము ఈశ్వరోపాసనము, పాణిగ్రహణము, మంగళ సూత్రధారణము, ప్రతిజ్ఞ, సప్తపది, ఆచార్యోపదేశము, మంగళహారతిపాట అను భాగములుగలవు. ముప్పదినిమగములలో సర్వమును ముగిసి ముఖ్యమైన ఉపన్యాసములు చేసుకొనుటకు తగినంత అవకాశము మిగిలినది. ఇట్టి వివాహములు సర్వసామాన్యమగు నేని జాతిభేదములును కలహములునునవమసి, స్వయంవరస్వాతంత్ర్యములు వర్ధిల్లి, వివాహవ్యయములు తగ్గి, కుటుంబములు అభివృద్ధిచెందుననుట కట్టియాటంకిమునులేదు. వివాహానంతరము అన్నపూర్ణాదేవిగారు తమకు వ్రాసిన లేఖలను బాపినీడుగారు తమ వధువుకు కానుకగా నొసంగిరి. వివాహానంతరము వధూవరులు అన్నపూర్ణదేవి కుమార్తె ఝాన్సీని తీసుకొని మహాత్మునిచెంత కాశీర్వచనములనిమి త్తమేగిరి. మహాత్ముడు వారి నాశీర్వాదించి అన్నపూర్ణాదేవిగారు ఇచ్చిన కానుక అని ఝాన్సీని శకుంతలగారికి చూపి అపసతిగారాబముగ పెంచుమని కోరిరి. విద్యాభికులును యౌవనోత్సాహభరితులును, దేశాభిమానులును నగు నీ నూతన దంపతులకు పరమేశ్వరుడు దీర్ఘాయురారోగ్యములనిచ్చి దేశసేవ చేయించునుగాక!

అంధ

యోగ్యతా పత్రములు

శ్రీమతి కవయిత్రి పులవర్తి కమలావతి దేవిగారు, రాజమండ్రి:—“నా సోదరి బహిష్కారము కడుపునొప్పిచే చాల బాధపడుచుండెడిది. తమ “లోధ్ర”ను మాడుబుడ్లను తెప్పించి ఆమెకొసంగితిని. నా చెల్లెలు స్వస్థురాలగుటయే గాకుండ నిరువురుబిడ్డలనుగూడ కనినది. తమలోధ్ర స్త్రీలపాక్షి మరప్రసాదినియనుటకట్టి సందియములేదు. మా స్త్రీలవ్యాధులకు తమ లోధ్రకల్పతరువునలే కన్పడుచున్నది.” * *

శ్రీమతి ఎన్. కనకమ్మగారు C/o నరసయ్యగారు, విలేజిమాజిస్ట్రేటు, కదిరి:—“మీలోధ్ర 4 పెద్దబుడ్లను నేవించినాను. 4 నెలల నుండి కడుపునొప్పి బొత్తిగనిలవిపోయినది.” * *

శ్రీమతి బి. ఇందిరాకుమారిదేవిగారు, మెట్టూరు:—“నేను మీకేఫెక్టులేగం “లోధ్ర”ను నేవించుచున్నాను. కత్తువర్షము నాకు బహికాలమందు మిక్కిలి బాధకలుగుచుండెను. ప్రతిష్ఠ నెలయును క్రమముదప్పి బహిష్కారముచేయవలసియుల లోపుననే యుగుచుండెను. కందుసంవత్సరముల వరకు ఆనువత్రిమందు పుచ్చుకొంటిగాని నుగము కనిపించలేదు. పిమ్మట వారు ఆపకేషన్ చేసుకొన్నది చెప్పిరి. నేనివ్వవడలేదు. తమ “లోధ్ర”ను నాకు పంపగోరుచున్నాను.” * *

శ్రీమతి కె. ఇనయగారు, ఎ. బి. మిషన్, సత్తెనపల్లి, గుంటూరుజిల్లా:—“మీ లోధ్ర”వలన నాకు మిక్కిలి ఆరోగ్యముకల్గినది. నాకువచ్చుచుండిన దగ్గు నయమైనది.” * *

శ్రీమతి ఏ. దేవదాసుఅమ్మగారు, ఇ. డబ్బ్యు. ఎమ్. స్కూల్. సాలిన్, మిక్కిలు జిల్లా:—“మీవద్దకొన్న ‘లోధ్ర’ నాలుగుబుడ్లను యుక్తుప్రాసదోషములచేత బాధనొందుచున్న స్త్రీలకిచ్చినాను. వాటిని వాడినందున వారిరోగములు కుదిరినవి.” * *

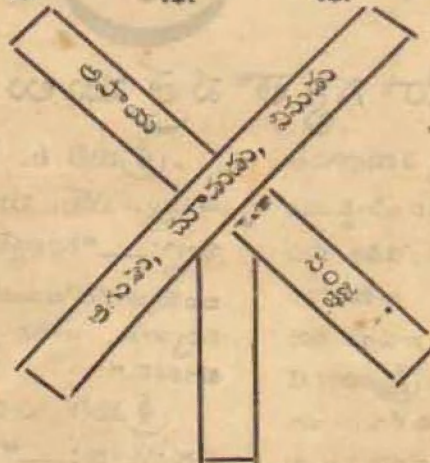
శ్రీమతి ఎడవిల్లి పార్వతమ్మగారు, తిరుచూరు:—“నేను 25 సంవత్సరములు యుక్తుసంబంధమును బాధ్యములతో బాధపడుచుంటిని. ఎన్నియోమందులను వాడినను నుగమునుపడలేదు. ఇదకు మీ ‘లోధ్ర’ను కొద్దికాలముమాత్రము వాడగా ఆత్మస్ఫుటముగ రోగనివాదగావించెను.” * *

శ్రీమతి అమ్మకుట్టియమ్మగారు, సంగీత ఉపాధ్యాయిని సర్కారు హైస్కూలు, తిరుచూరు, కొచ్చి:—“చాలాకాలముగ అనేకవిధములైన గర్భాశయరోగములవల్ల బాగ నొందుచుంటిని. అనేకవిధములైన చికిత్సలనుపొంది తినిగాని నివారణముకాలేదు. తమ “లోధ్ర” నేవించిన వాడమురోజులలోనే గాఢవిద్యకనుగ మందు పనిచేసెను. దానిప్రభావమును వర్ణించబాలను.” * *

శ్రీమతి డి. రాజేశ్వరమ్మగారు, శారదావిలాస దిగువవాండి, గంజాంజిల్లా:—“నా సహోదరి బహిష్కారముందు పరిమితిలేని కడుపునొప్పిచే మిక్కిలి కీడించినది. ఎన్నియో ఔషధము లిప్పించితిమిగాని నయముకాలేదు. తుదకు తమయొక్క ‘లోధ్ర’ కీర్తి విని రెండుబుడ్లు తెప్పించి నా సోదరికి వాడినాము. ఆత్మకృత్యముగ నుగమిచ్చినది. మరియు ఆమెకొక నుపుత్రిక జననమైనది. ఈ సంతోషవార్త తమకు వెల్లడించుచున్నాము.” * *

అ పా య ము

ఆ గు డు

నన్ని హితముగు పపాయమును సూచించు చిహ్నములను మీరు వెంటనే గ్రహించి ప్రతిక్రియ యొనర్చక అశ్రద్ధచేయుటచే మీ శ్రీ ఆరోగ్యము సంపూర్ణముగా చెడి నర్వనాశనమగుచున్నది !

తెలివితేటలు గలవారు "లోగ్ర"ను వాడి కృతార్థు లగుచున్నారు. శ్రీలక్ష్మీదేవతమున ఆనుక్షణమున అపాయము లే. "ప్రకృతి"యొన గుభయమాచక చిహ్నములను వెంటనే గ్రహించి ప్రతిక్రియ యొనర్చనిచో అపాయము తప్పదు.

జబ్బు లన్నిటిని నూ "లోగ్ర" వలన వివారించుదు. లోగ్ర శ్రీ సుబంధములగు ఋతు దోషాది రోగములను హరించి వారి సౌందర్యమును ఆరోగ్యమును పెంపొందించును. ఏ మందులపాపులో నైనను రెండుపైజలలో "లోగ్ర" బుడ్డు దొరకును.

కే న రి కు టీ ర ము ,
అయుర్వేదబోషధాయము, ఎగ్నూరు, మద్రాసు.